

Møte tirsdag den 10. november 2015 kl. 10

President: Ole mic Thom messen

Dagsorden (nr. 12):

1. Debatt om redegjørelsen om viktige EU- og EØS-saker av ministeren ved Statsministerens kontor for samordning av EØS-saker og forholdet til EU (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 3. november 2015)
2. Innstilling frå kyrkje-, utdannings- og forskingskomiteen om lov om konsortium for europeisk forskingsinfrastruktur (ERIC-lova) (Innst. 23 L (2015–2016), jf. Prop. 157 L (2014–2015))
3. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Trond Giske, Christian Tynning Bjørnø, Marianne Aasen, Tone Merete Sønsterud og Sigmund Steinnes om tidlig innsats i skolen (Innst. 25 S (2015–2016), jf. Dokument 8:99 S (2014–2015))
4. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentant Audun Lysbakken om innføring av et gratis skolemåltid i grunnskolen (Innst. 24 S (2015–2016), jf. Dokument 8:100 S (2014–2015))
5. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Arild Grande, Marianne Aasen, Jonas Gahr Støre, Rigmor Aasrud, Kari Henriksen, Ruth Grung og Tor Arne Bell Ljunggren om en systematisk og langsiktig nasjonal plan for freds- og menneskerettighetssentrene (Innst. 21 S (2015–2016), jf. Dokument 8:127 S (2014–2015))
6. Interpellasjon fra representanten Jan Bøhler til kunnskapsministeren:

«Siden Reform 94 har andelen elever som faller fra i videregående skole ligget rundt 30 pst. Skiftende regjeringer har vektlagt tidlig innsats, at det avgjørende er gode barnehager for alle, kvalitet i grunnskolen osv. Men vi må også rette mer søkelys mot hva som faktisk gjøres når elever er i ferd med å droppe ut, eller har droppet ut. Hvis det da ikke er god nok oppfølging, kan dette bli en utsatt gruppe når det gjelder rus, kriminalitet, radikaliserings, ledighet m.m. I Oslo og andre steder har det blitt tatt opp at det gis for sent beskjed om hvem som har droppet ut, at det er for mange kokker og for små ressurser, og at ungdommer i 16–17-årsalderen risikerer å bli gående i et tomrom i for lang tid. En ordning kalt praksisbrev, som skulle være et tilbud uten teori for skoletrøtte elever, brukes i svært liten grad.

Hva mener statsråden bør gjøres for å sikre en bedre samordnet innsats fra dag én når elever er i ferd med å droppe ut?»
7. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Ander-

sen og Kirsti Bergstø om bedre muligheter for Nav til å bruke skjønn og løse feil som oppstår i enkle saker som ikke omhandler trygdesvindel (Innst. 31 S (2015–2016), jf. Dokument 8:93 S (2014–2015))

8. Referat

Presidenten: Representantene Magne Rommetveit, Jan Arild Ellingsen, Heikki Eidsvoll Holmås, Linda C. Hofstad Helleland og Tom E. B. Holthe, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

De innkalte vararepresentantene, for Vest-Agder fylke Benjamin Grønbold, og for Hedmark fylke Lasse Juliusen, har tatt sete.

Statsråd Vidar Helgesen overbragte 4 kgl. Proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Trygve Slagsvold Vedum vil fremsette et representantforslag.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [10:02:16]: Jeg har den ære å sette fram et representantforslag på vegne av representantene Marit Arnstad, Heidi Greni og meg selv om strakstiltak for å håndtere den sterkt økende asyltilstrømmingen ved grensekontrollstedet Storskog.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag om nødvendig vil gå utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:02:49]

Debatt om redegjørelsen om viktige EU- og EØS-saker av ministeren ved Statsministerens kontor for samordning av EØS-saker og forholdet til EU

(Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 3. november 2015)

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 30 minutter og at taletiden blir fordelt slik på gruppene: Arbeiderpartiet 30 minutter, Høyre 25 minutter, Fremskrittspartiet 15 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Venstre 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter og Miljøpartiet De Grønne 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra partienes hovedtalere og parlamentariske ledere samt inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Svein Roald Hansen (A) [10:03:59]: Jeg vil takke statsråden for en bred gjennomgang av aktuelle saker i vårt forhold til EU.

Den store, krevende utfordringen vi står overfor i Europa i dag, er flyktning- og migrasjonsbevegelsene. Andre land har den sterkere inn over seg enn vi, men også hos oss setter den politikken evne til å handle på prøve – ikke minst regjeringens.

Det arbeides på flere områder i EU. Under IPC-møtet i Luxembourg i september redegjorde utenrikssjef Mogherini for arbeidet med å dempe de konfliktene som sender folk på flukt – krigen i Syria, lovløsheten i Libya, situasjonen i Sahel-landene, arbeidet med å bryte opp smuglernetverkene, store økonomiske bidrag til flyktingleirene i Syrias naboland Jordan, Libanon, Tyrkia og Irak, stort utviklingsfond for Sahel-landene.

Det er vedtatt relokalisering, en fordeling av flyktingene fra land som får de fleste flyktingene, særlig Italia og Hellas, til de andre EU-landene. Regjeringen foreslår i tilleggnummeret at Norge skal delta og ta 1 500 over to år. Så får vi se om dette bidraget overlever det ekstranummer vi nå opplever rundt tilleggnummeret fra regjeringspartiene her i Stortinget.

I sum står vi – alle europeiske land – oppe i en svært krevende situasjon. Som statsråden sa i sin redegjørelse:

«Europeisk samarbeid har neppe vært vanskeligere i EUs levetid. Men behovet for europeisk samarbeid har neppe vært større.»

Det heter seg at det er når samarbeidet har møtt utfordringer at EU-samarbeidet har utviklet seg. Problemer og kriser har endt med et utvidet og fordypet samarbeid. Vi så det sist, i møte med finanskrisen. Resultatet ble et dype-re samarbeid, felles finansinstitusjoner og strengere reguleringer. Grunnen til at krisene i samarbeidet har endt med mer samarbeid, er erkjennelsen av en felles avhengighet. Det har utviklet et ansvar også for fellesskapet.

Så er det å håpe at det blir dynamikken også stilt overfor den situasjonen vi nå er i. Men det er ikke gitt, fordi disse utfordringene rører ved andre strenger og har sine røtter i en konfliktramme, som gjør det mer krevende å samle seg om tiltakene. I går gikk utenriksministeren i formannskapslandet Luxembourg, Jean Asselborn, ut og advarte om at EU kan falle fra hverandre hvis isolasjon, og ikke solidaritet, blir ledestjernen.

Interessene er forskjellige. Ta krigen i Syria, som startet med et fredelig opprør mot et diktatur – den arabiske våren var sprunget ut i et nytt land – men som nå er et konglomerat av fronter og med IS som en felles trussel. Men IS er ikke nødvendigvis det viktigste målet for de ulike aktørene. Er ikke kurderne viktigere for Tyrkia enn IS? Er ikke det å styrke Assad viktigere for russerne enn å bekjempe IS? Er det å bli kvitt IS eller Assad viktigst for USA og koalisjonspartnere?

Dette understreker statsrådets poeng. Behovet for europeisk samarbeid er større enn noen gang. Norge må aktivt ta del i bestrebelsene. Vi har vårt ansvar når det gjelder Schengen-samarbeidet og yttergrensekontroll, og når det gjelder Dublin-samarbeidet. Derfor må vi også være med i byrdefordelingen. De som kritiserer EU for ikke å

komme raskt nok med gode nok tiltak, bør tenke igjen hvordan denne situasjonen kunne vært uten et EU-samarbeid.

Mens det akutte fyller forsider og den politiske oppmerksomheten, arbeider systemene ufortrødent videre med sitt. Jeg vil gratulere regjeringen med at den har lyktes i å fjerne etterslepet med å sette direktivene som er tatt inn i EØS-avtalen, i aktiv virksomhet i Norge. Rett nok er det ni forordninger som ennå ikke er i funksjon – men likevel, ros til regjeringen.

Så blir det spennende etter rådsmøtet i EØS neste uke å høre hvor lang køen er av rettsakter som venter på å bli tatt inn i EØS-avtalen. Ved møtet i mai var den på 221, 13 flere enn ved høstmøtet i fjor. De kanskje viktigste som står i denne køen, er finanstillsynene, hvor vi har passert årsdagen for den politiske enigheten om en løsning. Jeg håper statsråden ikke er for optimistisk når han varsler samtykkeproposisjonen til Stortinget, slik at den kan behandles i vårsesjonen.

Er det noe område der det er viktig med et felles regelverk i det indre marked, er det nettopp innen finanssektoren. Vi ryddet godt opp her hjemme etter bankkrisen på 1990-tallet og etablerte vårt finanstillsyn. Nå er det iverksatt strengere reguleringer og bedre tilsyn på europeisk nivå. Det er bare synd at det måtte en alvorlig lærepeng til.

En av de svært få tingene statsråden ikke berørte i sin redegjørelse, var et annet tilsyn, EUs energiregulatorbyrå, ACER. Det henger sammen med den tredje energimarkedspakken fra 2009. Gjennom seks år har det vært samtaler om hvordan vi kan knytte oss til dette tilsynet.

Siste løypemelding fikk vi i europautvalgsmøtet i juni, da olje- og energiminister Tord Lien sa at samtalen forsetter. Det er å håpe at vi snart kan få en melding om at løsningene er i sikte på gratishaugen. For det som skjer, er jo at tingene ruller videre i EU. Kommisjonen varsler at den vil styrke ACERs rolle betraktelig.

Problemene med å finne en felles institusjonell løsning på vår tilknytning til denne type byråer, som innebærer kompetanseoverføring av varierende omfang, er kanskje det mest bekymringsfulle området i EØS-samarbeidet. Det gjelder flere enn finanstillsynene og ACER, det gjelder også teletilsynet BEREC, hvor problemet riktignok ikke gjelder kompetanseoverføring, men hvilke rettigheter vi kan få som medlem. Og flere er på trappene. Alt tyder på at den nye tilsynsmyndigheten på personvernområdet skal gis kompetanse til å treffe bindende vedtak overfor nasjonale tilsynsmyndigheter på en del områder. Regjeringen ønsker også at vi skal delta i European Data Protection Board. Det bør få bred oppslutning her i salen. Også personvernet må ha beskyttelse som strekker seg ut over det enkelte lands lovgivning. Men da må vi finne tilknytningsformer i tråd med topilarsystemet, og helst før det er gått år og dag.

I bestrebelsene på å styrke involveringen fra Stortinget i viktige EØS-saker har regjeringen varslet en ny type melding, en europamelding, som skulle benyttes i mer omfattende, horisontale saker. Men foreløpig har den ikke sett dagens lys. Jeg har – i all beskjedenhet – foreslått flere gode kandidater i Europautvalget, f.eks. EUs arbeid med digital agenda og energiunionen. Svaret har vært at regjer-

gen kommer med ordinære stortingsmeldinger om disse temaene, noe statsråden gjentok i redegjørelsen. Men verken energimeldingen eller en melding om digital agenda står på listen over saker regjeringen har varslet Stortinget om for vårsesjonen. Så spørsmålet er: Når har regjeringen tenkt å komme med disse meldingene? Risikerer vi at prosessene i EU løper så langt foran regjeringen at vi mister mulighetene for en bredere debatt i Stortinget før regjeringen må gi sine innspill til EU i disse sakene?

Ting tar tid, også på andre områder. Forhandlingene om nye EØS-midler tok tid, og nå forstår vi at det tar enda lengre tid i Brussel, med EUs interne klareringsprosesser. Men det er grunn til å være fornøyd med at regjeringen sto imot presset om betydelig økning i bidragene. Jeg synes det er naturlig å kommentere dette nærmere når proposisjonen kommer til behandling i Stortinget etter nyttår.

Statsråden sier i sin redegjørelse:

«Det var viktig for fiskerinæringen at vi fikk på plass en god avtale for markedsadgang for fisk.»

Den gir nye tollfrie kvoter for filet og bearbejdede produkter som frossen makrell og fersk fisk, noe som skal gi rom for økt bearbejding i Norge. Det er bra. Men er vi for lite ambisiøse med hensyn til markedsadgangen for fisk til EU? Det er tross alt vårt viktigste og nærmeste marked og en av våre viktigste eksportartikler.

Utenriks- og forsvarskomiteen har nå til behandling Meld. St. 29 for 2014–2015, Globalisering og handel. I høringen pekte fiskerinæringens representanter på at sjømatnæringen ikke har tilfredsstillende markedsadgang til EU. De var bekymret over at målsettingen om å sikre bedre markedsadgang ikke følges opp med konkrete forslag om hvordan det kan oppnås. De ønsker en konsekvensanalyse av dagens situasjon og av hvilke muligheter som foreligger for å komme i forhandlinger med EU om full markedsadgang. Hva er europaministerens svar på denne utfordringen?

Fri markedsadgang for fisk ville være viktig, ikke minst i lys av en mulig TTIP-avtale. En av dens utfordringer kan bli økt konkurranse for fiskerinæringen på det europeiske markedet fra amerikanske konkurrenter.

Paragraf 19-forhandlingene om markedsadgang for landbruksvarer ble innledet i februar i år. EU har tydeligvis tenkt seg grundig om, for kravene kom først nylig på bordet – betydelige krav, sa statsråden. Jeg vil bare gjenta det jeg sa i debatten i våres og i Europautvalget sist, at jeg forutsetter tett kontakt med Stortinget om utforming av norske posisjoner videre i forhandlingene. Jeg går ut fra at statsråden ikke en gang til vil risikere å forespeile Brussel løsninger det viser seg ikke å være flertall for her i salen.

Til slutt til dialogen som er innledet med EU om felles oppfyllelse av målet om 40 pst. utslippsreduksjon av klimagasser. Det tas sikte på en avtale om to–tre år, dvs. når EU har fått på plass sitt nye regelverk. Statsråden varslet at vi vil delta i samarbeidet også i ikke-kvotepiktig sektor, slik vi er i kvotesystemet, på samme grunnlag som EU-landene.

Dette legger klare føringer og rammer for de tiltak vi skal gjennomføre for å redusere våre utslipp. Her vil to

prosesser gå parallelt. Så spørsmålet er: Hvordan vil regjeringen forankre de innspill den vil gi til EU, her i Stortinget?

Presidenten: Presidenten har forstått det slik at det ikke var komiteens intensjon at det skulle være replikkordskifte etter partienes hovedtalere. Hvis det er slik, følger vi det.

Elin Rodum Agdestein (H) [10:14:49]: Jeg vil begynne med først å takke statsråden for en grundig redegjørelse, som særlig rettet søkelyset mot EUs utfordringer innen sikkerhetspolitikk, økonomi og på klimafeltet. Europa er satt på sin største prøve siden den kalde krigen. Under det knappe halvåret som er gått siden forrige redegjørelse, har Europa vært i kontinuerlig kriserespons. Flyktningkrisen angår oss alle, og den preger ordskiftet, ikke bare hos oss, men i samtlige europeiske land i disse dager.

I møtet med migrasjonsutfordringene har EU hatt problemer med å treffe avgjørelser som de 28 medlemslandene kan enes om. Det blir viktig framover at landene i Europa unngår splittelse og polarisering, og kan samles om de utfordringene man står overfor.

Som Schengen-land er det viktigere enn noen gang for Norge at det oppnås en felles forståelse for at mottaksapparat og registrering må styrkes i ankomstland. Skal det EU vi kjenner, overleve, med felles grenser og fri bevegelse innad, er det nødvendig med en felles asylpraksis.

EU har likevel, tross uenigheten, levert løsninger på flere av de felles utfordringene. Men fortsatt er det slik at landene i EUs randsone er underfinansiert med tanke på praktisk hjelp til flyktningene de mottar. Derfor er det positivt at regjeringen nå retter EØS-midlene inn mot flyktning- og migrasjonstiltak, bl.a. i Hellas. I tillegg kommer den ekstraordinære støtten til land på Balkan. Samtidig må vi dempe konsekvensene av den drastiske økningen i flyktningstrømmen. En presisering av flyktningretten er nødvendig – å hjelpe de flyktningene som har rett til beskyttelse, og å gi tilsvarende tydelige signaler til de migrantene som ikke har det.

Sist, men ikke minst er det viktig å rette innsatsen mot nørømrådene til Syria og Irak. Jeg vil berømme regjeringen for å øke den humanitære innsatsen, og sammen med Tyskland, Storbritannia og Kuwait å legge forholdene til rette for en ny giverlandskonferanse for å finansiere det humanitære arbeidet for syriske flyktninger.

Det er ikke bare flyktningkrisen som bør oppta oss. Andre relaterte utfordringer blir ikke borte selv om nye dukker opp. Kriser og konflikter i våre nørømråder har spredt seg. Terror, autoritære regimer og Russlands opptreden truer våre kjerneverdier. Europa må stå sammen om å verne om folkeretten og de verdiene som vår kultur er bygd på – demokrati, menneskerettigheter og rettsstaten.

Konfliktene i våre nørømråder henger nøye sammen med Europas sikkerhets- og forsvarspolitik. Da er det nødvendig at båndene mellom EU og NATO styrkes. Det gjelder også de transatlantiske forbindelsene. For å møte nye utfordringer innen bl.a. hybrid krigføring må informasjonsutvekslingen styrkes og forsvarsbudsjettene innen

NATO-medlemslandene opp for å dele byrden også innad i alliansen. I dette bildet blir en avklaring av Storbritannias framtidige forhold til EU svært viktig – likeledes utviklingen i Tyrkia.

Europa er i dag, til tross for mange kriser, ikke bare et beksvart bilde. Det er viktig å trekke fram også de positive utviklingstrekkene. Etterdønningen av den økonomiske krisen fortsetter å dominere det politiske bildet i mange land. Men flere land har nå fått sine økonomier på rett kurs. Grepene som Den europeiske sentralbanken har gjort med å regulere bankene under en felles mekanisme innenfor eurosonen, har hatt god effekt. Spania har etter år med negativ utvikling snudd trenden og opplever vekst. De baltske landene, som har gjennomført stramme strukturreformer etter finanskrisen, har også opplevd vekst de senere månedene. I Hellas, som så sent som i sommer opplevde å være nær en kollaps, er utsiktene til å få økonomien på rett kjøll gode dersom de avtalte reformene som må til, overholdes. Det viser at EU har instrumentene som skal til, dersom medlemsstatene viser vilje til å benytte dem.

Det er de gode og stabile relasjonene vi har til våre naboland og til Europa, som gjør at Norge har utenrikspolitisk overskudd til å drive sin engasjementspolitikk over store deler av verden. Det er viktig for Norge at Europa lykkes. Så tett som vår samhandel er med Europa, er vi tjent med og avhengig av fornyet økonomisk framgang og bærekraftig vekst i EU. Da er det positivt at regjeringen innretter en mer strategisk bruk av EØS-midlene til innovasjon, forskning og utdanning. Sammen med opprettelsen av et fond for et regionalt samarbeid på 100 mill. euro vil det kunne bidra til å styrke EUs konkurransekraft og vekst.

Norge og EU deler målet om en ambisiøs global avtale på klimatoppmøtet i Paris neste måned. Arbeidet med TTIP går inn i en kritisk forhandlingsperiode, og det er viktig at Norge følger utviklingen tett, og at vi kan koble oss på en avtale som møter våre interesser. Historien har vist at USA og Europa er sterkere når man jobber sammen mot felles mål.

På samme måte må vi tilstrebe en mest mulig felles-europeisk politikk på flyktning- og migrasjonsfeltet. I tillegg må vi finne sammen om felles standarder på andre områder. Et naturlig sted å starte er felles standarder innen miljø, klima og handel.

Harald T. Nesvik (FrP) [10:20:02]: Først av alt vil også jeg få lov til å takke statsråden for en bred og god redegjørelse. Dette er en redegjørelse som favner bredt, som var innoen en rekke forskjellige punkter og områder, og det er i disse dager helt nødvendig.

Tiden som har gått siden statsråden sist hadde sin redegjørelse om EU- og EØS-saker, har blitt en svært krevende tid, både for EU selv og for de landene som både er avhengige av EU, og som ligger tett opp mot EUs grenser.

Vi ser et totalt sammenbrudd knyttet til Schengen, og dermed får vi også problemer med Dublin-avtalen, som på mange måter settes til side fordi det ikke foregår registrering av dem som kommer innenfor Schengen, slik som man skal. Dermed har man heller ikke noe land å sende

personer som har kommet til et annet land for å søke asyl, tilbake til.

Vi ser en enorm migrasjon i Europa akkurat nå. Selv om hele Schengen-systemet hadde vært oppe og gått igjen, ville man likevel innenfor Europas grenser hatt mange hundre tusen mennesker som hadde vært på vandring og på søken. Det sier litt om omfanget av det som vi nå ser utspille seg, og som vi må finne en løsning på.

Vi har i lang tid sett de grufulle bildene knyttet til det som har skjedd i Middelhavet, der fortvilte mennesker har satt ut i farkoster som svært få av oss i denne salen ville ha brukt, ikke engang på en liten innsjø med rolig vann. Disse setter man ut i over Middelhavet for å komme til Europa.

Jeg er veldig stolt over at Norge faktisk bidrar i forbindelse med denne redningsaksjonen og det som skjer i forbindelse med Frontex, for å hjelpe disse menneskene som er i nød. Vi bidrar til Frontex og fellesoperasjonen Triton med redningsfartøyet «Siem Pilot». Vi har redningsskøyter i området. Vi stiller også med personell. Vi har sett mange frivillige som har vært med og stilt opp, og jeg vil bare gi en stor honnør til dem som har vært med og bidratt i denne saken, og som bidrar hver eneste dag for å prøve å redde mennesker opp fra havet. Det er viktig. Det viser også at vi som er fra land som ikke nødvendigvis er medlem av EU, kan være med og bidra i den fellesinnsatsen som EU-landene gjør for at flest mulig mennesker blir reddet.

Vi er nødt til å få på plass Schengens yttergrense igjen. Vi er også nødt til å få kontroll med den situasjonen som er der. Da sier det seg selv at EU må finne en løsning på dette sammen med andre land. Da er det viktig at Norge er med og bidrar, at Norge skal være med og bidra, og så får vi se hvor vi kan bidra best mulig og mest mulig effektivt her.

EU er en viktig bidragsyter til frihandel og er med og gir tilgang til svært viktige markeder for Norge. EU er vårt desidert viktigste marked. Derfor er også EØS-avtalen for Norge et helt nødvendig handelspolitisk instrument for å sørge for at vi har god markedsadgang, at vi har et regelverk som er enkelt og greit å forholde seg til, og som sikrer norske bedrifter den markedsadgangen som vi er helt avhengige av.

Representanten fra Arbeiderpartiet Svein Roald Hansen var i sitt innlegg inne på artikkel 19. Når det gjelder artikkel 19-forhandlingene, har man nå fått innspill fra EUs side, selv om forhandlingene ikke har begynt. Når det gjelder artikkel 19 knyttet til markedsadgangen i forbindelse med landbruksprodukter og nedbygging av spørsmål vedrørende de barrierene som er ved import av landbruksvarer, kommer dette til å bli et tema i årene som kommer – og har vært det fram til nå. Samtidig tror jeg nok at det ikke skal mye tankegods til for å se at landbruksposisjonene våre har påvirket markedsadgangen for fisk. Da er det nettopp viktig at vi også ser disse tingene i en sammenheng. Vi har nå fått på plass i hvert fall et utkast til en avtale knyttet til markedsadgangen for fisk, men det er mye å gå på. Det er ikke slik at det er fri adgang for norsk fisk og bearbejdede fiskeprodukter inn til EU. Her er det et stort potensial for Norge hvis vi klarer å få til mer på dette feltet. Jeg synes regjeringen og våre forhandlere har gjort en god jobb med

å få på plass forbedringer av den avtalen som nå foreligger. Men det er fortsatt mye å gå på i årene som kommer, og jeg håper virkelig at vi kan få til enda mer på dette feltet. Jeg vet selvsagt at dette jobbes det med hver eneste dag fra regjeringens side, og det er viktig her at man holder det fokuset også i årene som kommer.

Norge er også en viktig bidragsyter inn mot enkelte EU-land gjennom EØS-midlene, og regjeringen har valgt seg ut fem hovedsektorer, og tre av dem har man valgt å ville gi en spesiell strategisk prioritet. Dette gjelder innovasjon, forskning, utdanning og konkurransekraft som den ene, miljø, energi, klima og lavutslippsøkonomi som den andre, og justis- og innenriksaker, herunder flyktning- og migrasjonstiltak som den tredje. Alle disse tiltakene er svært viktige. Det er viktig at man jobber med innovasjon og forskning, for det åpner også betydelige muligheter for norske miljøer, for norske bedrifter, som kan knytte seg til dette, som kan søke om midler, som kan få en stor gevinst ut av dette, nettopp ved å kunne bruke systemene.

Men det jeg stiller meg spørsmål om, er: Er vi flinke nok fra Norges side, fra norske bedrifters side, til å søke om de tilgjengelige midlene? Er vi flinke nok til å informere om hvilke midler som er der, og om de er tilgjengelige? En ting er at de større industrilokomotivene, de større bedriftene våre, har mulighet til å gå inn og se på hva som er tilgjengelig, men jeg tror også at vi rett og slett må bli enda flinkere til å informere og ikke minst sørge for at norske bedrifter bruker det handlingsrommet som er innenfor disse tiltakene. Det er svært viktig.

Når det gjelder justis- og innenriksaker, er det selvsagt helt vesentlig for Norge å ha et godt samarbeid med EU på dette feltet, for mye av den migrasjonen som vi ser, mange av de personene som flyttes over landegrensene, skjer veldig ofte innad i Europa. Da er det viktig at vi nettopp har en felles forståelse av systemet, at vi har regelverk og datasystemer som kan snakke med hverandre, og som kan utveksle informasjon, at vi har mulighet til å kunne ta direkte kontakt. Derfor er det viktig at dette feltet prioriteres.

Når det gjelder andre felt, var statsråden inne på veldig mye forskjellig. Vi har heldigvis sett en økonomisk bedring innenfor EU-systemet. En del land er fortsatt på nullvekst eller under nullvekst, mens andre land har vekst innenfor økonomien sin. Vi må være med og bidra, vi må håpe at vi får til en ytterligere økonomisk vekst innad i Europa. Det vil gagne norsk næringsliv – det vil gagne oss og skaffe flere norske arbeidsplasser. Norge har et godt utgangspunkt i EØS-avtalen, og den må vi verne om og videreutvikle.

Liv Signe Navarsete (Sp) [10:30:12]: I ei innholdsrik utgreiing om EU- og EØS-saker frå regjeringa er det naudsynt å prioritere nokre tema i eit fem minuttars innlegg.

På det generelle planet er statsråden med ansvar for Noregs tilhøve til EU og EØS som vanleg prega av eit sterkt ynskje om å tilpasse og innordne Noreg til EU så mykje som råd er. Om det gjeld Noreg si deltaking i ulike tilsyn og byrå, vekst i EØS-midlane eller tett deltaking i område som ved inngåinga av EØS-avtalen ikkje skulle inn

i avtalen, som energi- eller utanrikspolitikk, er svaret det same: sterkare integrasjon.

Det er på den andre sida totalt stille om den sterke uroa som pregar mange EU-land, opposisjonen mot den sterke integrasjonspolitikken og til og med folkerøystingar om frikopling frå heile eller delar av medlemskapen. Desse prosessane kan påverke EFTA og Noreg sitt tilhøve til EU både på kort og på lengre sikt.

EU har trøbbel med samarbeidet på mange viktige område. Eitt av dei er den felles migrasjons- og flyktningpolitikken. Ein har brukt mykje energi, og det har vore stor usemje om ein relokaliseringssplan for 160 000 flyktningar, men så langt er det berre ein brøkdel som er relokalisert, og få plassar som er stilte til disposisjon frå medlemslanda. Alt i år har det kome meir enn 700 000 menneske. Korleis skal EU skape ei sameint løysing om fordeling av dei som har rett til opphald? Korleis skal kvotane fordelast vidare, og korleis oppretthalde dette i eit område med fri flyt? Heile ideen med EU er jo nettopp fri flyt – av mellom anna menneske mellom land. Det synest urealistisk at det i eit slikt fri flyt-samfunn er realistisk å tvangs plassere titusentvis av asylsøkjjarar i bestemte land mot deira vilje. Og sjølv om ein klarer det, korleis skal ein sjå til at dei vert verande? Med grensefridom internt i Schengen kan dei fritt reise vidare til land som Sverige eller Noreg. Flyktningkrisa syner til fulle at Schengen-samarbeidet, med fri flyt i den indre marknaden ikkje er i stand til å takle den største utfordringa vi har i notida.

Statsråden fortalde under utgreiinga at regjeringa no planlegg å nytte EØS-midlane på ein strategisk måte i tida framover. Det er bra. Det burde ikkje vere tvil om at det er mogleg å finne betre måtar å skape økonomisk og sosial utjamning i Europa på enn å løyve millionar av kroner til kunstterapi, flaggermus eller kyrkjeklokker.

Då me hadde denne debatten for om lag eit år sidan, fekk eg og Senterpartiet sterk kritikk frå Høgre sine representantar fordi me føreslo å kutte i løyvingar som rokka ved inngåtte avtalar. Men kva skjer i dag? Jau, i bistandsbudsjettet vert det kutta, og inngåtte avtalar kjem til å verte brotne. Det stadfesta statsministeren i spontanspørjetimen. Regjeringa drøfta ikkje kutt i EØS-midlane, samstundes som ein går til fundamentalt åtak på delar av bistandsbudsjettet. Medan regjeringa seier at støtte til sivilt samfunn er ein «hovudsektor» for EØS-løyvingar, føreslår den same regjeringa å kutte støtta til sivilt samfunn over bistandsbudsjettet med om lag 1,3 mrd. kr. Kutta svarer til nær to tredelar av dei samla løyvingane til sivilt samfunn i bistandsbudsjettet.

Eg la merke til at statsråden gjorde det klart at regjeringa vil bruke fleksibiliteten i EØS-systemet. Det oppfattar eg som nye tonar, og det skal regjeringa ha ros for. Senterpartiet sa tidlegare i haust at Noreg burde krevje at ein vesentleg del av EØS-midlane vert øyremerkt til å bygge opp mottakskapasiteten til landa som tek imot flest asylsøkjjarar. Om regjeringa ser til at EØS-midlar vert nytta til å styrkje kapasitet og kompetanse hjå nasjonale asyl- og migrasjonsstyresmakter i mottakarlanda, vil dei få støtte frå Senterpartiet.

Marknadstilgang er ein viktig del av tilhøvet vårt til EU.

Noreg har i dag ein god tilgang til EU-marknaden, og det har vi hatt i mange tiår. TTIP kjem opp som ei sak som har vore nemnd av fleire, og som òg har vore nemnd av statsråden. Dei økonomiske effektane for Noreg av TTIP er i beste fall uklare. På oppdrag frå NHO har NUPI sett på det, og rapporten seier at tapet for norsk eksport ved ikkje å gå inn i ein TTIP-avtale vil vere mindre enn 1 promille av norsk eksport. Ein kan undre seg over regjeringa sin iver etter å kome inn i ein eventuell TTIP-avtale når vi veit at norsk medlemskap vil kunne bety at ein betydeleg del av dei 90 000 arbeidsplassane i landbruk og næringsmiddelindustri kjem i fare for å verte borte. Det er heller ikkje tilfredsstillande å høyre representanten Harald T. Nesvik, som koplar landbruk og fisk i innlegget sitt no nettopp. Samstundes seier landbruksminister Sylvi Listhaug i eit innlegg i Nationen at det er ingen grunn til å kople landbruk og fisk. Kven skal ein tru på? Som analysane viser, ser det ut til at nedsida for Noreg om me ikkje vert ein del av TTIP-avtalen, er svært avgrensa. Eg vil nok ein gong utfordre statsråden til å seie kva konkrete varer eller tenester han er uroa for at Noreg vil eksportere dramatisk mindre av om me ikkje knyter oss til ein slik avtale.

Trine Skei Grande (V) [10:35:31]: Som de aller fleste har sagt her i dag, står Europa overfor store utfordringer – store utfordringer i et historisk perspektiv. Man klarte å snu de økonomiske utfordringene, så nå er ting på riktig vei, også i de landene som virkelig sleit under finanskrisen. Men nå møter vi nye utfordringer i flyktningstrømmen som kommer til Europa.

Dette utfordrer oss på to måter: Europa bygger på mange felles verdier knyttet til menneskerettigheter, respekten for individet og individets ufravikelige rettigheter, også opp imot fellesskapet. Den andre utfordringa er å klare å holde sammen og finne felles løsninger når man presses fra skanse til skanse, og der man kan flytte ansvar seg imellom.

Jeg mener det er de verdier Europa er bygd på som har skapt velferden i Europa. Det er nettopp respekten for enkeltmennesket, menneskerettighetene og individets ukrenkelighet som har vært med på å skape den velferden og de mulighetene vi har i Europa i dag. Når man utfordres på den måten man blir nå, både på verdssystem og på det å holde sammen, har vi mye historisk erfaring på hvordan vi ikke skal takle de utfordringene.

I kappløpet om innstramminger er det klart at en felles europeisk politikk hadde vært mye bedre for å takle disse utfordringene. Hvis man også er enige om relokalisering innad i Europa, er det kanskje begrensninger i troen på at disse innstrammingerne faktisk vil fungere.

Argumentasjonen fra Senterpartiet er litt underlig, at fri flyt-tankegangen i Europa gjør relokalisering umulig. Dette er omtrent like underlig som å si at det ikke går an å bosette i kommuner i Norge fordi vi har fri bevegelse innad i Norge som nasjon.

Når Europa klarer å holde fast ved sine verdier, klarer å holde sammen også når man utfordres og presses, og gjerne også der flyktninger har blitt brukt som politisk pressmiddel for andre land som har lyst til å komme i forhand-

lingssituasjon med oss, er det viktig å løfte og stå for de verdiene som man mener har vært med og skapt velferden.

Jeg vil også benytte anledningen, på vegne av oss ved Schengens yttergrenser, til å takke alle som bidrar til å redde liv. Vi skal huske på at vi her forholder oss til regimer hvor menneskeliv ikke har noen verdi, og man gjerne bruker mennesker som middel og offer for å oppnå andre ting.

Så til noen andre viktige milepæler for vårt europeiske samarbeid videre framover: Horisont 2020 og Erasmus ble nevnt av ministeren som viktige tiltak for å skape vekst i Norge. Mye av den grønne veksten og den grønne næringsutviklinga som vi må skape for å klare å oppnå de store målene vi, sammen med EU, har satt oss – å kutte 40 pst. av utslippene våre – krever at vi aktivt deltar i mange av forskningsprogrammene og gir de mulighetene som ligger, også i det europeiske samarbeidet, for å utvikle nasjonalt næringsliv.

Vi ser det digitale markedet vokser. Her er det viktig at Norge får mulighet til å delta, og at Norge ser viktigheten av å ramme inn personvernet til den enkelte europeiske borger. Jeg tror EU-systemet har lært etter at de dummet seg ut ved å lage datalagringsdirektivet. Jeg håper at det norske Stortinget også har lært av den prosessen.

Venstre er i utgangspunktet positiv til alle handelsavtaler som kan åpne for mer handel mellom land. Det er klart at TTIP og andre forhandlinger kan begrense vårt rom for politikk. Jeg mener at markeder som ikke styres, er markeder som ikke fungerer godt. Derfor må vi sikre at vi har nasjonal myndighet for å utøve politiske styringsmekanismer, f.eks. innafør miljø- og klimaområdet, og at dette har en mulighet, sjøl om vi har inngått handelsavtaler med andre land.

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:40:56]: Eg vil først takke statsråden for ei grundig utgreiing. Samtidig var vel den utgreiinga også eit eksempel på at veldig mange av dei store utfordringane som Europa no skal handtere, ikkje har sitt utspring i Europa. Dei er heilt uhandterlege utan ein breiare internasjonal setting – ikkje minst klimakrisa, som vil verte aktualisert i Europa den neste månaden, og den store flyktningutfordringa vi står oppe i no. Eg skal seie noko spesielt om dei to.

Toppmøtet i Paris og Klimakonvensjonen utgjør ei stor moglegheit til å kome vidare med det internasjonale samarbeidet. Eg trur eg må understreke kor alvorleg det er å få ein god avtale der. Etter at ein ikkje klarte å kome så langt som ein ønskte i København, stod det internasjonale klimaarbeidet i stampe i fleire år etterpå, og det tok år etter det igjen å få restarta ein prosess med nye ambisjonar. Eg trur det vil vere uhyre vanskeleg å få ny drive i det arbeidet utan ein god avtale i Paris. Samtidig veit vi alleieie at det vil vere nødvendig med ytterlegare ambisjonar og nasjonale tiltak over det meste av verda utover det det sannsynlegvis vert einigheit om i Paris.

EU har i fleire år no spilt ei leiande rolle i å drive framover arbeidet med ein global klimaavtale. Det har vore svært viktig. Noreg har òg vore ein viktig drivar og leiari det, men det er grunn til å setje spørsmålsteikn ved det re-

gjeringa i det siste har gjort på dette området. For det første har vi valt å underlegge oss EUs kvotesystem og heilt og fullt å seie frå oss å ha eigne vedtekne målsettingar og ambisjonar. Den nye regjeringa har ikkje teke nokon store nye globale initiativ, som f.eks. regnskogsatsinga i si tid var, som kan setje ein verkeleg dagsorden internasjonalt. Og i tilleggsproposisjonen og budsjettet no har regjeringa valt å kutte betydeleg i finansieringa av ulike klima- og miljøtiltak, f.eks. regnskog og energi, rett før klimatoppmøtet, noko som er med på å legitimere at land som får store uventa utgifter, kan kutte på klimaområdet rett før ein skal inngå ein stor avtale. Det som gjer det særleg problematisk, er at finansiering seglar opp til å verte kanskje det vanskeligaste temaet i Paris. Det eg og andre her frå talarstolen tidlegare har etterspurt, er det motsette; eit spesielt løft for finansiering frå Noreg fram mot Paris. Eg er sjølvstundt klar over at Noreg allereie bidrar tungt, men det vil vere nødvendig med ein prosess som bringer nye løfte om finansiering på bordet for å drive fram forpliktingar og ei løysing, ikkje minst for å få mange av G77-landa, eller dei sokalla u-landa, med på ei løysing.

Det andre temaet er migrasjon, eller flyktningkrisa. Det har aldri vore så mange flyktningar og internt fordrivne i verda sidan den andre verdskrigen som no. Samtidig består den europeiske flyktningkrisa mykje av at vi opplever det ganske mange land i verda er vane med å oppleve, nemlig at mange flyktningar kjem til landet deira. Eg trur det første leiaransvaret er å slå fast at dette er ei stor utfordring, ja, men det er handterbart. Alle dei som har kome til Europa som asylsøkjjarar hittil, utgjer per i dag om lag 1 promille av Europas samla folketal – 1,5 promille av EUs folketal. Så er det litt større del i Noreg, men vi er eit land som har moglegheit til å handtere det. Det er for det første nødvendig at ein får på plass ei varig ansvarsfordeling i Europa, og at Noreg som eit Schengen-land er ein del av det. Det er også nødvendig i større grad å diskutere i Europa nye og lovlege vegar til Europa. Det vert no teke ei rekkje initiativ rundt omkring i Europa for at det skal vere mogleg å søkje på EU- eller Schengen-ambassadar, etablering av andre former for lovleg innvandring. Ein av grunnane til at så mange vel dei ulovlege vegane, er at det ikkje finst måtar å få prøvd ein asylsøknad i Europa på.

Til slutt: Eg synest at kanskje noko av det mest talande med denne debatten så langt er kor stor avstand det er mellom den generelt veldig positive haldninga til EU i denne salen og den generelt veldig negative haldninga som vi over år har kunna lese på norske meiningsmålingar. Eg trur det er få spørsmål der avstanden mellom politikarane på Stortinget og befolkninga for tida er så stor. Eg trur ikkje løysinga er verken integrasjon i seg sjølve eller det stikk motsette, men betre politikk, og det er definitivt ikkje sånn at tettare integrasjon er svaret på alle dei utfordringane Europa no står overfor.

Statsråd Vidar Helgesen [10:46:29]: La meg begynne med å takke for gode bemerkninger til redegjørelsen. Det er bred enighet om at situasjonen i Europa er mer krevende enn på lenge, og at det er utfordringer som vi deler med det øvrige Europa. I formiddag legger den britiske statsminis-

teren frem sine krav og sitt brev til rådspresident Tusk med Storbritannias krav til forhandlinger om endringer i brite-nes forhold til EU. Det vil starte en ny krevende prosess for EU-samarbeidet, samtidig som man håndterer migrasjonsspørsmål og andre viktige og vanskelige temaer. Så det er både i det ytre og det indre samarbeidet betydelige utfordringer.

La meg så knytte noen bemerkninger til noen av kommentarene. Representanten Hansen tok opp spørsmålet om meldinger om europaspørsmål. Vi har varslet at det kommer en melding om spørsmål knyttet til fri bevegelse av arbeidskraft og velferdsytelser i et europeisk perspektiv. Det vil også være europeiske dimensjoner i andre meldinger, og mer kan komme.

Spørsmålet om klimapolitikken har vært oppe. Vår dialog med EU om felles gjennomføring av klimamål er viktig, og vår dialog med Stortinget i prosessen hvor EU utvikler sin politikk her om norske posisjoner, blir også viktig. Det gjelder klimapolitikken, men det gjelder også energipolitikken ettersom EU ser disse i sammenheng. Både klimamål og energiunionen vil ha betydning for Norge, og derfor er det viktig med en god dialog med Stortinget.

Til spørsmålet om energiregulatorbyrået ACER: Der er det tegn til fremdrift, selv om det vel ikke er fra gratis-haugen vi ser den. Det er i det hele tatt ikke noen gratis-haug for Norge i europeisk samarbeid, men vi håper at det vil være fortsatt fremdrift i disse forhandlingene, for det er absolutt et viktig spørsmål.

Så til spørsmålet om fisk og markedsadgang for fisk. Vi fikk forbedret markedsadgang i forhandlingene om EØS-midler og fisk, som ble sluttført i sommer. Vi fortsetter å arbeide hardt for forbedret markedsadgang også for produkter der vi ikke har det i dag. De forbedringene vi har oppnådd, er forbedringer innenfor et rammeverk som legger begrensninger.

Noe av det som kan komme til å kaste lys over situasjonen for sjømatnæringen på det europeiske markedet, er konsekvensutredningen om TTIP, som vi sparker i gang. Den dreier seg jo ikke bare om det europeiske markedet, men den vil bidra til diskusjonen om situasjonen for norsk sjømat på bl.a. det europeiske markedet.

Når det gjelder EØS-midlene, nevnte representanten Hansen at det tar tid, hvilket jeg pekte på i min redegjørelse. Det er altså slik at avtalen om EØS-midlene for perioden 2014–2021 ble parafert 17. juli av Norge og kommisjonen. Godkjenningssprosessen på EU-siden trekker ut. Vi er i tett dialog med kommisjonen om dette, og vi har tro på, gjennom den kontakten vi har med kommisjonen, at EU-siden snart vil slutføre godkjenningssprosessen.

Alle talere har naturlig nok berørt migrasjonsutfordringen. Det er en krevende situasjon, og det er også en situasjon som viser at selv om innvandrings-, migrasjons- og flyktningpolitikk er et politikkområde hvor Norge delvis og indirekte er knyttet til det europeiske samarbeidet, så er det et område hvor vi blir mer integrert over tid, og hvor det er en nødvendig utvikling. Vi er tett integrert i utviklingen av den felles kontrollen på de ytre grensene og i samarbeid om retur og overføring mellom landene av asylsøke-

re og personer uten lovlig opphold. Vi håndhever vår felles Schengen-grense i nord i tråd med våre forpliktelser, og det har vært bred tilslutning i Stortinget om at vi best ivaretar norske interesser på flyktning- og migrasjonsområdet gjennom et aktivt samarbeid med EU. Det bør vi fortsette med, også når EUs migrasjons- og flyktningpolitikk i dag sprekker i sømmene. Vi må fastholde at det her er nødvendig med mer europeisk samarbeid, ikke mindre, og da må flere land ta ansvar, og det gjelder land innenfor EU. Norge tar et betydelig ansvar. Flere må bidra.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anniken Huitfeldt (A) [10:51:25]: Bård Vegar Solhjell var i sitt innlegg inne på arbeidet med en klimaavtale. Mitt spørsmål til statsråden er: Hvilke konsekvenser vil kutt i klimatiltak fra norsk side ha for arbeidet med klimaavtale i Paris?

Statsråd Vidar Helgesen [10:51:56]: I det internasjonale klimaarbeidet nyter Norge stor troverdighet, ikke minst på grunn av en betydelig innsats når det gjelder finansiering. Regnskogsatsingen er et av de områdene. Vi har også i arbeidet opp mot Paris lagt stor vekt på behovet for bedre klimafinansiering i den pakken som er nødvendig for å få til en god avtale i Paris. Så er det slik at flere land er nødt til å gjøre nødvendige tilpasninger i bistandsbudsjettene for å håndtere den humanitære utfordringen det er å motta flyktninger. Det er et legitimt område for anvendelse av bistandsmidler, og det vil også få noen konsekvenser for klimatiltak innenfor bistanden. Men det rokker ikke ved det faktum at Norge her har en lederrolle på det internasjonale feltet.

Svein Roald Hansen (A) [10:53:04]: Jeg vil komme tilbake til dette med felles oppfyllelse av målet om 40 pst. utslippsreduksjoner. Det er enighet om at vi tar sikte på en avtale med EU om å oppfylle det målet. Det innebærer at EU nå utarbeider sine tiltak for å nå det målet, og vi skal først få en avtale om to–tre år. Statsråden sa at dialogen om de innspillene vi kan komme med til EU for å forsøke å påvirke, slik at det ikke er tiltak der som ikke helt er i vår interesse, er viktig. Men spørsmålet er: Hvordan ser man for seg den dialogen med Stortinget? For dette kommer til å gå fort, og noe av det kan komme som direktiver som vi må ta uansett gjennom EØS-avtalen, andre ting vil sikkert være mer politiske. Jeg mener at overordnede orienteringer i Europautvalget på muntlig basis ikke er tilstrekkelig. Så hvordan ser statsråden for seg at han skal ha den dialogen med Stortinget?

Statsråd Vidar Helgesen [10:54:08]: Dette er noe vi vurderer og må vurdere på løpende basis. Så langt har vi gitt innspill basert på diskusjonen i Stortinget om stortingsmeldingen om felles gjennomføring av klimamål. Når så EU konkretiserer sitt regelverk knyttet til klimamål og knyttet til energiunion, er det naturlig å bruke Stortingets europautvalg, men vi utelukker heller ikke andre former for dialog med Stortinget om utviklingen av norske

posisjoner og konsekvenser for Norge av utviklingen av regelverket i EU.

Liv Signe Navarsete (Sp) [10:54:52]: Eg registrerer at eg ikkje fekk noko svar i statsråden sitt innlegg på kva ein TTIP-avtale konkret vil kunne bety i høve til kva for bedrifter som vil få ei nedside.

Men mitt spørsmål går på noko anna. Regjeringa har hatt ei høyring på modell for framtidige investeringsavtalar, og spesielt er det sterk motstand blant høyringssvara mot bruken av såkalla investor-stat-tvisteløysingsmekanismer, ISDS, og det er mange årsaker til det, som heilt sikkert statsråden har lese i høyringssvara.

Mitt spørsmål er: Vil statsråden ta initiativ til at regjeringa legg fram ei grundig utgreiing av konsekvensane av slike avtalar for Stortinget?

Statsråd Vidar Helgesen [10:55:57]: Det er som kjent næringsministeren som håndterer spørsmålet om modellavtaler om investeringsbeskyttelse. Høringsprosessen har gitt viktige innspill som nå er til vurdering. Så vil vi se hvordan vi tar dette vidare, men det er jo ikke slik at modellavtalene i og for seg skal vedtas. Modellavtalene er utgangspunkt for forhandlinger om frihandelsavtaler, som så i sin tur vil bli forelagt Stortinget. Men hvordan vi tar den diskusjonen vidare på basis av den viktige høyringsrunden som har vært, vil næringsministeren komme tilbake til.

La meg så si at når det gjelder konsekvenser for næringer av TTIP-avtalen, er det for tidlig å si konkret hvilke konsekvenser det vil bli. Det foreligger ingen TTIP-avtale, det pågår forhandlinger, men vi vet at både industrien, sjømatnæringen og landbruks- og næringsmiddelindustrien har spørsmål knyttet til hva som blir konsekvenser for dem, og derfor har vi satt i gang en utredning.

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:57:07]: Det er ingen tvil om at Noreg over lang tid har bygd opp stort truvede i det internasjonale klimaarbeidet, og at vi allereie er ein svært tung aktør på finansiering – lat meg ikkje så tvil om det – og eitt års budsjettkutt snur sjølvsagt ikkje opp ned på det. Men det er like liten tvil om at retninga på kutt på klima i bistandsbudsjettet no er feil før Paris-toppmøtet, fordi auka offentleg finansiering i tillegg til den private kan vere ein avgjerande del av det som skal til for å få til ein avtale. Det kjem til å kome sterke krav om det frå land i sør. Dersom land etter land vel å handtere sine uventa utgifter rett før Paris-toppmøtet med å kutte i utgiftene, reduserer det sjansen for ein optimal og god avtale. Lat meg difor spørje statsråden: Synest statsråden at regjeringas kutt på regnskog, energi og miljø er eit eksempel til etterfølging for andre land i den neste månaden? Vil han be andre gjere som Noreg?

Statsråd Vidar Helgesen [10:58:13]: Det er ikke opp til oss å drive verken utviklingspolitikk eller klimapolitikk på vegne av andre land. Vi er i en lederrolle. Vi har i vårt tilleggsnummer noen forslag til kutt som ikke står i noe misforhold til det overordnede kuttet på bistandsbudsjettet. Vi ser at andre land gjør betydelig sterkere omdisponerin-

ger på bistandsbudsjettet, så her står ikke Norge ut på noen som helst negativ måte. Tvert om, vi er fortsatt i en lederrolle, og vi ser ikke minst på skogsatsingen, hvor det er all grunn til å gi honnør til tidligere regjeringer, at andre land melder seg på også i den satsingen.

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:59:09]: Det skulle kanskje verke roande at andre land gjer enda større kutt på miljø og klima i sine bistandsbudsjett før Paris-toppmøtet, men det verkar motsett på meg, for det hadde trass alt vore betre om det berre var eit lite land som gjorde det, men eg er klar over at det er ein del sånne land, og det er derfor bl.a. det er dumt. Så lat meg spørje på ein annan måte, og utan å samanlike med andre land – lat meg spørje sånn: Alt anna likt, trur statsråden at det å skjere ned på støtta til regnskog, energi og klima generelt aukar eller reduserer sjansen for ein god avtale i Paris?

Statsråd Vidar Helgesen [10:59:46]: Det var representanten Solhjell som inviterte til sammenligning med andre land gjennom å indikere at Norge her leder an i å om-disponere bistandsbudsjettene. Det er altså ikke tilfellet. Vi har gjort noen nødvendige tilpasninger i vårt forslag, som nå er til behandling i Stortinget. Jeg tror ikke vi skal overdrive konsekvensene av denne type forslag ettersom vi har et betydelig finansieringsbidrag i Paris og en internasjonal lederrolle her som ikke utfordres av denne om-disponeringen. Så tror jeg at tyngden i utfordringen og den dynamikken vi nå ser både på offentlig og privat finansiering, kan føre til en god avtale i Paris, og hvor det norske kuttet ikke vil være noen hovedsak i den sammenheng.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Kåre Simensen (A) [11:01:01]: Jeg vil i likhet med dem som har hatt ordet før meg, takke statsråden for en innholdsrik og etter mitt syn god redegjørelse, supplert med en god informasjonspakke fra Stortingets faggruppe for EU- og EØS-informasjon.

Statsråden startet sitt innlegg med å referere til EUs offensive utenrikspolitiske strategier i 2003, til det EU vi ser i dag, som er både mer sammenkoblet, mer komplekst og mer omstridt enn tidligere. Det er utfordrende, som mange har vært inne på så langt i debatten.

Dette har også ført til at EU og Europa fortsatt preger dagsordenen i mange land. Ja eller nei, to ord som skaper engasjement i viktige debatter, men også to ord som skaper fronter i mange land i dagens Europa, når europapolitikken diskuteres. Senest i går registrerte vi at et flertall i regionforsamlingen i Catalonia ønsker å løsrive seg fra Spania. De første tilbakemeldingene fra Madrid er krystallklare – det vil ikke skje – men de vet at det vil skape skarpe debatter.

Et annet ord på dagsordenen i denne sammenheng er Brexit. Spørsmålet mange stiller, er: Vil et flertall i befolkningen i Storbritannia si nei til EU? Jeg verken håper eller tror det vil skje, fordi jeg mener svaret ligger i en meget viktig setning i statsrådets redegjørelse, som har vært og fremdeles er bærende for mitt ja til EU, nemlig det å sikre

fred mellom landene i Europa, men også bidra til sikkerhet i Europas nabolag. I det nabolaget har Storbritannia absolutt sin tilhørighet, slik også statsråden uttrykker det i sin redegjørelse.

Statsråden berører mange temaer i sin redegjørelse som burde få oppmerksomhet. Det digitale indre markedet er svært interessant sett i et vekst- og konkurranseperspektiv. Men vi skal være obs: I alle muligheter ny teknologi kan bidra til, ligger det klart noen utfordringer som berører meg og deg på godt og vondt, Big Data – storebror ser meg – der data om meg og mine bruksvaner på nett er blitt milliardindustri. Personvern blir da et stikkord som vi må og skal ha et våkent øye på, selv om det hemmer vekst og handel.

Klimautfordringer, sikkerhetspolitikk og økonomisk utfordrende tider har vært på den politiske dagsordenen i lang tid, mens migrasjon og flyktninger var noe som skjedde langt der borte, og som andre måtte ordne opp i. Jo da, vi skulle selvfølgelig hjelpe til, men det skulle skje der borte.

Sånn skulle det ikke gå. Over natten var en av de største utfordringene verden har opplevd, en del av den norske politiske dagsordenen nasjonalt så vel som i kommunestyrene landet rundt. Boblen som har beskyttet oss fra nøden ute i verden, har sprukket.

Det som skjer på Storskog i mitt hjemfylke, er svært utfordrende. Jeg må bare si at regjeringen så langt har vært tafatt – store ord i media, men lite handling og liten dialog overfor vår nabo i øst. Når det er sagt, støtter vi beslutningen om ikke å stenge grensen. Dessverre tror jeg det vil ta lang tid før den arktiske ruten går over i historien, der mennesker på flukt kommer syklende til vår grense mot Russland.

Dette bringer meg over til en annen stor utfordring, nemlig kjeltringene bak menneskesmuglernettsverkene. Det er bra at EU med norsk støtte virkelig ser ut til å sette hardt mot hardt mot disse kyniske menneskesmuglerne. Vi har alle sett tv-bildene som dokumenterer menneskelig råskap når penger betyr mer enn et menneskeliv. Det er blitt milliardindustri av verste sort.

Under et studiebesøk på Sicilia i høst møtte vi 26 unge menn som hadde overlevd et forlis der over 800 mennesker omkom. Jeg kan underskrive på at det var et sterkt møte. Men vi ble også kjent med hvordan menneskene om bord på «Siem Pilot» tok imot mennesker i nød. Vi fikk ta del i et norsk sjømannskap av beste sort, der ordene verdighet og respekt ikke bare var ord på et papir, men det var handling i møtet mellom mannskapet og menneskene som ble tatt om bord i live eller døde. Det står det respekt av.

Vi fikk vite at menneskesmuglerne også er begynt å kidnappe hverandres migranter for så å kreve løsepenger for dem. Disse menneskene må tas med de midlene som kreves.

340 000 mennesker var tatt i land på Sicilia de to siste årene. Når vi spør hvordan samfunnet klarer det, svarer fylkesmannen i Catania: Det er vår plikt å hjelpe mennesker i nød – vår forventning til dere er å ta imot noen av dem.

Storskog er blitt vårt Catania, eller Lampedusa. Da kan ikke vårt svar være å stenge grensen mellom Norge og Russland.

Nikolai Astrup (H) [11:06:21]: Drømmen om Europa frister. Mange reiser nå fra utrygghet i Europas periferi med et håp om frihet, trygghet og muligheter for et bedre liv.

Lenge var det europeere som drømte om et annet og bedre liv. Mellom 1815 og 1914 forlot 60 millioner mennesker Europa. De reiste til Nord-Amerika, Sør-Amerika, Australia, New Zealand og Afrika. Migrasjon var årsak til nesten all utjevning i kjøpekraft i verden før første verdenskrig.

I etterkrigstiden har mange europeiske land utviklet velferdssamfunn uten sidestykke i historien. Nå knaker flere av de europeiske velferdsstatene i sammenføyningene. Mange land har levd over evne, lånt over evne og unnlatt å gjennomføre helt nødvendige reformer. Hellas er ett eksempel. Men selv en stormakt som Frankrike har ikke gjort opp et statsbudsjett i balanse siden 1974.

Vi kan ikke ta imot alle som drømmer om et bedre liv i Europa. Vi skal bidra til å utjevne forskjeller i verden, ikke gjennom å redusere vår egen levestandard, men ved å løfte andres. Derfor skal vi ta imot dem som har et reelt beskyttelsesbehov og gi dem trygghet og frihet. De som kommer hit uten et beskyttelsesbehov, vil ikke få opphold, men Norge skal gi sitt bidrag til et bedre liv der de kommer fra.

I den situasjonen vi er i nå, er det helt avgjørende at det finnes en politisk arena der land kommer sammen, bryter meninger og finner løsninger på grenseoverskridende utfordringer som ikke kan løses i ensomhet. EU er en slik arena.

EU er en pådriver for positiv forandring i den store europeiske omstillingen vi står overfor. Det må skapes nye jobber i nye næringer. Konkurransesevnen må forbedres. Lavutslippssamfunnet må realiseres. Digitaliseringen må skyte fart. Migrasjonspolitikken må samordnes. Det finnes mye talent, kompetanse og innovasjonsevne i Europa, men også i Europa finnes det motkrefter som tror at morgendagens muligheter kan utløses av gårsdagens politikk. Det må vi stå imot – ute som hjemme.

EU-landene er våre nærmeste naboer, største handelspartnere og viktige allierte. Norge har lyktes godt de siste tyve årene, ikke fordi vi står utenfor EU, men fordi vi de facto står innenfor EU, som et integrert medlem av det indre markedet i Europa.

Derfor er utviklingen av det europeiske samarbeidet avgjørende også for Norge. Energi- og klimapolitikken tjener som et godt eksempel.

Norge er et annerledesland: 100 pst. fornybar kraftproduksjon, og en stor eksportør av både fornybar og fossil energi. Mange peker på Tyskland og «energiewende» og mener vi må gjøre som dem. Men vi er ikke som dem. Derfor er det avgjørende at EU styrer mot felles mål, men med fleksibilitet til å gjennomføre basert på nasjonale forutsetninger.

Felles oppfyllelse av klimamålene i 2030 gir oss nettopp denne fleksibiliteten. Det medfører at vi kan forsterke og videreutvikle norsk industri basert på fornybar energi. Det gjør at Norge kan si ja til nye utslippskilder, som f.eks. Hydros nye aluminiumsverk på Karmøy.

Vi skal redusere utslippsintensiteten i kvotepliktig sek-

tor gjennom teknologiutvikling og innovasjon. Målet må være verdens reneste industriproduksjon. Det vil også styrke vår konkurransevne når utslipp får en høyere pris og kvotene blir færre. Samtidig gjør kvotesystemet det mulig for Norge å fortsette å være en olje- og gassnasjon. Gass er en viktig bro til fornybarsamfunnet, spesielt på et kontinent der de ti største utslippskildene er kullkraftverk.

Samtidig har Norge alle forutsetninger for å bidra til å videreutvikle energimarkedene i våre naboland, basert på fornybar energi. Regjeringen har gitt konsesjon til to nye mellomlandforbindelser til henholdsvis Tyskland og Storbritannia. Det gir spennende muligheter for verdiskaping i Norge.

Et annet viktig felleseuropeisk prosjekt bør være å utvikle en kostnadseffektiv teknologi for fangst, transport og lagring av CO₂. Norge har et omfattende samarbeid med både amerikanske og europeiske miljøer om dette, og det må fortsette i årene fremover.

Norge vil måtte ta store kutt i ikke-kvotepliktig sektor når vi inngår en avtale med EU om 2030-målene. Det er derfor gledelig at regjeringen og samarbeidspartiene er i gang med et helt nødvendig taktskifte i klimapolitikken.

Transportsektoren er den sektoren der vi må gjøre mest, i mangel av andre lavhengende frukter. Norge er i en god posisjon til å skape nye grønne arbeidsplasser i kjølvannet av transportrevolusjonen, ikke minst i maritim sektor. Allerede ser vi at norske verft er ledende på miljøvennlige skip, og at Enova har lansert et eget program for å fremme innovasjon og ny teknologi. Her vil offentlig innkjøpsmakt spille en sentral rolle i årene fremover og bidra til å fremskynde utviklingen.

Norge har alle forutsetninger for å bane vei mot det europeiske lavutslippssamfunnet, og vi er godt i gang med å levere vår del av den ambisiøse klimadugnaden i EU.

Norge er en del av det europeiske fellesskapet, og vi må ta vår del av ansvaret for utviklingen av det kontinentet vi er en del av. Norges handlingsrom er større enn EØS-avtalen, selv om det dessverre er mindre enn om vi var et fullverdig EU-medlem. Det er både i Norges og Europas interesse at vi bruker det rommet vi har, og det er derfor gledelig at regjeringen har en ambisjon om å jobbe i sanntid. Alternativet er å jobbe i ettertid. Det ligger i sakens natur at det blir for sent.

La meg til slutt takke statsråd Helgesen for en god redegjørelse som inngir trygghet og tillit til regjeringens europapolitikk.

Ingrid Heggø (A) [11:11:42]: Eg merka meg at statsråden i utgreiinga peika på at det var viktig å få på plass ein god avtale for marknadstilgangen for fisk, og – heldigvis – nokre nye tollfrie kvoter vart det, m.a. for filet og bearbeidde produkt. Det bør gje rom for auka bearbeiding her til lands. Men hadde auka bearbeiding vore eit reelt satsingsområde for denne regjeringa, hadde ein nok ikkje teke bort bearbeidingskravet for dei store aktørane innan havbruk, slik regjeringa gjorde i oktober. Det kan då umogleg vera eit mål med minst mogleg verdiskaping i Noreg og å selja mest mogleg av fisken ubearbeidd ut av landet. Etter mitt syn burde ambisjonsnivået vore atskillig høgare,

ikkje minst for å sikra marknadstilgangen i EU for det som etter mitt syn er framtidnæring nr. 1 her i landet, nemleg sjømatnæringa.

Sett i lys av ein mogleg TTIP-avtale vil fri marknadstilgang for fisk vera særskilt viktig. Auka konkurranse frå amerikanske konkurrentar kan fort verta ein realitet.

Det låge ambisjonsnivået vart også peika på under høyringa av Meld. St. 29 for 2014–2015, om globalisering og handel, og ein etterlyste konkrete forslag om korleis oppnå betre marknadstilgang for sjømat til EU. Det er også ønske om ein konsekvensanalyse av dagens situasjon og av kva moglegheiter som ligg for full marknadstilgang til EU. Dette ønsket synest eg ministeren bør etterkomma.

Så var vi vitne til at regjeringa då den var sylfersk, reiste til Brussel for å gje bort tollvernet på volumproduksjon for bøndene, men eg er usikker på om ein har tenkt å gjenta den bragda å forhandla utan eit stortingsfleirtal bak seg, eller om ein vil koma til Stortinget i forkant for å diskutera kva Noregs posisjon skal vera. Eg vil òg minna om at når Noreg forhandlar om handel med fisk og landbruksvarer, er dette knytt til det strukturelle forholdet mellom EU og Noreg gjennom EØS-avtalen, og dei to sektorane vert forhandla separat. På eit møte i går erkjente Listhaug dette – det står òg i Nationen i dag – så no manglar det berre at representanten Nesvik erkjenner det same.

Eg merkar meg også at EU-ambassadøren til Noreg seier at EU ikkje har diskutert å kopla marknadstilgang for sjømat og landbruksvarer. Då er det vel heller ingen grunn til at vi skal gjera det.

Eit anna viktig poeng er: Vis ikkje alle korta før de går inn i forhandlingar!

I artikkel 19-forhandlingane om marknadstilgang for landbruksvarer har statsråden uttalt at det ligg betydelege krav frå EU si side. Vi forventar det same frå norsk side. Det er ingen grunn til at ikkje Noreg skal gå inn i desse forhandlingane med like offensive krav som det EU har.

Avslutningsvis vil eg påpeika kor viktig det er å få energimeldinga på plass raskt. Dette hastar for den kraftkrevjande industrien, som på grunn av nye linjetrasear får mangedobla linjenettleiga si. Regjeringa med støttepartia stemde ned Arbeidarpartiet sitt Dokument 8-forslag, som ville ha sikra levelege og gode linjeleigeprisar for den kraftforedlende industrien. Ei av årsakene var nettopp arbeidet med energimeldinga, og då må det vera lov å etterlysa kvar den vert av.

Jørund Rytman (FrP) [11:15:39]: Jeg vil også takke statsråden for en god og fyldig redegjørelse. Jeg merket meg først i redegjørelsen at statsråd Helgesen understreket følgende:

«Europeisk samarbeid har neppe vært vanskeligere i EUs levetid. Men behovet for europeisk samarbeid har neppe vært større.

I møtet med disse vanskelighetene har Europa fortsatt lav vekst, høy ledighet og en aldrende befolkning. Flere land sliter med strukturelle problemer.»

Det er viktig å ha med seg i denne debatten framover, og jeg forutsetter at det vil gjenspeile seg i norsk utenrikspolitikk – herunder struktur i utenriksstasjoner.

Statsråden kom naturlig nok også innom forhandlingene om nye EØS-midler og markedsadgang for fisk for perioden fram til 30. april 2021. Jeg vil rose forhandlerne for et godt resultat.

Men det er mye penger. Enigheten om EØS-midlene innebærer at skattebetalerne skal bidra med et årlig beløp på 388 mill. euro. Det er en økning på ca. 11 pst. i forhold til forrige programperiode.

Jeg er fornøyd med hva man skal bruke EØS-midlene på, at man har valgt strategiske og målrettede hovedsektorer. Jeg vil spesielt gi min støtte til at man prioriterer følgende:

- innovasjon, forskning, utdanning og konkurransekraft
- justis- og innenriksaker, herunder flyktning- og migrasjonstiltak
- miljø og energi

Så en liten bekymring. Det er besluttet å legge ned fem utenriksstasjoner neste år. En av nedleggelsene reagerer jeg litt på – eller stusser jeg over. Det gjelder Utenriksdepartementets beslutning om å legge ned ambassaden i Bulgaria i løpet av første halvår 2016. Beslutningen har vekket reaksjoner og medført brev til politisk ledelse i Utenriksdepartementet og til Stortinget – som mange kanskje er kjent med – med anmodning om å gjøre om vedtaket, herunder brev fra den bulgarske parlamentspresidenten, kontaktpunktet for EØS-midlene, norsk og bulgarsk næringsliv i Bulgaria og norske og bulgarske interesseorganisasjoner.

Jeg forstår at målsettingen med endringene i utenriksapparatet er at Norge til enhver tid skal ha en utenriksrepresentasjon som tjener norske interesser best mulig. Spørsmålet jeg stiller meg, er: Er det da best mulig ikke å ha en ambassade i Bulgaria? Jeg stiller meg, som sagt, litt undrende til denne nedleggelsen og skulle gjerne hatt statsrådets vurdering av dette i dag. Hvordan er det mulig for Norge fortsatt å opprettholde de gode bilaterale relasjonene med Bulgaria? Eller er statsråden villig til å ta saken videre med sin kollega, utenriksminister Børge Brende, for en eventuell revurdering og for å finne ut hvordan man skal gjøre det beste ut av det?

Bulgaria vil fortsatt være et viktig mottakerland av EØS-midler, og jeg tar for gitt at nedleggelsen av ambassaden i Sofia ikke vil påvirke finansieringsvolumet til Bulgaria i neste periode. Men jeg er veldig bekymret for om man i like stor grad får fulgt opp om EØS-midlene, norske skattebetales penger, blir brukt riktig, når man ikke er til stede. En ting er at jeg som FrP-er ønsker et lavest mulig skattetrykk, men det er vel så viktig at de skatter og avgifter man betaler, blir brukt på riktig måte. Når det gjelder EØS-midler, spiller norske ambassader en viktig rolle.

Bulgaria har vært femte største mottaker av EØS-midler, og neste år blir det sannsynligvis det fjerde største mottakerlandet – ca. 1 mrd. kr i året framover.

Det bilaterale forholdet er godt. Ifølge SSB har samhandelen økt fra 369 mill. kr i 2010 til ca. 669 mill. kr i 2014, altså nær en dobling. Telenor investerte for to år siden kraftig, nærmere 5,4 mrd. kr, da de kjøpte opp det nest største mobiltelefonselskapet. Mye kommer til å skje framover, så jeg håper man ser nærmere på dette.

Ellers er det et par andre gode ting statsråden nevnte,

bl.a. at det skal opprettes et EU-fond, som skal hjelpe små og mellomstore bedrifter med risikovillig kapital. Jeg er selvfølgelig også spent på hvordan det i tiden framover går med artikkel 19-forhandlingene.

Frank Bakke-Jensen (H) [11:20:43]: Jeg vil også takke statsråden for en god og grundig redegjørelse på et felt som for oss er veldig viktig. Jeg skal konsentrere meg litt om den næringspolitiske delen av dette.

Mange av dem som diskuterer næringspolitikk, har den siste tiden vært opptatt av frihandelsavtalene som forhandles rundt omkring i verden, avtaler mellom stormakter som USA og EU, USA og en samling asiatiske land, Canada og EU og en rekke bilaterale avtaler mellom stormaktene og enkeltland.

Hva har dette å si for Norges posisjon i markedene i USA, Asia og EU, markeder som på mange måter er de viktigste markedene for Norge? Da vi på mange måter har satt oss selv på gangen i de fora der disse forhandlingene foregår, er den avtalen vi har med EU, her EØS-avtalen, av største viktighet for at vi skal klare å henge med. Kort sagt: Vårt forhold til EU er et av de viktigste verktøyene vi har for å kunne være litt på innsida av det som skjer.

EØS-avtalen er derfor en av våre viktigste handelsavtaler og har tjent oss godt siden inngåelsen midt på 1990-tallet. Den regulerer all næringsaktivitet mellom avtalelandene og EU, med noen få unntak.

For Norges del er det slik at landbruk og fiskeri ikke omfattes av fri flyt-avtalen – det er behandlet i noen tilleggsprotokoller. Dette var klare politiske prioriteringer da vi inngikk avtalen, og dermed også styrende for de reformeringene vi har i dag. Og – må jeg få skyte inn – det at disse to næringene er holdt utenfor, gir vel også svaret på hvorfor det er naturlig at disse interessene kobles mot hverandre i dagens debatt.

Et viktig moment som må med i dagens debatt, er at både landbruksnæringen og sjømatnæringen så helt annerledes ut på 1990-tallet enn det de gjør i dag. Sjømatsektoren har utviklet seg til å ha en eksportverdi på ca. 60 mrd. kr. Kloke hoder innen forskning antyder at verdiskapingen innen sektoren vil være på ca. 550 mrd. kr i 2050. Vi beskriver her en komplett kunnskapsklynge fullt på høyde med det vi i dag kjenner igjen fra energisektoren og fra maritim sektor: fangst og produksjon av sjømat, leverandørindustri fra fôr til ferdigvarer, kunnskapsdelen inklusiv forskning og forvaltning og, meget relevant her, erkjennelsen av at dette er en global næring med et globalt oppdrag, der Norge kan spille en meget sentral rolle – produsere nok og riktig mat til en stadig økende verdensbefolkning.

Denne positive utviklingen passer meget godt inn i våre strategier om å løfte andre næringer slik at vi står sterkere den dagen olje- og gassektoren ikke makter å bære vår økonomi i samme grad som i dag – eller kanskje i går.

Nasjonalt registrerer vi en debatt om markedsadganger kontra importvern, sjømat kontra landbruk. Vi erkjenner selvfølgelig at dette handler om politiske valg. TTIP og artikkel 19-forhandlingene griper rett inn i dette. Derfor blir

det problematisk når vi nasjonalt gjør dette kun til et valg mellom fisk og potet.

Sjømatsektorens utvikling vil for en stor del dreie seg om oppdrett av nye arter, nye produksjonsmetoder og nye høyverdiprodukter innen feltet bioøkonomi. Her møtes kunnskapsmiljøene innenfor sjømat og landbruk. Når vi besøker henholdsvis grønne eller blå forskningsmiljøer innenfor bioøkonomi, er det påtakelig hvor mange felles-trekk vi finner. Dette er miljøer som er opptatt av internasjonalisering av sin sektor. Dette er miljøer som klart ser at Norge har naturgitte fortrinn innenfor dette feltet, men også fortrinn fordi vi i dag er kommet langt innenfor dette feltet målt mot andre internasjonale miljøer. Derfor skal vi vokte oss vel for å begrense hensynene kun til hvor mange fisk vi klarer å sende ut av landet, eller hvor mange liter melk vi klarer å stoppe på grensen.

Fri markedsadgang for sjømat vil på den ene sida sette norsk sjømatnæring i stand til å konkurrere på samme arena som Chile, Canada og USA forventes å være på etter at EU har signert nye avtaler med disse. På den andre sida vil dette også gi oss muligheten til å utvikle bioøkonomien her hjemme, da en større del av sjømaten kan bearbeides i Norge og norsk industri derved får tilgang på restråstoffet av en slik produksjon, restråstoff som står helt sentralt hos dem som skal utvikle den nye bioøkonomien – også hos de kunnskapsmiljøene som tilhører grønn sektor. Markedsadgang handler altså om fri flyt av kunnskap, teknologi og produkter av høyere verdi enn bare fisk og potet.

Vi kan være i ferd med å kaste bort muligheten til å utvikle en kunnskapsklynge basert på det vi i dag kan om bioøkonomi i blå og grønn sektor, alt for at vi i den norske debatten tilsynelatende skal berge et konservativt og lite endringsvillig landbruk. Det tror jeg vi kanskje ikke har råd til. Jeg gjentar: Dette er ikke et spørsmål om fisk eller potet.

Det er i dette bildet derfor all grunn til å gratulere regjeringen med forbedret markedsadgang for sjømat. Det er også i lys av denne debatten grunn til å gratulere med regjeringens prioriteringer når det kommer til EØS-midlene. Innovasjon, forskning, utdanning og konkurransekraft er strategisk prioritet nr. 1 i redegjørelsen fra statsråden. Disse prioriteringene går rett inn i det bildet vi tegner av en sjømatnæring i framgang, en komplett sjømatklynge som tar Norge framover som en betydelig havnasjon og en betydelig sjømatnasjon i global målestokk.

Bengt Morten Wenstøb (H) [11:25:53]: For kort tid siden redegjorde statsråd Helgesen for viktige EØS- og EU-saker framover.

Spesielt nevnte statsråden at europeisk samarbeid neppe har vært vanskeligere i EUs levetid, men behovet for europeisk samarbeid har neppe vært større.

Norge er et godt land å leve i for mange, og vi har gode velferdsordninger. Under finanskrisen klarte Norge seg bedre enn mange andre europeiske land. Det er ikke sikkert at framtiden alltid vil være slik. En oljepris som er lavere enn på lenge, utfordrer vår økonomi, og vi er avhengig av større omstillinger innen norsk næringsliv for å trygge vår framtidige velferd.

Derfor er det nå viktig å gjennomføre reformer i produkt- og arbeidsmarkedene for å øke produktiviteten, stimulere investeringene og øke sysselsettingen, noe som igjen vil bidra til økonomisk vekst og styrking av offentlige finanser.

En av de største utfordringene for velferdssamfunnet i årene framover er arbeidslivskriminalitet, først og fremst fordi det undergraver de grunnleggende verdiene i det norske samfunnet, men også fordi det rammer arbeidstakere som blir utsatt for useriøse arbeidsgivere. Vi kan ikke ha en A- og B-standard i norsk arbeidsliv. Arbeidstakere har krav på gode og forutsigbare arbeidsforhold.

Derfor er det så viktig å følge opp regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet. Strategien må fortsatt være tverrfaglig, tverrpolitisk og tverretattlig. En helhetlig strategi er den eneste farbare vei fordi arbeidslivskriminalitet er kynisk og fort tilpasser seg nye situasjoner.

Useriøse arbeidsgivere som unndrar seg skatter og avgifter, gir tapte skatteinntekter som ellers kunne finansiere gode velferdsordninger for dem som behøver det mest. Men useriøse arbeidsgivere utsetter også arbeidstakere for sosial urett og ikke minst tilgang på – og mulighet til å opp tjene – rettigheter som pensjoner og andre sosiale goder andre nyter godt av.

Norge som samfunn har endret seg de siste tiårene gjennom økt arbeidsinnvandring fra EU-land. Dette har gitt mange europeere mulighet til å skape seg en framtid i Norge. Det er bra.

Samtidig har firmaer fra andre land hatt muligheten til å konkurrere med norske firmaer om oppdrag i Norge. Det er viktig med konkurranse om oppdrag, men det skal skje gjennom å følge spillereglene i det norske arbeidsmarkedet.

Å bekjempe arbeidslivskriminalitet handler om handlinger og holdninger. Vi må iverksette handlinger for å bekjempe arbeidslivskriminalitet, men vi må samtidig snu holdninger om at svart arbeid og manglende arbeidskontrakter og sikkerhetstiltak på arbeidsplassene er akseptabelt. Det er det ikke.

Å bekjempe arbeidslivskriminalitet handler om å bygge gode holdninger og ruste Norge for fremtiden. Regjeringen tar arbeidslivskriminalitet på alvor. Nå må vi alle stå samlet for å ta norsk arbeidsliv videre.

Regjeringen ønsker å bruke EØS-midlene strategisk og målrettet i neste periode. Et av flere viktige strategiske områder er innovasjon, forskning, utdanning og konkurransekraft. Et annet er sosial inkludering, ungdomssysselsetting og fattigdomsbekjempelse.

Disse strategiske områdene vil Norge følge gjennom konkret handling og samtidig evaluere underveis for å tilpasse seg endringer når det måtte være nødvendig.

Prinsippet om fri bevegelse og ikke diskriminering basert på nasjonalitet er grunnleggende for å sikre et indre marked, men vi må vurdere om vi har funnet den rette balansen i våre velferdsytelser, slik at vi både støtter opp om retten til fri bevegelse og sikrer folketrygdens bærekraft på lang sikt. Norge står sammen med Europa for å bekjempe ungdomsarbeidsløshet og samtidig bygge sosial trygghet.

Trygdeeksporten kan utvikle seg til å bli en økonomisk

utfordring, og det kan gi uheldige incentiver dersom ytelser tilpasset et norsk kostnadsnivå utbetales til land hvor de gir betydelig bedre kjøpekraft. Det er viktig å utvikle bærekraftige ordninger som ikke uthuler den norske velferdsmodellen.

Regjeringen har signalisert at den ønsker å se på dagens ordninger og vurdere mulighetene for å begrense og stanse trygdeeksport innenfor de internasjonale avtalene Norge er bundet av.

EØS-avtalen forplikter oss og setter som kjent visse begrensninger for hva de enkelte medlemslandene kan gjøre for å stanse eller begrense trygdeeksport. Det er viktig at vi baserer vår politikk på det handlingsrom vi har, og endrer der det måtte være nødvendig.

Norge er derfor tilfreds med kommisjonens initiativ til å drøfte eksportreglene for barnetrygd og kontantstøtte.

Regjeringen vil neste år legge fram en stortingsmelding om eksport av norske velferdsytelser. Dette vil være en viktig gjennomgang av dagens ordninger og samtidig legge grunnlag for en framtidig og bærekraftig politikk.

M a r i t N y b a k k hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Øyvind Halleraker (H) [11:31:00]: Jeg vil også starte med å takke statsråden for en god og fyldig redegjørelse.

Det er viktig å presisere at krisen vi nå opplever, kommer på et tidspunkt da EUs utenrikspolitiske ambisjoner ikke er gitt og EUs felles sikkerhets- og forsvarspolitikk historisk sett fortsatt er i startgropen. Derfor er NATO og den sikkerhetspolitiske forankringen vi der har, viktig å trekke fram også i denne sammenheng. Krisen har vist og viser at det er vanskelig å opptre med én stemme, at ressursene som blir satt inn, ikke alltid finner hverandre, og at den koordinerte innsatsen ikke alltid gir de ønskede resultater. Å styrke EUs beslutningsstrukturer blir derfor nødvendig.

Selv om det er betydelig uenighet mellom EU-land, har alle land det til felles at de har sine utfordringer når det kommer til flyktninger og migranter. Mye bra er gjort: Man har fått på plass en fordelingsordning for behandlingen av søknadene fra om lag 160 000 asylsøkere. Det er satt inn flere skip i Middelhavet og en offensiv mot menneskesmuglere og bakmenn. Man har fått på plass mekanismer for praktisk hjelp til medlemsstater i krisesituasjoner. Fortsatt er det imidlertid slik at landene i EUs randsone er underfinansiert med tanke på praktisk hjelp til flyktingene de mottar og skal registrere. 60 mill. kr til nødhjelp og styrking av mottaksapparatet i Serbia er derfor nødvendig og en riktig innretning på vår støtte over EØS-midlene.

Mange har kritisert EU for manglende evne til å finne løsninger. Jeg mener det blir for lett å kritisere EU som sådan for ikke å få bukt med den største flyktingkrisen i vår tid. Det er en grunn til at mennesker er på flukt, og det er en grunn til at Europa er dit menneskene flykter. Utfordringen blir å finne løsninger på konflikten i Syria og

Irak og å bekjempe terrorisme og overgrep på egen befolkning. Samtidig må vi dempe konsekvensene av den drastiske økningen i flyktningstrømmen. En presisering av flyktningretten er nødvendig og å hjelpe de flyktningene som har beskyttelsesbehov, og man må sende tilsvarende tydelige signaler til de migranter som ikke har det. Regjeringspartiene inviterte i går til et bredt forlik på dette området, og det er vårt håp og vår vilje at vi skal greie å få til dette i tiden som kommer.

Europa er utfordret på mange fronter. Kriser og konflikter i våre nærområder, både i øst og i sør, har spredt seg. Terror, autoritære regimer og et Russland som ikke opptrer i tråd med våre kjerneverdier, er fortsatt svært tydelig.

Fortsatt er det store utfordringer i Øst-Europa, og dem må vi også ta innover oss i en sak som dette.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:34:23]: Fleire har vore innom regjeringas forhandlingar om artikkel 19, der ein hadde sitt andre forhandlingsmøte i september i år. Statsråden sa i sitt innlegg lite konkret om den vidare prosessen. Me ventar på at statsråden på eigna måte informerer Stortinget meir om kva slags krav EU har stilt til Noreg, kva for motkrav Noreg har kome med, og kva ein tenkjer om dei vidare forhandlingane.

Som statsråden heilt sikkert veit godt, har ikkje Noreg mykje å gi på landbrukssida utan at det råkar vår eigen produksjon og mattryggleik. Det er viktig for Noreg at regjeringa tek vare på norske interesser på ein god måte, ikkje minst når det gjeld mat og matproduksjon, både det som kjem frå havet, og det som kjem frå den landbaserte produksjonen.

Regjeringa kom svært skeivt ut tidleg i perioden, med statsrådar som sende ut signal om at regjeringspartia ønskte å fjerne den såkalla ostetollen utan dekning i stortingsfleirtalet. Formuleringa i stortingsmeldinga om globalisering og handel gir grunn til ei viss uro:

«Samtidig vil overdreven oppmerksomhet knyttet til selvforsyning være uheldig for matsikkerheten og bidra til svært ineffektiv bruk av ressurser.»

Vidare står det at det blir «betydelige reduksjoner i tollvernet som følge av fremtidige internasjonale avtaler».

Dette er ikkje formuleringar som gir tryggleik for langsiktig satsing og store investeringar i norsk landbasert matproduksjon.

Det er få næringspolitiske tiltak som gir så store ringverknader som det norske tollvernet. Det legg til rette for ei verdikjede tilsvarande om lag 140 mrd. kr i årleg produksjon, i tillegg til at me som folkevalde gjer vår mest grunnleggjande oppgave: å syte for borgarane sin tryggleik, deira tilgang til mat og å skape næringsliv og arbeidsplassar i nesten kvar einaste kommune i heile Noreg.

Frank Bakke-Jensen hevda at det vert feil å berge eit konservativt og lite endringsvillig landbruk. Det er ein myte som regjeringspartia sine representantar bør slutte å gjenta. Landbruket er vel den næringa med størst effektivitetsvekst gjennom mange år – langt over industrien i Noreg t.d.

Representantane for regjeringspartia må heller sjå på korleis ein med grunnlag i reelle fakta kan sikre ein vidare

eksport av norsk fisk. EUs nettoimport av fisk steig med 60 pst. frå 1995 til 2010. Unionens eigen produksjon av sjømat er fallande. Viktige bestandar har vorte overfiska. Med knappe fiskeressursar vil situasjonen framover truleg ikkje vere høg toll, men ingen eller ubetydeleg toll, autonomt fastsett for å sikre EU dei råvarene som ein har bruk for.

Det er ille å måtte seie det, men i dag set eg min lit til landbruksministeren. Ho har i alle fall, på vegner av regjeringa, sagt at ein ikkje skal ha ei kopling mellom fisk og landbruk. Det er mykje anna å høyre i denne salen, men eg håpar at det er ho som står for regjeringas syn.

Kristin Vinje (H) [11:37:44]: Regjeringen ønsker å bruke EØS-midlene strategisk og målrettet i neste periode. En av hovedprioriteringene i vårt samarbeid med EU er innovasjon, forskning, utdanning og konkurransekraft. EUs forsknings- og innovasjonsprogram, Horisont 2020, og EUs program for utdanning, kultur og sport, Erasmus+, er viktige instrumenter for vekst, konkurransekraft og innovasjonsevne i hele Europa, og de er stadig viktigere for et Norge i omstilling. I 2016 vil vi ventelig bidra med over 2,3 mrd. kr til Horisont 2020 og rundt 0,5 mrd. kr til Erasmus+.

Det er viktig at norske aktører bruker mulighetene som ligger i disse programmene, og derfor har regjeringen prioritert bl.a. økning i støtteordningene som stimulerer til norsk deltagelse.

Prioriteringene i Horisont 2020, som er verdens største forskningsprogram, samsvarer veldig godt med våre nasjonale prioriteringer, som er økt kvalitet i forskning og innovasjon, økt verdiskaping og økt kunnskap for å møte de store samfunnsutfordringene.

Regjeringen har i budsjettet for 2016 foreslått å øke bevilgningene til forskning og utvikling med 2,1 mrd. kr. Det er en realvekst på 4,1 pst., og EU-samarbeid er en viktig del av disse prioriteringene.

I fjor la regjeringen frem en strategi for forsknings- og innovasjonssamarbeidet med EU, og det å sørge for at de norske miljøene er i stand til å vinne prosjekter i EU, er viktig. De siste tallene viser at Norge så langt har mottatt 1,86 pst. av de pengene som er delt ut per juli 2015. Det er en liten økning, men regjeringens målsetting er mer ambisiøs, og derfor er det viktig at vi konsentrerer forskningsinnsatsen, slik at vi etablerer flere internasjonalt konkurransedyktige forskningsmiljøer. Det at NTNU, SINTEF og Universitetet i Bergen har åpnet kontor i Brussel, illustrerer hvor viktig det europeiske samarbeidet er blitt i sektoren.

Senere i dag skal vi debattere ERIC-loven, som Stortinget vil slutte seg til, som er et juridisk rammeverk for organisering av infrastruktur. Loven gir Norge og norske miljøer mulighet til å være i førerretet i samarbeidet om viktig forskningsinfrastruktur i Europa, og den bidrar til å styrke oss som forskningsnasjon.

EØS-avtalen knytter oss til EUs indre marked. Forsknings- og innovasjonssamarbeidet i EU, og ikke minst Horisont 2020, skal bidra til Europas konkurransevne og til å sikre bærekraftig økonomisk vekst og arbeidsplasser. Det

er viktig at norske bedrifter og forskningsmiljøer også deltar i samarbeidet, som både danner kunnskapsgrunnlag for og åpner dører for norsk næringslivssamarbeid.

Ingjerd Schou (H) [11:40:56]: Jeg tar ordet i denne debatten fordi jeg leder Stortingets delegasjon til Europarådet – et europaråd som arbeider med rettsstatsprinsipper, demokratiseringsprosesser og menneskerettigheter. Veldig ofte er det jo nettopp de europeiske land og andre tilliggende land som ikke har dette på stell, som forårsaker en del av det vi ser av kriser og vanskeligheter når det gjelder migrasjon, asylstrøm med flyktninger.

Det jeg tenkte jeg skulle henlede oppmerksomheten på, er det viktige området hvor Norge gir både bidrag og bistand, nemlig søk og redning i Middelhavet, og som følger av EØS-midlene som stilles til disposisjon. Europarådet består av 47 land, mens Frontex, hvor disse aksjonene samordnes, omfatter 27 land. Norge gir et viktig bidrag; små og store skip, helikopter og fly deltar i dette arbeidet med redning og hjelp i Middelhavet. Vi bidrar også med redningsfartøyet «Siem Pilot» til Frontex' fellesoperasjon Triton, og jeg er glad for at regjeringen vil forlenge det bidraget til slutten av mai dersom Frontex ser behov for at skipet skal være til stede.

Som den første offisielle norske delegasjon var vår delegasjon, Europarådsdelegasjonen, på Sicilia, der vi møtte mannskap, så hvordan arbeidet ble organisert og håndtert, og ikke minst møtte folk i flyktingleirer på Sicilia. Vårt bidrag vekker oppmerksomhet også internasjonalt, fordi måten Norge har organisert dette arbeidet på – med mannskap både fra Forsvaret, politiet, det øvrige maritime mannskapet, Kystvakten, og med en ledelse av politiet, som leder representanter for det norske forsvar – er helt annerledes enn det vi er vant til her hjemme, men også i internasjonal sammenheng, og at arbeidet skjer på en stillfaren, effektiv og nødvendig måte. Vi bidrar også med redningsskøyta «Peter Henry von Koss» i Frontex' fellesoperasjon Poseidon, og jeg er også veldig glad for at det bidraget blir forlenget fram til slutten av juni, hvis det vurderes å være behov for det fra Frontex' side.

Når det gjelder personlinnsatsen: Av og til kan man jo si at det er de beste vi sender ut, og som gjør et viktig arbeid, men jeg tror til fulle at Stortingets delegasjon – i møte med mannskap – har sett at det arbeidet, som blir vurdert av fylkesmannen i det området, og også internasjonalt, er det ypperste av det vi kan bidra med.

Michael Tetzschner (H) [11:44:07]: Ingen nasjonalstat kan bestå uten territoriell kontroll, herunder grensekontroll. Dette er kjernen i å være en suveren stat, og det vil alltid være noe en stat selv ønsker råderett over.

Det internasjonale samarbeidet har gitt oss mange friheter. Den største og viktigste justispolitiske avtalen har Norge gjennom Schengen-avtalen fra 1999. Den knytter Norge til EUs regler om å reise fritt i Schengen-området, som innebærer at det ikke skal foretas personkontroll ved grensene.

Jeg må også si at det gleder meg, som leder av Stortingets delegasjon til Nordisk råd, å minne om at det opprin-

nelig var ønsket om å opprettholde passfrihet i Norden som gjorde at vi fikk tilslutningen til Schengen-samarbeidet, som jo senere har utviklet seg dynamisk – og lenger enn sikkert en del av de mindre partiene som normalt er mot EU-samarbeid, kunne stå inne for. Men vi kan i hvert fall si at det er noe av dette som gir oss et veldig effektivt verktøy i kampen mot kriminalitet, f.eks. i kampen mot ulovlig innvandring og trafficking.

Utad, mot tredjeland, er det nå utviklet felles regler for yttergrensekontroll. Regler og politikk for felles indre sikkerhet i Schengen-området er også kraftig utviklet, med særlig vekt på bekjempelse av det jeg nevnte – kriminalitet, terrorisme og tiltak mot ulovlig migrasjon. Et viktig utviklingstrekk har også vært opprettelsen av grensekontrollbyrået Frontex i 2004, som hjelper til med å koordinere informasjonsstyrte operasjoner på EU-nivå for å styrke sikkerheten på yttergrensene. I 2007 er det også blitt opprettet et beredskapsteam for grensekontroll under Frontex, som kan rykke ut og bistå et medlemsland dersom det oppstår en massebevegelse over en yttergrense, og det aktuelle landet selv ikke greier å håndtere situasjonen.

Når det så gjelder vår egen Schengen-grense mot tredjeland, på 196 km, er det jo et naturlig spørsmål i hvilken grad vi selv trekker på disse ressursene i Schengen-samarbeidet, på Frontex' beredskapsteam for grensekontroll, for nettopp ikke å bli stående alene. Våre myndigheter bør kanskje i sterkere grad få frem at håndhevingen av grensen ved Storskog ikke er et rent nasjonalt anliggende, men det *er* også et nasjonalt anliggende. Når jeg møter folks bekymringer over å se tusenvis av migranter ukentlig bevege seg uhindret over grensen ved Storskog og hvorfor overgangen ikke blir stengt, iallfall midlertidig, må jeg innrømme at jeg forstår dem. Jeg mener at dagens situasjon er uholdbar og uakseptabel og snarest må erstattes av varige løsninger som et reelt alternativ til å stenge den grenseovergangen.

Marianne Aasen (A) [11:47:26]: Det er lenge siden Europa har stått overfor slike utfordringer som nå. Økonomisk har Europa ennå ikke kommet seg etter finanskrisen. Veksten lar vente på seg, arbeidsledigheten er stor.

Sikkerhetspolitisk er situasjonen mer tilspisset enn på lenge. Russisk politikk overfor særlig Ukraina utfordrer med sitt brudd på folkeretten. Krisen i Ukraina, som ennå ikke er løst, har endret det utenrikspolitiske klimaet i Europa.

Vår tids store trussel er klimautfordringene og det å få ned CO₂-utslippene. Europa har tradisjonelt hatt en ganske progressiv rolle i så måte og har vært aktiv for å få en bedre miljøpolitikk, noe som er bra. Norge bør selvfølgelig støtte dette, men det gjenstår ennå om verden får se en løsning på klimaproblemene i Paris. Flyktingsituasjonen kommer på toppen av dette og er akutt.

Alle disse utfordringene har EU og Norge til felles. Debatten og innleggene her i dag viser at mange i Stortinget er opptatt av disse spørsmålene og vil ha handling, enten det gjelder gode klimatiltak eller handelspolitikk som gir norske interesser.

Mange av disse synspunktene må også finne sin løsning

i et europeisk samarbeid – helt eller delvis. Norges forhold til EU ligger fortsatt fast etter at Norge sa nei til norsk medlemskap. Men representanten Svein Roald Hansen er inne på noe viktig: Har vi organisert europapolitikken vår godt nok i et lukket utvalg, som Stortingets europautvalg er? Kanskje er ikke det tilstrekkelig når vi står foran store saker som klimaforhandlingene i Paris og flyktningsituasjonen, som er langt mer krevende enn det man har sett for seg tidligere både i EU og i Norge.

Før var det enkelt å skille utenrikspolitikk og innenrikspolitikk – hva en nasjonalstat burde ha ansvaret for, og hva internasjonale, overnasjonale organer burde ha ansvaret for. Dette skillet utviskes mer og mer, og jeg er usikker på om vi er i mål når det gjelder å organisere europapolitikken. Selvfølgelig ligger det begrensninger i at vi ikke er fullverdig medlem av EU, men med tanke på alvorlighetsgraden i disse sakene er det kanskje på tide at vi ser på hvordan vi organiserer europapolitikken på en enda bedre og ikke minst mer åpen måte i de politiske organene i Norge.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:50:06]: Jeg slutter aldri å undre meg over det manglende forsøk på analyse som er i disse redegjørelsene under ulike statsråder. Boka «Det norske paradoks – Om Norges forhold til Den europeiske union» fra 2014, utgitt på Universitetsforlaget, som var et viktig bidrag fra ARENA forskning til Norges forskningsråds forskningsprogram om «Grunnlovens betydning for utviklingen av Norge som demokratisk stat», drøfter bl.a. dette på en analytisk måte. I dette dokumentet står det at det som utvikler seg i EU, er «et eksperiment uten forbilde», og det som er bakgrunnen for det utsagnet, er at en har en euro uten et finansdepartement. En har altså en felles valuta uten et finansdepartement, noe som ikke finnes i andre deler av verden. Det vil da innebære at en står dårligere rustet til å takle ubalanser mellom de ulike deler av en slik union.

Når representanten Harald T. Nesvik fra Fremskrittspartiet sier at det er et totalt sammenbrudd på Schengens yttergrense, forstår jo alle at det blir en økende ubalanse mellom de ulike stater, delstater – kall det hva du vil – innenfor Den europeiske union. Så det er jo behov for en større fellespolitikk. Den støter imidlertid an mot demokratiske krefter innenfor EU som ikke ønsker det. Så problemene vil bare øke.

På arbeidslivsområdet vil fri bevegelse fra land som har veldig store forskjeller i både ledighet og lønns- og arbeidsvilkår, føre til store migrasjonsutfordringer, og kampen mot arbeidslivskriminalitet og sosial dumping må vi jobbe med. Men med dagens planmessige tilrettelegging for ubalanse i maktforholdene i norsk arbeidsliv mellom arbeidsgivere og arbeidstakere til bedriftenes fordel blir det bare økende problemer, som gjør det vanskeligere også å sikre aktivitet for de flykninger som trenger aktivitet for det midlertidige oppholdet.

Den nordiske modellen med balanserte maktforhold mellom arbeidsgivere og arbeidstakere, mellom produsent og handel, er under veldig press, og den kan over tid bare sikres når folkevalgte kan korrigere og styre kapitalkref-

tene over landegrensene og ha kontroll på arbeidskraftbevegelsene over landegrensene, med unntak av de nordiske land, hvor vi har likeverdige forhold og det dermed ikke er noe problem.

Statsråd Vidar Helgesen [11:53:09]: I en debatt som ikke har vært preget av de store kontroversene, var det kanskje likevel overraskende at det sterkeste bidraget til brobygging kom fra representanten Navarsete, som sa at hun setter sin lit til landbruksminister Listhaug. Jeg velger å ta det som et godt tegn.

Vi er i gang med artikkel 19-forhandlinger. Vi kommer til å holde Stortinget orientert om fremgangen i dem. Vi har ikke mange offensive krav å slå i bordet med fra norsk side, så representanten Heggø får vente tålmodig på det, men det er krevende forhandlinger.

La meg bare også slå fast at ved mitt første besøk i Brussel, der jeg klargjorde hva som var regjeringens posisjon i spørsmålet om ostetoll, klargjorde jeg også at vi er en mindretallsregjering, og at dette er et stortingsvedtak.

Jeg synes også det er interessant at sjømat og markedsadgang for sjømat har så stor oppmerksomhet her i dag. Det viser en erkjennelse av hvor viktig sjømatnæringen har utviklet seg til å bli for norsk økonomi. Den har en helt annen betydning i dag for norsk verdiskaping enn da EØS-avtalen ble inngått.

Så må jeg si meg enig med representanten Tetzschner i at vi står i en krevende situasjon ved grensen i nord når det gjelder håndteringen av dem som er kommet inn. Det gjelder å sikre at personer med åpenbart grunnløse søknader forstår at de vil bli returnert til sine hjemland. Men det er også krevende i håndteringen av grensesituasjonen. Vi er i en nær dialog med Russland om håndteringen av denne situasjonen. Grenseforvaltning er et meget viktig element i vårt forhold til Russland. Det har vært håndtert på en god måte under vekslende forhold gjennom flere tiår, og etter at vi har blitt Schengen-medlem, har det vært håndtert i tråd med våre Schengen-forpliktelser. Vi ønsker at det skal fortsette. Vi har en felles interesse med våre russiske naboer i at det er ordnede forhold ved grensen. Vi er i en dialog med russiske myndigheter, bl.a. mellom den norske og russiske grensekommisæreren og gjennom andre kanaler. Vi har betydelig erfaring med å snakke med Russland om felles utfordringer i nord. I en så vanskelig sak som dette er det viktig at vi opptrer korrekt og etterrettelig, og det gjør vi nå i en konkret dialog med russiske myndigheter.

La meg til sist bare berøre kort spørsmålet om ambassaden i Bulgaria. Det er naturlig at vi tilpasser utenrikstjenestens uterapparat til behov og til ressurser. En stenging av ambassaden i Bulgaria vil ikke medføre reduksjon i EØS-midler, og vi har evne til å håndtere forbindelsene med Bulgaria fra andre ambassader.

Anders B. Werp (H) [11:56:28]: Statsråden har gitt en god redegjørelse for viktige saker i samarbeidet mellom Norge og Europa. Det er et samarbeid bygget på felles interesser og felles mål. Resultatene er gode. Samtidig legger ikke statsråden skjul på at det er mange utfordrin-

ger som må løses av Europa i fellesskap. Finanskrisen viser det. Flyktningssituasjonen viser det.

Jeg takker for statsrådets optimistiske realisme i beskrivelsen av utviklingen i Europa. For de av oss som mener at samarbeid er bedre enn alenegang, er det godt at visjonen om fellesskapet i Europa holdes høyt. Det er den beste strategien for fred, velferd, trygghet og miljø i vår del av verden.

Jeg vil berøre ett samarbeidsområde som har stor betydning, nemlig det utstrakte justissamarbeidet mellom Norge og Europa. Utviklingen viser mer organisert kriminalitet som blir mer avansert, grenseløs, brutal og kynisk. Dette er svært ressurskrevende både å avdekke, etterforske og straffeforfølge. Det er helt avgjørende at vi bekjemper denne kriminaliteten. Vi ser den tar nye former, den tilpasser seg nye kriminelle muligheter. Menneskehandel, menneskesmugling, narkotika, våpensmugling og cyberkriminalitet blir mer grenseløs.

Arbeidslivskriminalitet er et annet eksempel. Den brer om seg. Samtidig blir flere bransjer berørt, og den angriper selve livsnerven i et lands økonomi, nemlig verdiskapingen. Alvoret forsterkes ytterligere av urovekkende trendanalyser som påpeker et økende samarbeid mellom organiserte kriminelle miljøer og terrororganisasjoner. Alt dette krever internasjonalt justissamarbeid. Vi deltar og bidrar til Europol, Eurojust og Frontex. Dette samarbeidet gir store gevinster tilbake til vår egen kriminalitetsbekjempelse.

Vi må samarbeide mer, ikke mindre, på et bredt spekter: taktisk politiarbeid, etterretning, etterforskning og påtale. I tillegg må vi styrke arbeidet med å inndra økonomisk utbytte av kriminalitet og hindre mulighetene for hvitvasking.

Europa gir det helt nødvendige bakteppet for dette samarbeidet. Skal vi lykkes i å bekjempe alvorlig og avansert kriminalitet her hjemme, er vi helt avhengige av et bredt, tillitsfullt og effektivt samarbeid med Europa. Vi må samarbeide tettere, og det legger regjeringen til rette for.

Frank Bakke-Jensen (H) [11:59:37]: Bare noen korte ord til debatten om sjømat kontra landbruk og Høyres syn på landbruksaktørene.

I Høyre er vi veldig klar over at landbruket er en omstillingssterk næring, en næring som klarer omstilling, og som har vært gjennom store omstillingsprosesser i mange, mange år. Det er også litt av problematikken med debatten. Jeg skulle ønske at representantene fra Senterpartiet løftet det landbruket når man skal diskutere konkurransekraft. Hvorfor bruker man ikke de aktørene innenfor norsk landbruk som har konkurransekraft, som er omstillingsvillig, og som evner å bruke moderne forskning og utvikling for å utvikle driften sin? Hver gang det blir spørsmål om importvern, og hver gang det blir spørsmål om konkurranse utenfra, males det et bilde av at alle norske bønder vil dø.

Når Høyre sier at vi skal ha et balansert importvern, er det i erkjennelse av at vi er en del av en større sammenheng. Vi er nødt til å forholde oss til Europa og resten av verden på en litt annen måte enn det man gjør i Senterpartiet. Der Høyre bruker forskning, utvikling og et

sterkt landbruk som frontsoldater i denne debatten, bruker Senterpartiet murere. Det gjør ikke dette til noen god debatt, og det var litt av poenget mitt da jeg i innlegget sa at så snart vi kommer til forskningsmiljøene og kunnskapsmiljøene i blå og grønn sektor, er de like. Da er man konkurransedyktig, da bruker man kunnskapen om det man kan, og da er man uten problemer villig til å si at vi er fremst i verden.

Men Senterpartiet og de aktørene vil gjerne ha den debatten ned til å diskutere potet eller fisk. Det er for smått, det er altfor introvert, og det er en altfor liten tanke til at vi i Norge skal kle oss med det. Vi skal løfte de områdene der vi er gode, og vi er også gode innenfor landbruk. Så skal vi ha et balansert importvern slik at begge næringene kan delta i utviklingen og i de markedene som kommer. Det må også gjenspeile politikken vi tar med oss når vi går ut og forhandler markedsadgang og markedsavtaler.

Hårek Elvenes (H) [12:02:07]: Europa står overfor den største flyktningkatastrofen siden annen verdenskrig. I 2014 kom det 250 000 illegale immigranter til Europa. I 2015 er det anslått å bli det mangedobbelte.

Skal retten til å reise fritt i Europa opprettholdes, må Schengens yttergrense ivaretas på en forsvarlig måte. I så måte nærer jeg ingen bekymring for vår 196 km lange grense i nord, men jeg nærer en smule bekymring for grensepasseringspunktet på Storskog. Daglig får vi rapporter om et myndighetsapparat som er strukket til bristepunktet på Storskog. Derfor er det viktig at vi nå er til stede med de ressursene som kreves for at man skal kunne håndtere situasjonen der på en god måte.

Migrasjonsstrømmen er en humanitær utfordring, men det er like mye en sikkerhetsutfordring. Det fikk vi tydelig presisert da justiskomiteen var på besøk hos Europol i Brussel.

Jeg merket meg at ministeren sa at skal muligheten til å reise fritt i Europa kunne opprettholdes, må flere land i Europa ta ansvar for at Schengen-samarbeidet fungerer. Der ligger utfordringen – så enkelt og så vanskelig.

Siden 2006 har vi sett at det har vært en formidabel økning i den grenseoverskridende, organiserte kriminaliteten. Det er et uttrykk for de ulempene som også følger med muligheten til å kunne reise fritt i Europa. I erkjennelsen av at disse problemene ikke kan løses idet de banker på nasjonalstatens grenser, at man må gjøre noe før det, har Norge faktisk satt i gang to bistandsprogram, som skal trappes opp til 200 mill. kr – ett knyttet til organisert kriminalitet og ett knyttet til radikaliserings og voldelig ekstremisme. Regjeringen går også inn for å styrke tilstedeværelsen i Middelhavet ved å øke bevilgningen til det formålet med 10 mill. kr i statsbudsjettet for 2016.

Situasjonen som vi nå står overfor, er en varslet katastrofe. Det går tydelig fram hvis man tar fram Frontex' risikoanalyse for fjoråret. Der beskrives veldig mye av det som vi nå er vitne til – som de sa kom til å skje.

Svein Roald Hansen (A) [12:05:12]: Bare noen få merknader på slutten av en debatt som har vist at det er

bred enighet om behovet for en felles europeisk håndtering av migrasjons- og flyktningutfordringene.

Representanten Harald T. Nesvik understreket i sitt innlegg viktigheten av et samarbeid med EU på migrasjonsfeltet som medlemmer av Schengen, og også representanten Bård Vegar Solhjell fra SV pekte på at vi måtte få en varig ansvarsfordeling, og at Norge burde delta.

Representanten Nesvik sa også noe som jeg merket meg, at det er viktig å verne om og videreutvikle EØS-avtalen. Jeg håper han taler på vegne av hele Fremskrittspartiets stortingsgruppe, for det hender vi i alle fall utenfor denne sal får litt andre signaler om det siste.

Representanten Per Olaf Lundteigen sa at det å bevege seg over landegrensene er greit i Norden – slik jeg oppfattet ham – fordi forholdene i Norden er temmelig like. Det merker jeg meg også fordi det innebærer at det ikke er prinsippet om fri bevegelse over landegrensene Lundteigen er imot, men at det er innenfor hvor vide rammer. Det er en observasjon vi må ha med oss. Er det for store forskjeller innenfor et område hvor det er fri bevegelse, vil det påvirke bevegelsen – for å si det sånn. Men at prinsippet kan ligge der, er det bra at man kan være enige om – også fra Senterpartiets side.

Så sa Lundteigen noe som jeg også er enig i, nemlig at EU er, som han kalte det, et eksperiment – jeg vil si samarbeid – men uten forbilde. Ja, det er riktig. Det er uten forbilde. Det er noe helt nytt, drevet fram først og fremst av et ønske om å få slutt på krig. Tiden EU har eksistert, er den lengste tiden i Tysklands historie uten at de har vært involvert i krig. Men det er også drevet fram av en økonomisk integrering som gir behov for å skape felles regler og samarbeide om de utfordringene.

Jeg har lyst til å si som Robert Frost: Altfor mange ser tingene som de er, og sier: Hvorfor? Jeg drømmer om ting ingen har sett, og sier: Hvorfor ikke?

Det er den sjelen de hadde, de som skapte EU-samarbeidet, og som jeg savner hos Per Olaf Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:08:06]: Det er viktig å ha drømmer – det er viktig å ha drømmer om et bedre liv. Men når representanten Svein Roald Hansen kommer inn på poenget eksperiment uten forbilde, må en jo ta med hele historien. For det som er det katastrofale, det som er det fatale, er at en kjører videre med en felles euro uten et finansdepartement. Det vet en ut fra historiske erfaringer ikke går over tid, for i et stort territorium, som EU er, er det ulike økonomiske situasjoner, og da må en ha et folkestyre som kan korrigere ubalanser. Det heter et finansdepartement. Sånn er det i USA, sånn er det i alle land. Det er et kjempeproblem, som ikke minst Europabevegelsens tidligere leder sjølsagt er enig i, for det er jo derfor en har argumentet om Europas forente stater.

Da jeg ba om ordet, var det på grunn av Bakke-Jensen, som sa at fisk eller poteter er for lite. Det er jeg rimelig enig i – det er for smått. Men det som er stort, er det grønne skiftet, og det som er viktig, er at begrepet «det grønne skiftet», som er abstrakt, snart må bli konkret. Hvis ikke det grønne skiftet skal innebære de fornybare naturressursene som en har i havet og på land, som har sin basis i

fotosyntesen, og at alle som arbeider i den verdikjeden til havs og til lands, får en bedre lønnsomhet, tilrettelagt av nye rammebetingelser, får vi ikke til noe grønt skifte i de bransjene i hvert fall. Det foreligger forslag i Stortinget om å etablere et grønt investeringsselskap som kan sikre kommersialisering av nye produkter med basis i disse fornybare ressursene, som er enorme, og det er veldig spennende å se hvordan det går. Men dette er en stor og viktig diskusjon, som dreier seg om noe langt mer enn fisk eller poteter.

Når det så gjelder dagens jordbrukspolitikk, viser ikke den noe tegn til det grønne skiftet. Det er en radikal endring i norsk jordbruk basert på at det er 6 pst. produktivitetsvekst innenfor arbeidsforbruket per år, uten realinntektsøkning, og det er det svake tollvernet som gjør at en ikke kan ta ut de prisene som en trenger i markedet, noe som gjør at nettopp de bedriftene som Bakke-Jensen her snakker om er framtida i norsk jordbruk, aldri har vært mer avhengige av statstilskudd. Så dagens politikk fører til at Høyre produserer jordbruksbedrifter som blir mer og mer avhengige av statstilskudd, noe som ikke er bærekraftig.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [12:11:14]

Innstilling frå kyrkje-, utdannings- og forskingskomiteen om lov om konsortium for europeisk forskingsinfrastruktur (ERIC-lova) (Innst. 23 L (2015–2016), jf. Prop. 157 L (2014–2015))

Marianne Aasen (A) [12:11:51] (ordfører for saken): Vi har hatt CRISStin, og nå får vi ERIC. Om det vil medføre et tettere forhold dem imellom, skal ikke Stortinget legge seg borti, men det er ikke usannsynlig. Det lovvedtaket vi nå gjør, betyr nemlig at vi deltar enda mer i rammebetingelsene for forskningen i Europa. ERIC er et forsknings-samarbeid i form av et tettere samarbeid om forskningsinfrastruktur, dvs. databaser, samlinger, laboratorium og den slags, som er svært viktig for dagens forskere. Det juridiske rammeverket for dette ligger altså i denne loven.

Med dette har jeg som saksordfører kort gitt et riss av hva ERIC er, og for dem som ønsker å vite mer, henviser jeg til proposisjonen. I parentes bemerket er CRISStin et norsk system som jobber med forskningsdokumentasjon og tilgang til dette.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:12:57]: Det er stor enighet om denne saken, og det er veldig bra. Derfor er det ikke nødvendig å utbrodere det i veldig stor grad, annet enn å si at norsk deltagelse i europeisk infrastruktur er viktig for engasjementet vårt i europeisk forskning, og ikke minst for vår mulighet til å ta aktivt del i Horisont 2020. Vi vet også at i omstillingstider og i et Europa preget av økonomisk krise prioriteres forskningsinfrastruktur allikevel, både på nasjonalt og europeisk nivå.

Så vil jeg legge til at vi er i startfasen med arbeidet for å etablere to ERIC-er i Norge. Dette er CESSDA – et sam-

arbeid om samfunnsvitenskapelige datatjenester som har startet opp i Bergen – og ECCSEL, som er et samarbeid om forskning på karbonfangst og -lagring. ECCSEL-prosjektet har Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og SINTEF som norske deltagere og vil bli lagt til Trondheim. De to ERIC-konsortiene planlegges etablert i løpet av 2016.

Dette lovvedtaket er etter min mening et lite, men likevel viktig, skritt for økt norsk deltagelse i det europeiske forskningssamarbeidet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

S a k n r. 3 [12:14:22]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Trond Giske, Christian Tynning Bjørnø, Marianne Aasen, Tone Merete Sønsterud og Sigmund Steinnes om tidlig innsats i skolen (Innst. 25 S (2015–2016), jf. Dokument 8:99 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Anders Tyvand (KrF) [12:15:31] (ordfører for saken): Denne saken gjelder et forslag fra representantene Trond Giske, Christian Tynning Bjørnø, Marianne Aasen, Tone Merete Sønsterud og Simen Steinnes om tidlig innsats i skolen, og jeg vil som saksordfører få takke komiteen for samarbeidet i behandlingen av dette forslaget.

Alle komiteens medlemmer er enig i at tilpasset opplæring skal være et grunnleggende prinsipp i den norske skolen, og at tidlig innsats er viktig for å styrke elevenes læring. Selv om mye har blitt forsøkt for å lykkes bedre med tidlig innsats, kan vi ennå ikke si oss fornøyd. Vi lykkes ikke godt nok med å ta tak i hver enkelt elevs utfordringer så tidlig som mulig, og tall fra Grunnskolens informasjonssystem viser at det er nesten tre ganger så mange som får spesialundervisning på 10. trinn som på 1. trinn.

Komiteen mener det er spesielt viktig at skolen jobber bevisst og målrettet med elevenes grunnleggende ferdigheter i lesing, skriving og regning, og at elever som sliter med dette, får god oppfølging i løpet av de første skoleårene.

Komiteens medlemmer er også enige om at andelen elever med behov for spesialundervisning kan reduseres gjennom å styrke den ordinære undervisningen. Komiteen har innstilt på å vedlegge forslaget protokollen, men i innstillingen blir det fremmet to mindretallsforslag, fra hen-

holdsvis Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti og Arbeiderpartiet alene.

For Kristelig Folkeparti er tidlig innsats et av de aller viktigste satsingsområdene i skolepolitikken. Det er for mange barn som opplever å få hjelp for sent. Det er for mange som i realiteten faller av lasset allerede i løpet av de første skoleårene, og når vi ikke klarer å tette kunnskaps-hullene idet de oppstår, blir det en tung oppgave å hente disse elevene inn igjen senere. Vi ser noen helt klare sammenhenger i de ulike statistikkene innenfor skolen. Både barn med utenlandsk bakgrunn og barn av foreldre med lav sosioøkonomisk status er overrepresentert i spesialundervisningen, og akkurat de samme elevene er overrepresentert i frafallsstatistikken. Det store spørsmålet er hvordan vi kan klare å hjelpe disse elevene tidligere, slik at de slipper å bli en del av disse statistikkene.

Jeg er glad for at de fire flertallspartiene på Stortinget er blitt enige om et lærerløft og en målrettet satsing på etter- og videreutdanning av lærere. Jeg vil gi Venstre ros for å ha forhandlet inn midler til kompetanseheving for ikke-kvalifisert arbeidskraft i skolen – en satsing alle fire partier stiller seg helhjertet bak. Det er ingen tvil om at kvalifisert undervisningspersonell er av avgjørende betydning for å gi elevene god opplæring.

Men hvis vi spør oss hva som er det aller viktigste for å kunne gi elevene hjelp så tidlig som mulig, bør vi lytte til hva lærerne selv sier. Fra Utdanningsforbundets side er man krystallklar: Det aller viktigste er flere lærere, spesielt til de yngste elevene, slik at lærerne får ansvar for færre elever hver og mer tid til hver enkelt elev. Når to av tre lærere sier at de har for liten tid til elevene sine, må vi ta dem på alvor. Og lærernes budskap har god støtte i forskningen. Flere forskningsrapporter og forskningsgjennomganger, deriblant OECDs Education at a Glance 2014, konkluderer med at økt lærertetthet er av spesielt stor betydning for elevenes læring på de laveste klassesnivåene. De som vil ha spesielt mye igjen for økt lærertetthet og mindre gruppestørrelser, er de elevene som er faglig svake, det er elever av utenlandsk opprinnelse, og det er barn av foreldre med lav sosioøkonomisk status. Dette er akkurat de samme elevene som er overrepresentert i både frafallsstatistikken og i spesialundervisningen. Så det å satse på flere lærere og mer tid til hver elev, slik at lærerne i større grad kan klare å følge opp elevene godt nok og ta tak i utfordringene tidlig, er et svært godt og svært viktig og målrettet tiltak for å hjelpe dem som trenger det. Det er det aller viktigste vi kan gjøre for å lykkes med tidlig innsats i skolen.

Kristelig Folkeparti fremmet i 2014 et forslag om en bemanningsnorm i grunnskolen. Det fikk vi dessverre ikke flertall for, men i budsjettforhandlingene for ett år siden ble de fire samarbeidspartiene enige om å øremerke midler til om lag 700 nye lærerstillinger til de yngste elevene. Vi vet hva som fungerer, vi vet hva som må til. Dette er en satsing som Kristelig Folkeparti kommer til å jobbe for også videre framover.

Christian Tynning Bjørnø (A) [12:20:40]: Hver eneste dag letter og lander tusenvis av fly i Norge. Et omfattende apparat er satt i sving for å få oss fra A til

B – personalet som tar seg av innsjekk, sikkerhetskontroll, totalgjennomgang av flyet før hver avgang, kabinpersonale, piloter og ansatte i flytårnet – alt dette for at vi skal komme oss trygt av gårde, f.eks. fra Oslo til Bergen. Et hav av tekniske faktorer må være på plass for at det skal gå bra, likeledes et hav av menneskelige faktorer. Vi aksepterer ikke at det skal gå galt. Alle fly skal fram – trygt fram.

Hver eneste dag tilbys det titusener av undervisningstimer i den norske skolen, for enda flere elever. Et omfattende apparat er satt i sving for at elevene skal få lære mest mulig – dyktige lærere, pedagogisk støttepersonale, barne- og ungdomsarbeidere, vaktmestere, SFO-ansatte, merkantilt personale osv. Et hav av materielle og tekniske faktorer må være på plass for at det skal gå bra, et hav av menneskelige faktorer likeså.

På tross av dette aksepterer vi at litt for mange ikke kommer helt i mål. Hvert år er det ca. 28 000 elever som ikke fullfører grunnopplæringen på normert tid. Rundt halvparten fullfører og består aldri grunnopplæringen. Mange av disse har falt fra allerede i grunnskolen. Disse tallene er ikke noe nytt, og det er heller ikke noe nytt at det er tidlig innsats som er det som skal til for i større grad å lykkes.

Det er seks år siden den rød-grønne regjeringen foreslo en endring av opplæringsloven, der skoleeiers plikt til tilrettelegging av tidlig innsats for elever på 1.–4. årstrinn ble slått fast. På tross av dette vet vi at hjelpetiltak ofte settes i gang for sent. Dette kan illustreres bl.a. ved å se på hvordan spesialundervisningen i skolen fordeler seg. GSI-tall fra 2014–2015 viser at andelen elever med spesialundervisning har flatet ut, med en beskjeden nedgang de siste fire årene. Men tallene viser fortsatt, som saksordfører pekte på, at det er tre ganger så mange som får spesialundervisning i 10. klasse som i 1. klasse.

Vi må kunne si at dette betyr at man ikke har kommet langt nok i implementeringen av tidlig innsats som metode i skolen. Det er ikke greit, i hvert fall ikke så lenge vi vet hvor viktig tidlig innsats er for at elevene skal lykkes videre i opplæringsløpet. Arbeiderpartiet foreslår derfor at regjeringen legger fram en helhetlig sak om tidlig innsats, og at man sørger for at alle elever som har forutsetning for det, lærer seg å lese, skrive og regne innen utgangen av 2. klasse.

Vi er alle enige om at tidlig innsats er viktig, og jeg er veldig glad for både realfagsstrategier og lese- og skrivestrategier. Men dette forslaget handler om å forsøke å sette satsingene inn i en helhet – at barn og unges læring heves utover tidsavgrensede prosjekter og strategier, at man tenker tidlig innsats sammen og ikke hver for seg innenfor fagområder, at det handler om realfag og lesing, men også om skolehelsetjenesten, nok pedagogisk personale, lærernes tid og organisering av skoledagen. Det handler om at resultatene fra kartleggingsprøvene, som det var en grunn til at vi etablerte, skal bli tatt på alvor – at vi i denne sal skal sørge for at elevene får den hjelpen de trenger, at det skjer, framfor at holdningen er at vi venter og ser.

Vi må sørge for at skoleeierne har gode rutiner for å følge opp og sette inn ekstra tiltak raskt når en elev henger litt etter. I denne sammenheng må vi også vurdere å etab-

lere nasjonale standarder for oppfølging av og tilrettelegging for elever som sliter med en eller flere av de grunnleggende ferdighetene – systemer som er fleksible og enkle, og som ikke nødvendigvis må bety lange utredninger og enda lengre saksbehandlingstid før tiltak settes i verk.

Tidlig innsats koster penger. Vi har i flere år nå sett at kommunene blir tvunget til å kutte i skolene for å få budsjettene sine til å gå opp. Det er alvorlig. Derfor foreslo vi i kommuneproposisjonen å øke kommunenes inntekter med 3 mrd. kr, hvorav 2 mrd. kr var frie inntekter, bl.a. for å ansette flere lærere. Vi foreslo også en særskilt satsing på tidlig innsats som en oppfølging av Arbeiderpartiets løfte om en milliard til lesing, skrivning og regning, fordi vi vet at det er en investering som gir renters rente.

Med dette fremmer jeg forslagene Arbeiderpartiet har alene eller sammen med andre.

Presidenten: Representanten Christian Tynning Bjørnø har tatt opp de to forslagene han refererte til.

Henrik Asheim (H) [12:25:39]: Tidlig innsats er viktig, og jeg vil takke forslagsstillerne for å fremme forslag som løfter en viktig debatt. Jeg tror at vi også i komiteen er ganske enige om viktigheten av dette spørsmålet. I tillegg vil jeg si at det er avdekket en noe forskjellig tilnærming til diskusjonen mellom de forskjellige partiene.

La meg bare begynne med å si at komiteen enstemmig har påpekt en del ting. Vi er enige om at det er for mange som faller fra. Det er et tall som har vært høyt altfor lenge, og ingen av oss kan lene oss tilbake og si at vi har alle løsningene. Men mye av dette henger sammen med tidlig innsats.

Så vil jeg også minne om de resultatene vi gjennom Kunnskapsløftet har hatt når det gjelder lese- og skrivestrategien – det at leseopplæringen faktisk ser ut til å fungere veldig godt ettersom vi har fått en tidligere innsats der. Dette er erfaringer vi bør ta med oss videre når vi nå også skal løfte f.eks. realfag. Det er verdt å minne om at det allerede er satt i gang en rekke tiltak og prosjekter for nettopp å løfte tidlig innsats: en egen lese- og skrivestrategi, en egen realfagsstrategi, og det settes inn flere ressurser i 1.–4. trinn i et forlik mellom de fire samarbeidspartiene, som også har med seg midler til følgeforskning for å se hvordan dette faktisk fungerer, og hvordan det løfter elevenes kunnskaper tidligere.

Jeg vil også løfte frem den etter- og videreutdannings-satsingen som de fire samarbeidspartiene har satt i gang, og som gjør at man løfter kompetansen for den enkelte lærer i klasserommet, som igjen gjør dem i stand til – som frontlinjen i kunnskapssamfunnet – å løfte hver enkelt elev som har behov for det. Av tiltak som på lengre sikt vil gi effekt, vil jeg trekke frem at lærerutdanningen nå utvides til en femårig masterutdanning, og at man innfører et kompetansekrav med tilbakevirkende kraft som i løpet av ti år vil gi alle lærere det løftet de lenge har etterspurt.

Så vil jeg også bare trekke frem den flyktnings situasjonen vi nå har. I en tid da man diskuterer innstramming og alle dem som man skal snu ved grensen, er det også en del som kommer til å få opphold. Det kommer til å sette

norsk skole og skolepolitikk i et litt annet lys. Vi er nødt til å se på ressursene for å tilpasse undervisningen bedre, kanskje for to barn med veldig forskjellig bakgrunn, veldig forskjellig utgangspunkt, men begge med krav på et godt skoletilbud.

Den norske opplæringsloven er ganske tydelig på at tilpasset opplæring skal gis. Det som er det store spørsmålet, er hvordan vi nå fremover ruster Norge og skolen for å ta imot enda flere av de elevene som har krav på tilpasset opplæring, og løfte dem med tidlig innsats. Det er her jeg vil advare mot for mye detaljstyring. I tillegg til de tiltakene som jeg nå har ramset opp, med både kompetanseløft innenfor skolen og flere ressurser på 1.–4. trinn, lese- og skriveopplæring og realfagsstrategi, er det et annet mantra som har blitt veldig populært, og det er å si at man ikke skal detaljstyre læreren for mye, si at læreren skal få være lærer. Det er skrevet hele bøker om hvor viktig det er at læreren skal få være lærer. Da blir jeg litt bekymret når de samme partiene – eller i denne sammenheng: det samme partiet – som har vært veldig opptatt av å løfte frem at læreren skal få være lærer, gang på gang nå i denne saken fremmer flere forslag til sentralt styrte tiltak. Jeg tror, for å være helt ærlig, at det er en debatt som er nødt til å komme i større grad enn tidligere. Jeg tror at vi i større grad også må se på hvordan vi skal sette inn ressursene bedre målrettet mot dem som virkelig trenger det. Men da å begynne med, som er Arbeiderpartiets forslag i denne sak – 1) nasjonale standarder for oppfølging av dem som sliter, og 2) sikre automatisk tilrettelegging, altså at vi fra Stortingets og statens side automatisk skal gå inn og lage en slags standard, det kan i verste fall bli en tidstyv. Derfor må vi passe på når vi skal lage den nye skolepolitikken, tilpasse undervisningen til de elevene som trenger det, at dette ikke bare blir mer byråkrati, mer overstyring av læreren i klasserommet – en lærer som vi er opptatt av å styrke statusen til.

Så er det sånn at noe av det som jeg er glad for at komiteen også er tydelig på, er at kartleggingen av elevenes ferdigheter er viktig. Det at vi har kartleggingsprøver som gjør at vi kan avdekke hvilke elever som sliter, gjør at vi er bedre i stand til å sette inn ressursene. Her har også kommunene som skoleeiere et ansvar for i større grad å kunne sette inn ressursene. Igjen blir det av og til litt slik at når man skal diskutere det på Stortinget, begynner man å snakke om hvordan man kan overstyre dette, lage nasjonale standarder, gå inn i kommunestyret, overstyre rektor, overstyre læreren og lage egne regler. Det tror ikke jeg gir en bedre skole, og derfor er oppskriften i stedet å sørge for et skikkelig kompetanseløft, sørge for å undersøke hvordan de ressursene som settes inn på 1.–4. trinn, slår ut, og ikke minst sørge for at alle elevene får den opplæringen de har krav på.

Bente Thorsen (FrP) [12:30:53]: Jeg vil begynne med å takke representantene fra Arbeiderpartiet for å ha fremmet en viktig sak om tidlig innsats i skolen. Jeg vil også takke saksordføreren for et godt utført arbeid i forbindelse med forslaget og for en grei gjennomgang av saken.

Tilpasset opplæring er et grunnleggende prinsipp i den norske skolen. Tidlig innsats i skolen for å styrke elevenes

læring og redusere behovet for spesialundervisning har i mange år vært et tverrpolitisk mål. Selv om mye er gjort for å styrke arbeidet med tidlig innsats i skolen, er ikke resultatene gode nok.

Elevenes resultater er ikke så gode som vi bør ha ambisjoner om i en kunnskapsnasjon som Norge, og frafallet i skolen er fremdeles høyt. Fremskrittspartiet ønsker at flere elever skal gå ut av grunnopplæringen med de kunnskaper og ferdigheter som kreves for å bli en deltakende borger i samfunnet. Vi anerkjenner problemene som må løses, og vi i Fremskrittspartiet vil understreke at det er grunn til å være optimister på skolens og elevenes vegne. Vi ser nå masse positivt engasjement hos mange som arbeider i skolen, og vi ser hvilke enorme muligheter norske barn og ungdommer får i det norske utdanningsvesenet. I Lærarløftet, i realfagssatsingen og i Yrkesfagløftet gjennomføres effektive og kvalitetshevende tiltak.

Fremskrittspartiet mener at vi nå er inne på rett spor i utdanningsfeltet. Særlig vil vi trekke fram realfagstrategien og lese- og skrivestrategien som er iverksatt av regjeringen. Her er det en klar målsetting om å styrke elevenes grunnleggende ferdigheter tidlig i skoleløpet, noe som på sikt vil gi mindre frafall.

Vi vil også understreke viktigheten av godt skoleeierskap. Kommunene som skoleeiere må vise vilje til aktivt å bruke skolestatistikk, resultater av nasjonale prøver og andre testresultater m.m. i arbeidet med hurtig å iverksette gode tiltak på skoleområdet.

Et annet tiltak som Fremskrittspartiet er positive til, er den historisk høye satsingen på kompetanseutvikling hos lærere som regjeringen har iverksatt. Kompetanseutvikling hos lærere er barnehage- og skoleeieres ansvar, men regjering og storting har tatt ansvar og spiller en viktig rolle i arbeidet med å iverksette etter- og videreutdanningstilbud til disse.

Gjennom strategiene Kompetanse for framtidens barnehage, Lærarløftet og Kompetanse for kvalitet har regjering og storting investert betydelige ressurser i videreutdanning i prioriterte fag og områder. Dette bidrar til god faglig og pedagogisk kvalitet i barnehage og i grunnopplæringen, noe både lærere, elever og samfunnet som helhet vil ha nytte av.

Fremskrittspartiet er også fornøyd med at det er innført krav om at lærerne skal ha fordypning i de basisfagene som de underviser i. Kompetansekrav, videreutdanningssatsing og femårig lærerutdanning fra Lærarløftet øker lærernes kompetanse og faglige trygghet, noe som bedrer mulighetene for god ressursbruk og tidlig innsats. Dette vil igjen gi økt nivå i skolen.

En god skole gir ungene læringsglede og mestringfølelse. I arbeidet med å oppnå et godt læringsmiljø, med særlig oppmerksomhet på basisfagene og tidlig innsats, har den gode læreren en nøkkelrolle. Vi i Fremskrittspartiet har forventninger om at satsingen på lærere og annet pågående arbeid vil gi synlige resultater når det gjelder både resultater og frafall i skolen.

Ivar Odnes (Sp) [10:35:06]: Det er et viktig tema som er sett på dagens sakskart gjennom den innstillinga

vi no skal debattera. Eg vil difor nytta høvet til å takka forslagsstillaren.

Men når det er sagt, er det på ingen måte eit nytt tema. Sjølv eg som møtande vararepresentant har delteke i fleire ordskifte i denne salen om betydninga av tidleg innsats i skulen og skulens ansvar for å leggja til rette for tilpassa opplæring og nødvendige styrkingstiltak for alle elevar.

Det er i desse dagar snart ni år sidan den raud-grøne regjeringa la fram ei eiga stortingsmelding om tidleg innsats i skulen. St.meld. nr. 16 for 2006–2007 hadde tittelen «... og ingen sto igjen – Tidlig innsats for livslang læring». Bakgrunnen for meldinga var at norsk utdanning altfor lenge hadde vore prega av ei vente-og-sjå-haldning. For trua på at problema løyser seg etter kvart, stemmer ikkje med forskning og kunnskap om opplæring, syner det seg. Difor skulle tidleg innsats vera styrande for politikken og praksisen i klasserommet. Eg kjenner difor på ei viss undring, og òg noko frustrasjon, over at det framleis viser seg nødvendig at vi debatterer temaet.

Med så mykje forskning, kartlegging og tydelege forventningar frå nasjonale skulestyresmakter er det skuffande å høyra at det framleis er skuleeigarar som ikkje følgjer opp med nødvendige styrkingstiltak, og at bruken av enkelttiltak innan spesialundervisning held seg på eit høgt nivå. For kva var resepten i den stortingsmeldinga som dåverande statsråd Øystein Djupedal la fram? Jau, prioriteringar av støttetiltak for elevar med problem på dei første trinna i barneskulen i staden for i dei siste, altså det same som vi gjentek i innstillinga no, ni år etterpå.

For all del – skulen er ikkje prega av stillstand. I ettertid har det også skjedd ei endring. Det har vore auka merksemd på behovet for tidleg innsats i skulen. Mange lærarar gjer ein god jobb med å kartleggja behovet og arbeider systematisk for å setja inn rette tiltak til rett tid. Men som ein samrøystes komité viser til i innstillinga, er det framleis ein vekst i bruk av spesialundervisning utover i skuleløpet.

Grunnskolen informasjonssystem, GSI, presenterer statistikk og fakta, men kva for løysingar vil regjeringa presentera for å snu ein trend som viser seg å vera så seig å endra? For ein opplending med gudbrandsdalsblod er det gledeleg å kunna trekkja fram ein kommune frå det området som har endra praksis og kan syna til gode resultat. Dovre kommune er eit døme på at det nyttar. På berre eit par år vart behovet for spesialundervisning halvert nettopp fordi dei endra praksis og greidde å møta behova til elevane tidleg. Dei har m.a. innført eit tolærarsystem, og i kombinasjon med kompetanseheving blant lærarar og fleire forskingsbaserte undervisningsopplegg er kvaliteten på undervisninga auka og behova til elevane tekne vare på på ein betre måte enn tidlegare.

Men attende til spesialundervisninga i skulen: Den høge bruken av enkeltvedtak om spesialundervisning som vi framleis har, har også ei anna side: Tal frå GSI syner at for skuleåret 2012–2013 vart det brukt ca. 8,5 millionar assistenttimar til spesialundervisning, mot ca. 6 millionar lærartimar. Det betyr at det vert brukt 42 pst. fleire timar til spesialundervisning der assistentar er involverte, enn det som er innrapportert som lærartimar til spesialundervisning med pedagogisk personale. Det er all grunn til

å stilla spørsmål ved denne ressursbruken og ikkje minst kvaliteten på tilbodet.

Sjølv om assistentar i skulen gjer ein god jobb og er ein viktig ressurs i skulen, kan dei ikkje ta ansvar for den delen av undervisninga som heilt opplagt krev utdanna pedagogar. Når PP-tenesta har gjort vedtak om at eleven treng hjelp utover den ordinære undervisninga, nyttar det ikkje å «outsourc» dette til ufaglærte assistentar.

Senterpartiet meiner at omfanget av enkeltvedtak om spesialundervisning vil kunna reduserast ved ei styrking av den ordinære tilpassa opplæringa. Ei slik styrking føreset auka lærartettleik og kompetanseutvikling på det spesialpedagogiske området, slik fasiten frå Dovre syner. I denne innstillinga har faktisk ein samrøystes komité skrive at høgare lærartettleik faktisk er å rekna for eit styrkingstiltak. Eg håper det betyr at Høgre og statsråden òg no erkjenner at lærartettleik er ein relevant faktor for å få betre læringsutbyte for eleven og gje læraren ein fair sjanse til å heva kvaliteten på undervisninga – for alle og for den enkelte.

Svein Abrahamsen (V) [12:40:18]: Stortinget har gjennom opplæringsloven slått fast at opplæringa skal tilpassast enkelt elev, enten det er tidlig eller sent i opplæringsløpet. Tidlig innsats er likevel spesielt viktig siden elevane vil slite senere i opplæringa hvis de ikkje tidlig får med seg grunnleggjende ferdigheter i lesing, skrivning og regning. Det å sette inn innsats tidlig virker bedre, og det koster mindre enn å gjere det senere. Mye har vart gjort for å styrke den tidlige innsatsen i skolen, men vi har ikkje lyktes godt nok med det. Det ser vi på omfanget av spesialundervisning og det høye frafallet i videregående skole, som er spesielt høyt blant elevar som har et svakt faglig grunnlag fra grunnskolen.

Vårt utgangspunkt for å styrke arbeidet med tidlig innsats er at kvalifiserte lærere er nøkkelen til en god skole. Hver enkelt elev må møtes fra dag én av lærere som har den faglige og pedagogiske kompetansen som trengs for å tilpasse opplæringa til deres forutsetninger, interesser og behov. Venstre har derfor jobbet for å stille krav til faglig fordypning i basisfagene for å kunne undervise i dem, innføring av femårig lærerutdanning, og ikkje minst å styrke ordninga med systematisk videreutdanning for lærere i skoleverket og et kompetanseløft for dem som underviser uten godkjent kompetanse.

Kommunene har etter opplæringsloven en plikt til tidlig innsats gjennom spesielt å følge opp de elevane på 1.–4. trinn som har svakest grunnleggjende ferdigheter, bl.a. gjennom økt lærertetthet. Men vi trenger flere kvalifiserte lærere for å kunne øke tettheten av dem. SSB-tall viser at vi kan mangle mer enn 11 000 lærerårsverk i 2020. Det er derfor viktig å jobbe for å rekruttere flere lærere, gi lærerne gode arbeidsforhold, slik at de fortsetter i jobben, og at flere lærere kommer tilbake til yrket.

Departementet la tidligere i høst fram en realfagstrategi og en lese- og skrivestrategi. Disse strategiene retter seg ikkje bare mot skolen, men også mot barnehagene. De fleste barn går i barnehage, og det gir mulighet til enda tidligere innsats. Barnehagen er den plassen utenfor familien som har mest å si for å skape gode forutsetninger for

barna. Samtidig er det for mange barnehager som ikke har nok ansatte med pedagogisk kompetanse. Venstre ser derfor på det som viktig for tidlig innsats å styrke kompetansen i barnehagene, gjennom et videreutdanningsløp for de ansatte, på samme måte som vi gjør det i skolen.

Avslutningsvis vil jeg peke på at det at elever sliter med å tilegne seg kunnskap i fagene, kan ha sammenheng med fysisk eller psykisk helse, eller problemer i hjemmesituasjonen. Det er derfor en viktig del av tidlig innsats å styrke skolehelsetjenesten, som dessverre har for liten kapasitet mange plasser. Vi må ha en skolehelsetjeneste som gir elever som sliter, en trygg og kompetent voksen å snakke med når de trenger det. Det vil også kunne avlaste lærerne, slik at de får mer tid til faglig oppfølging av den enkelte elev.

Vi ser også et spesielt behov for økt kompetanse om psykisk helse i skolehelsetjenesten for å kunne forebygge. En Ungdata-undersøkelse viser at mange unge sliter psykisk i hverdagen, til tross for at de fleste trives både hjemme og på skolen. Her er det også viktig med tidlig innsats, bl.a. gjennom skolehelsetjenesten. Jeg vil også vise til at et flertall i komiteen mener at det er hensiktsmessig å vurdere en sammenslåing av skolehelsetjenesten og PP-tjenestene, da disse er for lite koordinerte i sin oppfølging av barn. Venstre mener at det er viktig at vi har tjenester som ser hele barnet. En sammenslåing av disse tjenestene vil kunne føre til at ungene får en mer helhetlig oppfølging på skolen.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [12:44:22]: Første skuledag er spesiell. Bursdagar, feriar og forelesingar kjem og går, men det finst berre éin første skuledag. Mange barn hugsar den, eg hugsar den, foreldre hugsar den gjerne endå betre enn vi som har opplevd den. Frå og med denne dagen og eit tiår framover skal mykje skje i og rundt skulen. Og der – i klasserommet – sit ulike, unge menneske samla med svært forskjellig bakgrunn, svært forskjellige føresetnader, med svært forskjellige evner og talent.

Det er denne situasjonen som må vere utgangspunktet for omgrepet «tidleg innsats». Tidleg innsats må bety at ein frå dag éin rettar inn store ressursar der målet er at alle, uavhengig av sosial bakgrunn og uavhengig av evner, tidlegast mogleg får like moglegheiter i skulen.

Utfordringa vi står overfor på første skuledag, er difor monumental og kan ikkje løysast med enkle tryllegrep aleine. Ja, elevane skal lære seg lesing, skriving, å rekne og snakke eit verdsspråk, men vegen dit er ikkje rettlinja. Det krev at elevane får eit tilpassa opplegg, tilpassa deira evner, behov, avgrensingar og talent. Det krev engasjement og entusiasme.

For SV handlar difor tidleg innsats om korleis skulen som heilheit er i stand til å møte kvar enkelt elev på elevens premisar.

Det krev for det første at lærarane har tid til eleven. Når kontaktlæraren har 30 elevar i klassen, seier det seg sjølv at det er nærmast umogleg å tilpasse opplegget til kvar enkelt elev.

For det andre krev det ein skule som ser at livet på skulen heng saman med livet utanfor skulen. Mange kjem på skulen utan matpakke, mange har foreldre som av ulike

grunnar ikkje er like gode til å hjelpe til med leksene, mange sit mykje stille heime på kveldane, og mange har helsemessige utfordringar. Alt dette påverkar læringa.

Difor har SV foreslått ein heildagsskule med ei lærarnorm der det skal vere maksimalt 15 elevar per lærar på dei lågaste trinna, der leksene primært skal gjerast på skulen, der det er meir fysisk aktivitet, skulemat, ei sterkare skulehelseteneste og ein billegare SFO med meir kultur og idrett. Det har møtt motstand frå regjeringshald først og fremst fordi det er ambisiøst, og det kostar mykje pengar, men i møte med første skuledag spør eg: Har vi råd til å la vere? Tenk kva det kunne hindre av problem seinare i livet. Tenk kva dette kunne utløyse av meistring og skaparkraft.

Arbeidarpartiet har fremma to forslag. Det første er SV einig i – det handlar nettopp om korleis vi skal kunne utruste skulen for tidleg innsats. Det andre er SV meir skeptisk til. Utfordringa i norsk skule i dag er ikkje først og fremst lite spesielt tilrettelagd undervisning for dei med utfordringar, men rett og slett for få lærarar til ordinær undervisning. Dette botnar kanskje ut i at Arbeidarpartiet per dags dato ikkje har tatt stilling til spørsmålet om lærarnorm på skulenivå.

Elles blei det tydeleg for meg i denne debatten at vi frå regjeringshald har å gjere med eit relativt – kan vi kalle det – schizofrent forhold til iallfall to spørsmål: Lærarens autonomi og lærartettleikens rolle i tilpassa opplæring. Det første – lærarens autonomi, ei løpande veksling av motsett argumentasjon, avhengig av om ein snakkar om nasjonale testar eller kommuneøkonomi. Det andre er meir tidsbestemt, avhengig av om vi er før eller etter budsjett. Da er ein opptatt av lærartettleik, da ser ein at det heng saman med meir tilpassa opplæring.

Når det gjeld Venstre, er eg litt overraska over innlegget frå representanten Abrahamsen i dag som understreka betydninga av fleire lærarar, for det er nettopp det Venstre ikkje har gjort i innstillinga, dei har ikkje støtta den merkningen som seier at det er ein samanheng mellom fleire lærarar og tilpassa opplæring. Eg håpar at det blir framtida til Venstres skulepolitikk, at ein kanskje kan leggje seg på det same nivået som dei andre som har stilt seg bak den merkningen.

Elles må eg seie at Venstre demonstrerer også i denne innstillinga at dei ikkje er ei sjølvstendig kraft i utdanningspolitikken. Dei har nok ein gong lagt seg på regjerings politikken, og eg klarer ikkje å spore politikken som dei elles framfører på landsmøta og i andre offentlege samanhengar, i denne saka.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:49:27]: De som mener at Venstre ikke er en selvstendig kraft i skolepolitikken, har åpenbart ikke møtt representanten Iselin Nybø eller hennes partileder, Trine Skei Grande. Selvstendige er de i hvert fall – de har ganske mye kraft også, må jeg si.

Dette er ikke en diskusjon om hvorvidt tidlig innsats er viktig eller ikke; det er en diskusjon om hvordan man skal gjøre det. Da synes jeg det er et ganske viktig poeng at det å legge frem en plan tar tid, for man skal utarbeide en plan, men en plan i seg selv sikrer jo ikke handling. Og som flere representanter fra samarbeidspartiene her også har under-

streket, gjøres det veldig mye når det gjelder tidlig innsats, men litt om bakgrunnen først.

Vi er enige om at tidlig innsats er viktig. Vi er enige om at det er nøkkelen til både mestring, godt læringsmiljø og godt læringsutbytte. Så er vi enige om at andelen elever med vedtak om spesialundervisning bør reduseres. Vi er enige om at det å redusere andelen som mottar spesialundervisning, er positivt hvis dette kommer som et resultat av at flere får tilpasset opplæring og derfor får et godt utbytte av det ordinære opplæringstilbudet. Så er det slik at utviklingen heldigvis ikke lenger går i negativ retning. Fra 2006 til skoleåret 2012–2013 så vi en tydelig vekst i omfanget av spesialundervisning. Toppen kom i 2012–2013, med 8,6 pst. Andelen har siden det sakte, men sikkert gått ned, og da understreker jeg at det går sakte. Forrige skoleår var andelen elever på spesialundervisning 8 pst. Det kan gi en indikasjon på at skolene nå lykkes bedre med å gi elevene en god og tilpasset i opplæring innenfor det ordinære tilbudet, f.eks. ved å gjøre grep slik Dovre kommune og Skien kommune har gjort, som for øvrig ikke er styrt av mitt parti – for å si det på den måten.

Allikevel vet vi at det er store forskjeller mellom kommunene, både når det gjelder bruken av spesialundervisning, og når det gjelder hvor proaktive, hvor tydelige, hvor klare, de er på at elever med ulike behov og elever som faller fra, skal få oppfølging. Og vi vet at det fremdeles er for mange som ikke har tilegnet seg de grunnleggende ferdighetene de skal i løpet av opplæringen. Jeg synes det er veldig bra at dette blir en stor og viktig diskusjon, nemlig: Hvorfor lærer ikke alle det de skal, på skolen? Jeg er også derfor enig i at det er behov for nye tiltak for å sikre tidlig innsats.

Så er det slik at Stortinget bestemmer selv hvordan de skal organisere seg, men jeg må også i denne sammenhengen understreke at barnehagen er helt avgjørende. Og det er verdt å lytte til f.eks. forbundet Dysleksi Norge, som sier at noe av det aller viktigste er at de barna som sliter med ekstra store språkproblemer, blir oppdaget tidlig, og at man setter inn tiltak tidlig. Det betyr bl.a. at der det er nødvendig, må man bruke såkalt kartlegging, altså rett og slett riktige verktøy, for å følge opp barna.

Regjeringen og samarbeidspartiernes hovedprioritet har vært å sikre at både skolene og lærerne er enda bedre i stand til både å oppdage og følge opp elever som trenger ekstra hjelp. Verktøyene er jo der i dag. De kartleggingsprøvene vi har, gir informasjon om hvilke elever som trenger ekstra hjelp, og skolene har selvfølgelig også en plikt til å sjekke mer hvis det er noe de er usikre på.

Flere av tiltakene våre dreier seg også om tidlig innsats, enten direkte eller indirekte. Etter- og videreutdannings-satsingen har vært nevnt, det er selvfølgelig viktig. Blant annet er noe av det som er kjernen – f.eks. hvis en lærer på barnetrinnet tar videreutdanning – at vedkommende kan ta et kurs f.eks. i hvordan man skal undervise barn og unge som skal knekke lesekode, eller undervise barn og unge som har minoritetsbakgrunn, i språk. Det er viktig.

Den nye realfagstrategien retter innsatsen mot bedre læring for barn og unge inn mot barnehagen og grunnopplæringen, nettopp for å starte tidlig. Vi har nylig lansert en

strategi for språk, lesing og skriving, hvor hovedtiltakene bl.a. er nettbaserte undervisningspakker, nettverksarbeid i kommunene – ting som vi vet fungerer hvis det brukes godt. Hvem er det rettet inn mot? Jo, tidlig innsats er særlig rettet inn mot gutter, minoritetspråklige barn og elever med lese- og skrivevansker. Til sammen foreslår vi å bruke 73 mill. kr i neste års budsjett på disse strategiene. I tillegg er samarbeidspartiene gjennom budsjettforliket enige om at vi i 2016 skal bevilge 480 mill. kr til kommuner med lav lærertetthet på 1.–4. trinn. Samlet sett utgjør dette en kraftig innsats for tidlig innsats. Er det nok? Nei. Men er det gode tiltak? Ja.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Christian Tynning Bjørnø (A) [12:54:43]: Arbeiderpartiet mener at det ikke er greit at elever går gjennom grunnskolen uten at de lærer seg å lese, skrive og regne skikkelig. Derfor er vi helt enig. Vi er for de foreslåtte satsingene på barnehage, etter- og videreutdanning, realfagstrategier og lese- og skrivestrategier.

Men vi mener at det ikke er nok. Vi vil ha bedre oppfølging og ekstra ressurser til dem som henger etter. Vi ville hatt 3 mrd. kr mer til kommunene enn det regjeringen foreslo, slik at de kunne ansette flere lærere, i tillegg til 1 mrd. kr til tidlig innsats i løpet av perioden.

Mener statsråden at det han til nå har foreslått, er tilstrekkelig for at skolebarn skal knekke lesekode etter 2. årstrinn, eller er det kanskje slik at statsråden ikke deler det målet?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:55:32]: Som jeg også sa i innlegget mitt: Er dette tilstrekkelig? Nei.

Man behøver ikke se på langtidseffektene av dette. Hvis man ser på f.eks. nasjonale prøver i 8. klasse og leseferdighetene der, i lys av f.eks. asylsituasjonen i Norge nå, ser man: Av barn som selv innvandret til Norge, ligger over halvparten på kritisk lavt nivå i lesing i 8. klasse. Så kan man si at noen av dem har kanskje kommet til Norge sent. Ja vel, la oss da se på barn som er født i Norge, men som har minoritetsbakgrunn. Blant dem er det over 40 pst. Blant norsk-norske barn, altså barn med majoritetsbakgrunn, er tallet noe over 20 pst.

Kommer vi til å klare å løse dette på 1-2-3 med de tiltakene jeg har skissert? Nei, det gjør vi ikke. Derfor kommer regjeringen, med god støtte fra samarbeidspartiene på Stortinget, til å jobbe mer med flere tiltak også for tidlig innsats.

Jeg deler Arbeiderpartiets intensjon, nemlig at flere kommuner må gjøre mer. Jeg er nok litt skeptisk til om akkurat den måten det er lagt opp på her, er den riktige.

Christian Tynning Bjørnø (A) [12:56:42]: Statsråden nevnte i sitt innlegg, og for så vidt også nå, at han ikke ville stemt for Arbeiderpartiets forslag, men ser for seg flere nye tiltak i framtiden fordi – det var tydelig i hans replikkvar til meg nå – det som til nå er foreslått, ikke er tilstrekkelig. Hvilke nye tiltak tenker statsråden på?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:57:08]: La meg først bare si at selv om jeg deler Arbeiderpartiets intensjon, er det Arbeiderpartiet ber om, en plan. Jeg mener at vi isteden skal la tidlig innsats gjennomsyre alle sakene vi legger frem. Jeg har også redegjort for i innlegget mitt hvordan både regjeringen og samarbeidspartiene hele tiden tenker tidlig innsats i det vi legger frem.

Jeg mener at det allikevel – selv med disse tiltakene – kan være grunn til å stille spørsmålet: Hvorfor går elever igjennom år i norsk skole uten at de får den undervisningen de skal ha for å lære seg å lese og skrive skikkelig? Mener jeg og tror jeg at vi kommer til å avskaffe dette neste år eller året etter, med lese- og skrivestrategien vår? Nei.

Jeg er heller ikke fremmed for at vi kan diskutere om vi skal stille større krav til kommunene og ha bedre oppfølging. Jeg har tidligere også varslet at jeg mener vi skal se på hele det statlige støtteapparatet – for å se om vi bruker for mye tid på skoler som er gode, og burde bruke mer tid på de skolene som trenger ekstrahjelp.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [12:58:28]: Eit enkelt spørsmål til kunnskapsministeren: I budsjettforliket fekk ein på plass fleire lærarar på skular der det er låg lærartettleik. Trur statsråden at det vil ha nokon effekt?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:58:48]: Nå skal jeg gi et svar som jeg er helt sikker på at representanten Knag Fylkesnes vil sette pris på, nemlig at det skal vi finne ut, gjennom systematisk forskning på hvordan økte lærerressurser kan brukes på en måte som gir elevene best undervisning, altså mer kunnskap igjen.

Så har vi flere ganger tidligere hatt diskusjonen om hvorvidt høyere lærertetthet i seg selv er utslagsgivende. Jeg vil nok si at det aller viktigste er hvordan man bruker økte lærerressurser. Bruker man det f.eks. på å ha to elever færre i alle klasser i snitt, eller bruker man det på å sette inn ekstra undervisning og ekstra oppfølging og støtte til de elevene som trenger det aller mest?

SV har valgt den ene løsningen, for SV har valgt å være aller mest opptatt av hvor store klassene er i snitt. Jeg mener at det aller viktigste hvis man skal sette inn ekstra ressurser, er å bruke dem på de elevene som trenger det aller mest.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [12:59:44]: SV meiner at om ein har færre elevar per lærar, kan ein verkeleg gi lærarane den fridomen til å tilpasse undervisninga kvar enkelt. Det er heile poenget vårt. Og da er eit verktøy for å sikre at det blir færrest mogleg elevar per lærar, å etablere ei nasjonal norm, som Røe Isaksen tidlegare har gått imot fordi ein ikkje trur noko på effekten av dette. Likevel har ein da akseptert at det blir vesentleg fleire lærarar gjennom budsjettforliket, der Kristeleg Folkeparti fekk gjennom si sak.

Eg la merke til at i det store læraroppøret var pappa Isaksen, altså far til statsråden, som er lærar i skulen, veldig ivrig tilhengar av – som dei fleste lærarar faktisk er – at ein bør få fleire lærarar fordi det vil ha ein effekt.

Så spørsmålet er: Nå går vi inn i ei ny budsjettforhandling. Ein skal følgjeforske, forsøk med fleire lærarar skal bli følgjeforska. Hindrar det da at det kjem på plass enda fleire lærarar i dette budsjettforliket, fordi vi må vente på at forskinga er ferdig?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [13:00:51]: Pappa, som for øvrig heter Carl Magne Isaksen, har mange meninger. Det er helt riktig at min far, ungdomsskolelæreren, mener at vi også trenger flere lærere, og at mindre klasser er viktig. Men heldigvis er jeg gammel nok til å bestemme selv, så jeg behøver ikke lenger å gjøre alt foreldrene mine sier.

Det er mange interessante innfallsvinkler i denne diskusjonen, og som Kristelig Folkeparti flere ganger har påpekt, er det også ting som tyder på at hvis vi setter inn lærerressurser tidlig, kan det ha en effekt for de aller svakeste elevene. Men paradokset her er jo at det er ikke sånn at vi ser at i de kommunene og på de skolene som har minst klasser, lærer elevene mest. Snarere tvert imot ser vi at de skolene og de kommunene som sliter mest med skoleresultatene sine, gjerne også er de som har minst klasser. Jeg skal ikke her nevne fylker ved navn, men gå gjennom fylkene i Norge og se på hvilke fylker, hvilke kommuner, det er som har flest elever under kritisk grense i lesing, i skrivning og i matematikk. Det er ikke de store bykommunene, som har størst klasser.

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:01:57]: Statsråden er også forskingsminister og har ansvar for forskning, og desse forsøka skal jo bli følgjeforska. Eg synest det er ein god tradisjon at alle forsøk blir følgjeforska.

Det som ofte er med forskning, er at dersom feltet, altså kjeldene til forskinga – i dette tilfellet lærarane – meiner noko heilt anna enn det dei kvantitative dataa har kome fram til, da bruker ofte forskarane å seie at da har vi problem med våre data. For kjeldene har ein alltid stor tiltru til, så om det er stor forskjell mellom kva dei som er på golvet, meiner er verkelegheita – kva dei på golvet meiner er viktig for å bevege skulen vidare – og det den kvantitative metaforskinga viser, har ein eit problem. Men det verkar på meg som om statsråden her legg seg utelukkande på linje med dei kvantitative dataa, trass i at det store, breie fleirtalet av lærarar faktisk meiner at det viktigaste tiltaket ein kan gjere for tidleg innsats, er fleire lærarar.

Så spørsmålet mitt er: Har statsråden på nokon som helst måte kome i bevegelse på grunn av at feltet her er så unisont for fleire lærarar?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [13:03:08]: Mitt budskap er vel egentlig det samme som jeg synes Arbeiderpartiet i og for seg også formulerer ganske godt i representantforslaget sitt, nemlig at systematikken er viktigere enn antallet. Det å tilføre ressurser er i seg selv ingen garanti for at alle disse elevene blir fanget opp. Hvis det var slik, burde jo det landet i verden som bruker mest penger på

skole, også klart å fange opp aller flest elever. Hvis det var slik at vi bare kunne tilføre mer ressurser, og med det fange opp alle disse elevene, burde det være slik at de kommunene i Norge som bruker mest penger per elev, også har færrest under kritisk grense i lesing og skriving. Er det slik? Nei, det er det ikke.

Så betyr ikke det at det ikke kan være en god idé å tilføre ressurser til skolen. Det gjør vi. Vi tilfører også penger til f.eks. å frikjøpe læreren for å bruke mer tid på f.eks. begynneropplæring innenfor matematikk og regning. Vi har sammen med Kristelig Folkeparti tilført flere penger til lærerstillinger i skolen. Alt dette er en god idé, men troen på at hvis man bare tilfører ressursene, så vil resultatene følge – det stemmer ikke.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:04:13]: Der er vi jo heilt enige. Det er inga enkel løysing på dette. Men talet på lærarar har mykje å seie. Det har også statsråden innrømt sjølv. I ein debatt med Trond Giske tidlegare i haust uttalte ministeren at 30 elevar per lærar var altfor mykje.

Så spørsmålet mitt er: Kva er da den optimale mengda elevar, sidan 30 er for mykje? Er det 29, er det 28, er det 27? Kva er det statsråden har kome fram til når han har konkludert med at 30 er for mykje?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [13:04:52]: Nå satt jo ikke representanten Knag Fylkesnes på Stortinget den gangen. Det gjorde ikke jeg heller. Men SV og Høyre var den gangen enige om at man ikke skulle ha et fast klassedelingstall. Det er mulig SV har gått bort fra det, men det var altså SVs stemmer som sikret Kristin Clemet og Bondevik II-regjeringen flertall for det.

Og så må jeg bare stille spørsmål ved det grunnleggende premisset her, for hvis man har 19 elever, andreklassinger, i en klasse i dag – SV vil ha 15 som maksimumsgrense – skal vi da mene at det er greit at elevene ikke får med seg det de skal, at de ikke får ekstra oppfølging hvis de ligger kritisk lavt på kartleggingsprøvene i lesing f.eks.? Er det sånn da at vi skal sitte og vente til vi har 15 elever per klasse i snitt?

Grunnen til at ikke flere av disse elevene plukkes opp, er at for mange kommuner rett og slett ikke har et godt nok system for det. Lærerne sier helt sikkert fra. Lærerne vet jo hvem det gjelder også. Men kommunene, skoleeierne, har ikke et godt nok system for det.

Presidenten: Da er replikkordskiftet over.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Christian Tynning Bjørnø (A) [13:06:17]: Jeg hadde ikke ventet at representanten Knag Fylkesnes og statsråden skulle bli enige om lærertetthet, men jeg hadde håpet at vi kunne blitt enige om det forslaget som Arbeiderpartiet har fremmet. For det som vårt forslag egentlig handler om, er å sørge for at noe skjer, noe som vi vet funker, men som det viser seg er litt vrient å få til der ute.

Vi som storting må ta et overordnet ansvar for å sørge for at kommunene har de nødvendige verktøyene og syste-

mene som statsråden snakker om, og ikke minst ressursene som trengs for å ta nødvendige grep. Vi ønsker en praksis som tetter noen av de hullene som finnes i dag, systemer som sikrer elevenes læring, et signal fra denne sal om at det ikke er greit at en elev går gjennom hele grunnskolen uten å tilegne seg de grunnleggende ferdighetene.

Lovendringene er på mange måter gjort, men vi ser jo av all statistikk at det ikke er nok. Vi må sørge for at de endringene faktisk skjer. For mange ressurser brukes på brannsløkking på slutten framfor forebygging i starten. Det vi ber om, er at det blir lagt fram en helhetlig sak der man går igjennom nettopp disse tingene, der målet er å sikre at vi gjør det vi kan for at skolebarna skal lære seg å lese og skrive innen utgangen av 2. klasse, der vi bruker resultatene fra kartleggingsprøvene på 2. årstrinn, der vi bruker resultatene fra de prøvene som identifiserer de elevene som trenger oppfølging. Vi vet at på de prøvene er det om lag 20 pst. av alle elevene som trenger den ekstra oppfølgingen. Vi må sørge for at de får det. Ansvar for den oppfølgingen blir ofte lagt til den enkelte lærer, uten at læreren får tilført ekstra ressurser eller mer spesialisert kompetanse. Det er det det handler om. Vi vil ha økt satsing på tidlig innsats, få bedre oppfølging av barn som sliter. Det er Arbeiderpartiets hensikt med forslagene – så enkelt og så vanskelig. Det handler om å gi lærerne bedre muligheter til å hjelpe barna med å nå sine mål. Det får være grenser for hvor vanskelig noen i denne sal forsøker å gjøre dette.

Anders Tyvand (KrF) [13:08:53]: Jeg føler behov for bare å kommentere replikkordskiftet mellom statsråden og representanten Knag Fylkesnes. Det ble der en diskusjon om å gjeninnføre klassedelingstallet, men jeg tror ingen har tatt til orde for å gjeninnføre klassedelingstallet som det var. Kristelig Folkeparti har ikke foreslått det. Det vi har foreslått, er en nasjonal norm for maks gjennomsnittlig gruppestørrelse på skolenivå, og det er ikke det samme. For vi vet at bare å øke lærertettheten, bare å redusere gruppestørrelsen, har ikke nødvendigvis effekt i seg selv. Det vi trenger, er en fleksibilitet på skolen til å kunne sette inn innsatsen der det trengs. For å kunne få til det er vi avhengig av nok lærerressurser, og derfor trenger vi en norm for ressurstildeling til skolen. Jeg er veldig spent på hva Arbeiderpartiet, som er forslagsstiller i denne saken, egentlig mener om det.

Til slutt må jeg si at jeg er enig med statsråden i at det vi trenger nå, ikke først og fremst er en plan. Det vi trenger, er en bevissthet og en vilje til å satse, for jeg tror vi egentlig vet hva det er som fungerer.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak n r. 4 [13:10:19]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentant Audun Lysbakken om innføring av et gratis skolemåltid i grunnskolen (Innst. 24 S (2015–2016), jf. Dokument 8:100 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Første taler er Kristin Vinje – for sakens ordfører, Kent Gudmundsen.

Kristin Vinje (H) [13:11:08]: Jeg vil på vegne av saksordføreren, Kent Gudmundsen, takke komiteens medlemmer for godt samarbeid i behandlingen av representantforslaget om innføring av gratis skolemåltid i grunnskolen.

Barn og unges helse er et viktig tema, og hele komiteen mener det er sentralt at barn etablerer gode kostholdsvaner tidlig i livet. Det er derfor viktig at samfunnet stimulerer til et sunnere kosthold. Det er ingen tvil om at skolemåltidet har en viktig funksjon utover det rent ernæringsmessige, det har også en sosial funksjon og bidrar til helse, trivsel og læring.

Komiteen støtter opp under kommunenes innsats for å tilrettelegge rundt gode skolemåltider og ser frem til regjeringens gjennomgang av støtteordningene som skal lede til bedre rammer for skolemåltidet. Dette vil, sammen med erfaringene fra flere skoler og kommuner som innenfor dagens rammer har satt i gang ulike måltidsordninger, med ulike former for finansiering, danne et bedre grunnlag for å sette opp bedre rammer.

Helsedirektoratet gir anbefalinger for skolemåltidet som bygger på at elevene har med matpakke, at det tilbys melk og frukt eller grønt, og at det er minst 20 minutters spisetid.

Folkehelsemeldingen – Mestring og muligheter – som ble behandlet her våren 2015, understreker betydningen av at myndighetenes anbefalinger om 20 minutters spisetid følges opp i skolen. I dag er det separate ordninger for melk og frukt og grønnsaker. Skolemilk subsidieres gjennom omsetningsavgiften, og abonnementsordningen for skolefrukt subsidieres over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. Så langt er ikke tilbudet godt innarbeidet, da det høsten 2014 i snitt bare var 11 pst. av alle elever, og bare 4 pst. på 8.–10. trinn, som benyttet ordningen. Skolemilk har en oppslutning på om lag 50 pst. av elevene, men deltakelsen faller fra barnetrinnet til ungdomstrinnet. På skoler som bare har ungdomstrinn, er det bare 10 pst., men det er store regionale forskjeller.

Regjeringen og helseminister Bent Høie har varslet at man skal se på mulighetene for alternativ bruk av midlene for skolefrukt, samtidig som midlene skal ses i sammenheng med andre ressurser på matområdet som kan brukes inn mot skoleområdet for å få bedre effekt.

Jeg vil knytte noen kommentarer til saken som begrunner Høyres syn. Det har ikke vært tradisjon for servering av mat i norsk skole, noe som betyr at vi har bygg f.eks. som ikke nødvendigvis er konstruert eller dimensjonert for ut-

videlse av tilbudet på skolemat. Hva det vil bety å tilpasse dette, og hvilke kostnader det vil medføre, er avhengig av hvilken type mat man skal få og hvilket utstyr man trenger for å lage og servere maten.

En beregning fra Finansdepartementet anslår at det vil koste om lag 3,6 mrd. kr å gi skolemat til alle elevene på alle trinn. Andre og tidligere estimater har beregnet at servering av f. eks. et brødmåltid, som selv smøres av elevene på skolene, vil koste om lag 1,76 mrd. kr. Slik servering og felles tilberedelse vil også kreve godkjenning fra forskjellige tilsyn, som Mattilsynet, og gjennomgang av smittekontroll osv., noe som vil medføre ytterligere kostnader.

Det er mange gode eksempler på skoleeiere som på ulike måter legger til rette for gode matvaner i skoletiden, og som på forskjellig vis følger opp anbefalingene fra Helsedirektoratet. Dette kan være alt fra holdningskampanjer overfor foreldre og elever om betydningen av å ta med matpakker med sunt innhold til å innføre ulike ordninger for matservering i skoleeiers egen regi.

Flertallet i komiteen, bestående av medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, står sammen om å prioritere tiltak for å styrke kvaliteten i undervisningen gjennom tidlig innsats i skolen og kompetanseheving blant lærere og skoleledere høyere enn innføring av et gratis skolemåltid i grunnskolen.

Lasse Juliussen (A) [13:15:18]: Det er en viktig debatt som er reist med dette representantforslaget, som tar opp flere interessante problemstillinger. Det handler om en økt innsats for økt læringsutbytte, det handler om folkehelse, og det handler om sosial utjevning.

Vi har hatt en gratisordning med frukt og grønt i skolen som har gitt gode resultater. Resultatet fra den ordningen er en viktig del av grunnlaget for hvorfor Arbeiderpartiet ønsker en skolematordning, og det viser hvorfor en skolematordning er et viktig folkehelseiltak. Ifølge Nordisk ministerråd har studier vist at vi gjennom ordningen med gratis skolefrukt ser langtidseffekter som viser større inntak av frukt og grønt, og vi har i deler av landet klart å øke konsumet hos alle grupper elever, uavhengig av sosial status. Inntak av frukt og grønt og sunn mat virker positivt på folks helse, og slik sett har det også en sosialt utjevne effekt. Vi vet at å etablere gode helsevaner tidlig i livet har stor innvirkning på muligheten til å lykkes på skolen og i arbeidslivet.

Arbeiderpartiet mener at de helsegevinstene som kan komme av en nasjonal ordning med sunne matvarer som alle får ta del i, er godt dokumentert. Det viser skolefruktordningen. Forskning fra Universitetet i Agder har vist at elever som får frukt og grønt på skolen, spiser mindre søtsaker. Det er størst endring blant dem som tidligere var storforbrukere av søtsaker. Gratis skolefrukt gir varig økt inntak av frukt og grønt hos barn og unge. Elever etablerer sunnere vaner som de tar med seg videre i livet. Blant elever som har fått gratis skolefrukt, rapporteres det om mindre overvekt åtte år etter at de var med i ordningen, enn blant elever som ikke fikk det samme tilbudet.

Vi i Arbeiderpartiet skulle ønske at ordningen med gratis skolefrukt fortsatt fantes, men vi mener også at de resul-

tatene vi har sett av ordningen, sammen med tilgjengelig forskning på organiserte skolemåltider, viser at det er på tide å gå enda lenger. Flere forskningsprosjekter fra bl.a. Trøndelag Forskning og Utvikling, Nordisk råd, SINTEF mfl. peker på de ulike positive effektene av et organisert måltid i løpet av skoledagen.

Mat i skolen har både ernæringsmessige og sosiale fordeler. I tillegg ser det ut til å ha en positiv effekt for læring. Hedmarksforskeren Lars Lien fant i sitt doktorgradsarbeid sammenheng mellom karakternivå og inntak av frokost. I sin studie i Oslo fant han at elever som ikke spiser frokost, har dobbelt så stor sannsynlighet for dårlige karakterer som elever som spiser frokost daglig. Så kan det være vanskelig å si for sikkert om dårlig ernæring gir dårlige resultater og god ernæring gir gode resultater, eller om dette henger sammen med andre sosiale faktorer som også gir utslag på skolerresultater. I den sammenhengen er det interessant at forskningsmiljøer innen sosial ulikhet peker på at mat i skolen vil være et viktig bidrag mot sosiale forskjeller i helse. Organisert skolemat vil kunne gi direkte positive konsekvenser for skolerresultater, men det kan først og fremst gi et viktig bidrag til å utjevne noen av de sosiale forskjellene som også virker inn på både helse og skolerresultater.

En organisert skolematorgning vil først og fremst være et viktig folkehelseiltak, men med flere positive virkninger. Derfor mener Arbeiderpartiet at en skolematorgning som favner alle, vil ha stor samfunnsmessig nytte. Det er mange skoler som alt har innført ulike typer ordninger med gode resultater. En evaluering av et frokostprosjekt i Buskerud fylkeskommune viser en økning på 42 pst. når det gjelder hvor mange som spiser frokost hver skoledag. 22 pst. av elevene svarer at skolefrokosten har ført til at de generelt spiser sunnere og oftere. Slike prosjekter kan vi se på skoler over hele landet. De som sitter med det daglige ansvaret for læringsutbyttet, skolerresultater og elevenes hverdag, ser på skolemat som et nyttig og virksomt tiltak.

Disse forsøkene rundt omkring viser også at det kan være mange måter å løse en skolematorgning på. Arbeiderpartiet ser for seg en enkel ordning som tilbys elevene i løpet av skoledagen i skolens regi, eller i samarbeid med andre. Men det er viktig at det må være stor grad av frihet for kommunene og skolene til å innrette tilbud om skolemat på en måte som passer den enkelte skole. Om det skal skje før skoledagen eller i løpet av skoledagen, bør være opp til den enkelte skole eller skoleeier. Det kan være ulike behov, og de forholdene kjennes best lokalt.

På bakgrunn av dette ønsker Arbeiderpartiet å be regjeringen legge fram en sak om hvordan vi kan innføre et tilbud om et skolemåltid i grunnskolen, finansiert og begrunnet som et folkehelseiltak. En slik sak må peke på ulike alternativer for finansiering, organisering og innretning av skolemåltidet.

Presidenten: Representanten Lasse Juliussen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Bente Thorsen (FrP) [13:20:26]: La meg først og fremst slå fast at Fremskrittspartiet er opptatt av barn og

unges helse, og vi mener at sunn og næringsrik skolemat er viktig for elevene. Samtidig mener vi at det er foreldrenes ansvar å sørge for dette.

Fremskrittspartiet støtter regjeringens arbeid med å fastsette tilstrekkelig tid til skolemåltid samt utredning av å organisere og finansiere måltid etter lokale forhold. Men skolene skal i samarbeid med foreldrene avgjøre om de vil ha skolemat.

Undersøkelsen som Norges forskningsråd publiserte i 2012, viser at langt de fleste, hele 86 pst. av elevene, har med seg sunn skolemat hjemmefra. Samtidig er det bekymringsfullt dersom de 14 pst. som svarer at de ikke har med mat hjemmefra, går uten mat i løpet av skoledagen. Derfor er det viktig at skole og hjem samarbeider og påpeker betydningen av å ha med seg skolemat.

Det finnes en rekke skoler i dag som tilbyr elevene skolemat for en billig penge. For eksempel på Varhaug skule ved Stavanger har de fått servert skolemat i fem år. Det koster 8 kr per dag og 608 kr i halvåret, ifølge skolens nettsider. Det står i stor kontrast til det beløpet det er snakk om i det forslaget som foreligger i denne saken.

En nasjonal ordning med gratis skolemåltider vil medføre betydelige investerings- og driftskostnader, samtidig som Norge står overfor enorme utfordringer. Det offentlige utgifter skyter i været på grunn av en helt ekstraordinær situasjon med rekordstor strøm av asylsøkere og migranter. Dette vil selvsagt også sette sitt preg på skoler og barnehager på litt sikt. Kapasiteten må bygges kraftig ut, og det vil koste mye. Samtidig synker det offentlige inntekter på grunn av lav oljepris. Det er bl.a. i lys av dette vi må se på SVs forslag om såkalt gratis skolemat.

I skolen må man prioritere lærere, oppgradering av utstyr og skolebygg. Dette er komplisert og ressurskrevende, både personellmessig og økonomisk. For Fremskrittspartiet er det mange tiltak som bør gjøres i skolen, som er betydelig viktigere å få på plass enn skolemat finansiert av det offentlige.

I vanskelige tider må det prioriteres. Fremskrittspartiets prioriteringer er klare: Vi ønsker å prioritere læringsfremmende tiltak i grunnopplæringen, lærerløft, realfagsløft og lesesatsing. Utfordringene norsk skole står overfor, løses ikke ved å pålegge skattebetalerne ytterligere byrder for å betale for mat på skolen, men ved å legge vekt på kvalitet, oppfølging og gode lærere.

Fremskrittspartiet mener at det er foreldrenes ansvar å sørge for at elevene har mat med seg på skolen. Vi er skeptiske til at det offentlige påtar seg stadig flere oppgaver. Fremskrittspartiet er et liberalistisk parti, som faktisk ønsker grenser for hva det offentlige rolle skal være. Vårt hovedmål er sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlige inngrep. Av dette følger også at Fremskrittspartiet er kritisk til «gratis» skolemat.

SVs velmente forslag er kostbart å gjennomføre. Men jeg mener det også er alvorlig at det er et forslag med tydelige elementer av tvang. Foreldre og barn skal påtvinges nok en offentlig ordning – noen utenfor oss selv skal overta ansvaret og «påtvinge» oss større likhet. Prisen vi betaler, er redusert frihet til å leve livet vårt slik som vi vil, og svekket personlig ansvar, fordi staten overtar stadig mer av

ansvaret for våre liv. Og dersom vi ikke har ansvar, svekkes også incentivene til å ta ansvar.

Fremskrittspartiet mener man med hell kunne vridd ressursbruken i Norge: Vi bør bruke mer ressurser på barn som faktisk trenger hjelp, og ikke kaste bort offentlige penger på den store og i stor grad velfungerende majoriteten som klarer å sende med barna sine mat både til barnehage og til skole.

Fremskrittspartiet mener «gratis» mat i skolen både er unødvendig, kostbart for det offentlige og lite treffsikkert. Fremskrittspartiet prioriterer styrket innhold i skolen og mener det er det viktigste tiltaket for sosial utjevning blant elevene.

Anders Tyvand (KrF) [13:25:45]: Mat er viktig, og et sunt og godt kosthold er nødvendig for å kunne fungere godt i hverdagen. Det gjelder også for skoleelever.

Vi vet en del om hvor mange elever som spiser i løpet av skoledagen, og vi vet også en del om hva de faktisk spiser. I rapporten «Hva spiser elevene på skolen?», som ble publisert av Norges forskningsråd i 2012, har matvanene til over 15 000 elever blitt kartlagt. 86 pst. av elevene har med seg matpakke hjemmefra, hvis vi ser på barneskolen, ungdomsskolen og videregående skole under ett. På barneskolen er andelen enda høyere. Der varierer det fylkesvis fra 88 pst. til 100 pst. De aller fleste spiser brød, rundstykker eller knekkebrød, og kjøttpålegg, hvitost og leverpostei er de mest vanlige påleggene.

De aller fleste spiser altså i løpet av skoledagen, og de spiser helt vanlig mat. Men så er det bekymringsfullt at 14 pst. ikke har med seg matpakke, og vi må nok regne med at en del av disse ikke spiser i løpet av skoledagen. Og da blir jo forslaget om et gratis skolemåltid interessant.

Men forslaget reiser samtidig noen problemstillinger. Den ene er selvfølgelig de praktiske utfordringene og prislappen ved å innføre et slikt tilbud. Tidligere beregninger fra departementet viser at det å innføre et enkelt brødmåltid der elevene smører maten selv, vil koste minst 1,75 mrd. kr i året, og da er ikke kostnadene knyttet til å legge til rette bygg og lokaler tatt med i regnestykket. Den enkleste formen for et gratis skolemåltid vil altså koste milliarder, og resultatet vil være at de aller fleste vil spise omtrent akkurat det samme på skolen som de gjør i dag: brød med pålegg. Prisen for å få kanskje også de siste elevene til å spise brød med pålegg blir veldig høy.

Men kanskje det finnes andre måter å hjelpe disse elevene på, og da er vi over i en annen problemstilling som dette forslaget reiser, nemlig: Hvem skal ha ansvaret for at barna får i seg mat i løpet av skoledagen? Er det foreldrenes ansvar, eller er det statens eller kommunens ansvar? Jeg mener at det i utgangspunktet må være foreldrenes ansvar. Det betyr ikke at vi ikke skal gjøre noe for å hjelpe de barna som ikke får med seg matpakke, men kanskje vi kan hjelpe dem på andre måter. Jeg tror det aller viktigste vi kan gjøre, er å styrke samarbeidet mellom skole og hjem og få foreldrene mer på banen. Kanskje det er bedre å bevisstgjøre foreldrene på hvilket ansvar de har, enn å løse problemet ved å frata dem ansvaret. Jeg skulle f.eks. ønske meg et forsøk med skole-/hjemkoordinatorer, som kunne

hatt et spesielt ansvar for å følge opp de foreldrene som ikke følger opp barna sine på skolen. Da kunne vi fått dem mer på banen, og kanskje de begynte ikke bare å sende med barna matpakke, men også begynte å engasjere seg i barnas lekser og å møte opp til foreldresamtaler og foreldremøter osv.

Den siste problemstillingen jeg vil peke på, handler også om ressurser. For ved å innføre et skolemåltid i skolens regi pålegger vi de ansatte ved skolen enda en oppgave. Er det noe norsk skole ikke trenger, er det enda en tidstyv som stjeler den tiden som læreren trenger til undervisning og forberedelser.

Jeg vil gjenta at det er viktig at skoleelever spiser og drikker i løpet av skolehverdagen, og det er bekymringsfullt at 14 pst. av elevene ikke har med seg mat på skolen. Jeg er glad for den oppfølgingen av folkehelsemeldingen som nå gjøres, og den jobben som gjøres for å samle inn informasjon om hvordan man finansierer og organiserer skolemåltider rundt omkring i landet. Jeg er helt sikker på at det finnes både gode ideer og erfaringer mange steder i Norge som det går an å bygge videre på. Jeg er også glad for det samarbeidet som er satt i gang mellom Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet for å bidra til at flere skoler følger opp Helsedirektoratets retningslinjer, bl.a. ved å sette av minst 20 minutter til skolemåltid.

Men Kristelig Folkeparti kommer ikke til å stemme for forslaget om å innføre et gratis skolemåltid til alle elever. Vi mener vi må satse på andre tiltak for å sørge for at alle barn spiser skikkelig, og vi mener det er andre tiltak og satsinger innenfor skolen som det er viktigere å prioritere nå enn gratis mat til alle.

Ivar Odnes (Sp) [13:30:51]: «Mennesket lever ikkje av brød åleine», står det skrive. Det er rett nok, for både omsorg, venskap, kultur og kunnskap er nødvendige ingrediensar i eit menneskes liv, ingrediensar som skulen er med på å gje elevane frå dei byrjar som 6-åringar og ut skuleløpet – kvar dag. Men brødet – maten – er, som alle veit, eit viktig brensel for å halda konsentrasjonen på topp gjennom skuledagen og for eit best mogleg utbytte av undervisninga. Det treng ein verken vera lærar eller forskar for å forstå. Likevel er mat ein innsatsfaktor i skuledagen der ansvaret heilt ut er privatisert og lagt til heimen.

Sjølv om langt dei fleste elevane et frukost heime, har med seg matpakke i sekken eller kjøper seg mat i skulekantina, er det eit faktum at det er mange tomme magar i eit klasserom i fyrste time. Når i tillegg mange elevar gløymer å ta med seg matpakke heimanfrå og i staden fyller på med tomme kaloriar frå butikken i storefri, er konsekvensen at mange hjernar går på sparebluss utover i skuledagen.

Senterpartiet har i mange år teke til orde for eit enkelt, gratis skulemåltid for alle elevar – fyrst og fremst som eit folkehelseiltak, men også fordi vi meiner det er viktig for elevanes skuleprestasjonar. Forsking, m.a. frå forsøket i Nord-Trøndelag som er nemnt i innstillinga, syner at det er ein positiv samanheng mellom skulemat, elevanes energinivå gjennom skuledagen og trivsel på skulen. Eg er i tillegg overtydd om at mette magar og riktige

blodsukkernivå også kan førebyggja konfliktar og mobbing.

Skulemat og skulemåltid handlar ikkje berre om kva slags mat elevane et. Mange elevar tek opp problemet med at dei får lite tid til å eta. Matpausa er kort, og tida som elevane får lov til å sitja ned for å eta, er for knapp til at det vert ro rundt måltidet. Halvetne matpakker går i søpla, og halvtomme magar startar på neste økt – inga god ramme rundt måltidet og inga oppskrift på verken matglede eller gode matvanar. Fyrste bod er difor at skulen organiserer skuledagen slik at elevane får den nødvendige tida og ein stad å sitja og eta maten.

Senterpartiet er òg uroa over at mange nye skular vert bygde utan skulekjøken og kantine, og at gamle skulekjøken vert lagde ned. I vår travle familietid er det kanskje slik at vi treng skulekjøkenet meir enn nokon gong?

Satsing på skulemat handlar ikkje om å prioritera mellom lærarar og bananar, slik høgresida forsøker å framstilla det når dei leitar etter argument for å seia nei til det opplagte. Det handlar om å driva førebyggjande helsearbeid i staden for å reparera når kosthaldsrelaterte sjukdomar inntreffer i livet.

For Senterpartiet er innføring av gratis skulemat for alle elevar fyrst og fremst ein helsereform. Det er òg ein sterk samanheng mellom helse og utdanning. Sunne val og vanar må lærast tidleg i livet. Gjennom skulen kan barn og unges levevanar påverkast både gjennom opplæring og gjennom praktiske tiltak. Skulen når alle barn og unge, og er difor ein unik arena for å bidra til sosial utjamning og helse.

Senterpartiet meiner at innføring av gratis skulemåltid for alle elevar ikkje treng å bety ei milliardatsing i statsbudsjettet. Fleire eksempel frå kommunar rundt om i landet – som òg har vore nemnde her tidlegare – syner at mykje kan gjerast med små midlar. Senterpartiet vil begynna skulematreforma med tilskotsordningar som kommunane kan søkja på, på vegner av sine skular. Som vi skriv i innstillinga, meiner Senterpartiet det er nødvendig å gje kommunane fridom til å finna gode og praktiske løysingar i dette arbeidet. Og som sagt, her er det gode eksempel og erfaringar å trekkja lærdom av og inspirasjon frå, frå skular som allereie er i gang.

Det er eit paradoks at denne regjeringa starta regjeringsperioden sin med å prioritera skatteletter i milliardklassa og samstundes saldera budsjettet ved å rappa eple og appelsinar frå elevane ved å avvikla skulefruktordninga i verdas rikaste land. Tilskot til gratis skulemåltid er i denne samanhengen for småskilling å rekna. Spørsmålet regjeringa bør stilla seg, er om vi no har råd til å la det vera.

Presidenten: Ønsker representanten å ta opp forslag?

Ivar Odnes (Sp) [13:35:38]: Det vil representanten Knag Fylkesnes gjera.

Svein Abrahamsen (V) [13:35:55]: Forslaget om innføring av et gratis skolemåltid, som vi behandler i dag, er først og fremst begrunnet som et folkehelseiltak. Kostholdet påvirker helsen vår, og kostvaner tidlig i livet legger grunnlaget for kostvaner senere i livet. Det er derfor

positivt at de fleste elevene har med seg sunne matpakker hjemmefra, samtidig som det er bekymringsfullt at ikke alle har det og dermed ikke får i seg mat i løpet av skoledagen. Her er det derfor viktig med målrettede tiltak for å nå de elevene som trenger det mest.

Ved behandlingen av folkehelsemeldingen ba et enstemmig storting regjeringen om å sørge for at det utarbeides en helhetlig handlingsplan med konkrete tiltak for å fremme sunt kosthold i hele befolkningen. I denne planen vil kostvaner blant barn og unge og skulemat måtte være viktige tema. Staten jobber ellers med ulike tiltak knyttet til oppfølging av folkehelsemeldingen, slik det framgår av innstillingen til saken.

Per i dag er det foreldrene som har ansvaret for at ungene har med seg mat på skolen. Et styrket samarbeid mellom skole og hjem om skulemåltidet, slik som Helsedirektoratet anbefaler, vil kunne bidra til å bevisstgjøre foreldrene om det ansvaret de har.

Kommunene og skolene har lokalt handlingsrom til å innføre egne tilbud om skulemat, noe som også flere skoler har gjort. De har også handlingsrom til å organisere skoledagen, bl.a. med lengre pauser, slik at elevene får nok tid til å spise. I den forbindelse har Helsedirektoratet gitt klare anbefalinger til kommunene og skolene om hvordan skulemåltidet bør organiseres og hva som bør tilbys. Her anbefales det ikke minst at elevene må få nok tid til måltidet, slik at alle får mulighet til å spise i ro og til de er mette.

Gratis skulemat til alle elever vil kunne koste mellom 1,76 mrd. kr og 3,6 mrd. kr, avhengig av hvordan det legges opp. Forslagsstiller har vist til at dette tiltaket også vil ha en positiv læringseffekt. Dette er derfor et spørsmål om prioritering av ressursene. Vi i Venstre er klare på at læreren er det viktigste for elevenes læring. Vår hovedprioritering er derfor å sikre mange nok kvalifiserte lærere i skolen. Ikke minst vil vi styrke ordningen med systematisk videreutdanning for lærerne i skoleverket og ha et kompetanseløft for dem som underviser uten godkjent kompetanse.

Det at elevene fra dag én møter lærere med god kompetanse er avgjørende for at de skal lykkes med å gjennomføre opplæringen sin og dermed for deres framtidige muligheter på arbeidsmarkedet. Det er en sammenheng mellom helse og utdanning, yrke og inntekt. Det å satse på læreren vil dermed også være et bidrag til å utjevne sosiale forskjeller med tanke på helse.

I et folkehelseperspektiv kunne det som gratis skulemat vil koste, alternativt vært brukt på andre tiltak overfor barn og unge innenfor helsebudsjettet. Dette er derfor igjen et spørsmål om prioritering. Vi ser på det som viktig med tidlig innsats i folkehelsearbeidet gjennom å satse mer på forebyggende arbeid overfor barn og familiene deres så tidlig som mulig. Her kan nevnes tiltak for styrking av svangerskapsomsorgen, helsestasjonene, skolehelsetjenesten, kvaliteten i barnehager og familievernnet, som vi mener vil være viktige bidrag for å fremme folkehelsen.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:39:39]: For nokre månader sidan var eg på Hovedgården ungdomsskole i Heggedal i Asker. Det var verkeleg ei artig oppleving, og eg anbefaler alle eit besøk dit. Det er ein skule som i 2007

opplevde at 9 pst. av elevane blei mobba. Skulen låg langt under snittet nasjonalt på skuleresultat, og det var stor grad av vantrivsel blant elevane. Frå 2007 til i dag har dei gått igjennom ei enorm forandring. Det dei gjorde, var at dei sette skulematen i sentrum for å få forandring. Skulematen blei eit grunnleggjande element i skulekvardagen. Alle elevane får tilbod om skulemat. Dei har frukost, dei har lunsj, og dei brukte maten som eit dreiemoment for forandring av skulen. I dag ligg dei langt under snittet når det gjeld mobbing, dei ligg over snittet når det gjeld skuleresultat, og dei er blant dei skulane i landet der elevane trivst aller, aller best. Heile tenkinga dei har lagt til grunn for dette arbeidet – eit heilskapleg kunnskapssyn der hjernen ikkje er aleine, der aktivitet, kultur, mat, læring, alt, heng saman, har vist seg for dei å gi enorme resultat.

Dei fleste, veit vi, et frukost, men ikkje alle. Dei fleste har også med seg matpakke, men ikkje alle. Det er eit veksande problem i Noreg at det er store sosiale helseforskjellar. La oss da først stille spørsmålet: Er skulen ein viktig folkehelsearena? Det trur eg heile Stortinget vil kunne stille seg bak. Det vil vere absurd å utelukke skulen som ein viktig arena for folkehelsa. Spørsmålet er kanskje meir prinsipielt: Har ein som stat, som samfunn, eit ansvar for helsa til barna når dei er på skulen? Vi veit at feilernæring, overvekt og konsentrasjonsproblem er eit aukande problem. Vi kjenner til forskinga ved HEMIL-senteret i Bergen, som har konkludert med at skulemat aukar konsentrasjonen og yteevna hos elevane. Helsedirektoratet anbefaler på fagleg grunnlag gratis mjølk, frukt og grønt som noko som er positivt for folkehelsa på både individ- og samfunnsnivå. Så dette er både eit folkehelseiltak og eit læringstiltak i éi og same vending.

Dei to siste tiåra har skuledagen blitt utvida, og det har blitt mindre tid til mat. Skuledagen er blitt meir tettpakka. Det å tilpasse denne skuledagen med å ha eit avbrot midt på dagen, med eit skulemåltid, er fornuftig. Det vil skape ein sosial arena og samtidig bidra til både folkehelse og læring. Vi kjenner til mange land som har innført skulemåltid. Finland og Sverige har lange og gode tradisjonar for dette.

Når eit fleirtal vel ikkje å gå vidare med tanken og ideen om skulemåltid, blir det ofte grunngitt i det prinsipielle og det økonomiske. Det prinsipielle er at dette er foreldra sitt ansvar, og at ein ved informasjonskampanjar kanskje kunne få foreldra til å ta ansvar. Det stiller eg meg svært tvilande til. Eg skulle likt å sjå den folkehelsekampanjen som berre med informasjon førte til at det plutseleg blei reduserte sosiale forskjellar i landet.

Det prinsipielle er kanskje enda viktigare i møte med det pragmatiske. Vi veit at dette vil koste samfunnet kolossalt mykje over tid. Til og med dei som meiner at det prinsipielt er problematisk at skulen skal gi gratis skulemat, vil kanskje kunne sjå den samfunnsøkonomiske rekneskapen i dette, der samfunnet vil kome i pluss ved at ein får mindre følgjeproblem som følge av dårlege matvarar.

Når det gjeld det økonomiske, berre for å setje det litt i perspektiv her, er det nokre grupper i samfunnet som ikkje treng rope særleg høgt, så kjem milliardane springande etter dei. Dei som allereie har mykje, kan få store skatte-

lettar. Hadde ein berre brukt ein bitte liten del av dette, hadde ein berre vist bitte litt måtehald, kunne ein innført skulemåltidet 13 gonger med dei skattelettane som denne regjeringa har gitt i løpet av dei to åra dei har sete i regjering. Prioriteringsdiskusjonen er sterk i skulesektoren for denne regjeringa, men når det gjeld skatteutt, som er lite treffsikre, er det ikkje snakk om prioritering – det skal skje.

Presidenten: Skal representanten ta opp forslag?

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:44:44]: Representanten tar opp dei forslaga som er refererte i innstillinga.

Presidenten: Representanten Torgeir Knag Fylkesnes har tatt opp de forslagene han refererte til.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [13:45:00]: Sunn mat er viktig, og som representanten Knag Fylkesnes også nevnte, er det mange kommuner og mange skoler i Norge som har veldig gode erfaringer med å ha skulemat, enten det er et enkelt brødmåltid, enten de har en ordning for alle – enten de har elever som gjør det, eller om de har annet personale som gjør det – eller om de har tilgjengelig noen brødskeer for dem som har glemt matpakke. Mange skoler jobber også bra med kombinasjonen fysisk aktivitet og bevisstgjøring om kosthold.

Men det er jo ikke det denne saken dreier seg om. Denne saken dreier seg om vi skal prioritere å ha en nasjonal ordning med det som her kalles gratis skulemåltid, altså bruke av fellesressursene våre, skattepengene våre, på å prioritere et skulemåltid for alle. Det vil, hvis man skal ta utgangspunkt i bare brødmåltid, sannsynligvis koste rundt 1,7 mrd. kr.

Regjeringen mener isteden at de viktigste folkehelseiltakene i skolen, det som vi skal bruke mest penger på, er andre ting, f.eks. barn og ungdoms psykiske helse. Samtidig er vi opptatt av å stimulere til et sunnere kosthold og støtte opp om kommunenes innsats på gode skulemåltider. Skulemåltidet har, som det er blitt nevnt her, også en viktig sosial funksjon. Det er ikke noen tvil om at både det å samles, ta det med ro og spise sunn mat er viktig for både helse, trivsel og læring. Derfor anbefaler også Helsedirektoratet at alle elever har med matpakke, og de anbefaler at det tilbys ordninger for melk og frukt eller grønt. Så har det også kommet en anbefaling om at det settes av minst 20 minutter til skulemåltidet.

Det ble i høst lansert nye retningslinjer for skulemåltidet. Det er et godt grunnlag for at skolene skal kunne arbeide vidare med barn og unges kosthold. Det er mange måter å organisere og finansiere måltidene på ut fra lokale forhold. Ved Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet samler de inn eksempler fra skoler som har etablert forskjellige matordninger. Det skal etter hvert også gjøres tilgjengelig, slik at forskjellige skoler kan lære av det.

Det er igangsatt en utredning av måltider og matordninger i skolen i regi av Helse- og omsorgsdepartementet i samarbeid med Nærings- og fiskeridepartementet, Landbruksdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Der skal man bl.a. se på hvordan man kan styrke skulemåltidet gjen-

nom samarbeid mellom det offentlige, det frivillige og næringslivet. Så legger man til grunn at regjeringen mener at skolemåltidet primært er foreldrenes ansvar, samtidig som skolen kan – og bør – legge til rette for ulike måltider og oppmuntre til sunt kosthold. Samtidig må vi ha løsninger som er både praktiske og økonomisk bærekraftige på sikt.

Vi må også se på dagens ordninger. Det bevilges årlig ca. 35 mill. kr over statsbudsjettet til abonnementsordningen for skolefrukt. Vi kommer i utredningen til å se på alternativ bruk av disse midlene hvis det går an å få mer folkehelse igjen. Abonnementsordningen for skolemilk driftes av Tine og subsidieres med midler fra omsetningsavgiften. Der er det om lag 30 mill. kr årlig som brukes. For eksempel å samordne disse ordningene kan være en mulighet.

Som jeg nevnte, vil det ha en betydelig kostnad å innføre skattefinansiert matserving for alle i skolen. Bare det å servere et enkelt brødmåltid har en kostnad på om lag 1,75 mrd. kr. Hvis man skulle servere varm mat, f.eks. laks, vil prisen være langt høyere. Derfor er jeg glad for at flertallet i komiteen påpeker nettopp at en nasjonal ordning i liten grad tar hensyn til lokale prioriteringer og muligheter eller til elevenes og foreldrenes bakgrunn. Videre vil det medføre betydelige investerings- og driftskostnader, litt avhengig av hvordan man legger opp ordningen.

Så vektlegger også komiteens flertall at det er riktige- re og viktigere i dagens skole å prioritere tiltak for å styrke skole-hjem-samarbeidet, heve kvaliteten i undervisningen, tidlig innsats og gi lærerne mer tid til hver enkelt elev.

Denne regjeringen har en bredt anlagt satsing for å skape et godt læringsmiljø i skolen. Et godt kosthold og gode måltidsvaner er en del av denne helheten. Men det betyr ikke at vi behøver å gå for en nasjonal ordning som koster mye, og som skal styres fra Stortinget eller departementet.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Lasse Juliussen (A) [13:49:51]: Statsråden har flere ganger i denne salen uttrykt at han er opptatt av at skolen skal bidra til sosial utjevning. I dag er kanskje helse det området der vi aller tydeligst ser utslaget av sosiale forskjeller. Helse har betydning for både skoleprestasjoner og gjennomføring – og dermed langsiktige arbeidsmuligheter. Flere forskningsmiljøer peker på at skolemat er et viktig bidrag til å forebygge sosiale forskjeller, noe som også har positive ringvirkninger for elevenes prestasjoner. Mener statsråden at elevenes helse ikke har en betydning for å lære godt?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [13:50:26]: Elevenes helse er helt avgjørende for å lære godt – både psykisk helse og fysisk helse. Jeg synes nettopp den virkelighetsbeskrivelsen som representanten gir, tyder på at man ikke burde starte med et forslag om en nasjonal ordning som skal omfatte alle. Snarere er det et veldig godt argument for at kommunene selv bør vurdere om de har skoler i, la oss kalle det, belastede områder – hvor de vet at veldig mange

elever ikke får med seg mat hjemmefra, hvor de vet at det kanskje er lite kunnskap om godt kosthold blant foreldrene – og om de der skal sette inn en forsterket innsats. Det vil jeg være veldig for.

Jeg synes representanten Knag Fylkesnes ga et godt eksempel fra en skole i Asker, var det vel. Meg bekjent er den kommunen fremdeles borgerlig styrt, for å si det forsiktig. Det er den innfallsvinkelen jeg mener er best. Så må staten ha et støtteapparat og støtteordninger for dette og bidra til at gode eksempler spres. Men jeg mener ikke en nasjonal ordning for alle er riktig løsning.

Lasse Juliussen (A) [13:51:30]: Da har vi i hvert fall etablert enighet om at god helse er viktig for skoleprestasjoner. Når vi ser de gode effektene av ordningen med gratis skolefrukt da den var tilgjengelig for alle, sett opp mot bruken av den abonnementsordningen som finnes i dag, mener ikke statsråden da at en felles skolemåltidsordning ville ha hatt positiv helseeffekt for norske elever?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [13:51:54]: Evaluering av skolefruktordningen viser at elevene spiste mer frukt, og det er bra. Jeg holdt på å si: Det skulle bare mangle når man brukte så mange titalls millioner, ja over hundre millioner kroner på å gi elevene gratis frukt.

Så er spørsmålet: Hva er den viktigste prioriteringen i skolen? Jeg mener at det er ikke slik at skolene har lagt bort eller burde legge bort skolemat og god fysisk og psykisk helse. Men jeg mener at det er enda viktigere at man har styrket skolehelsetjenesten, at vi styrker helsestasjonene rundt i kommunene, at vi gir kommunene midler til flere helsesøsterstillinger. Jeg mener det er enda viktigere at vi prioriterer lese- og skrivearbeid, særlig med tidlig innsats, at vi prioriterer å få realfagsresultatene opp, at vi prioriterer videreutdanning av lærere. Det har også vært denne regjeringens hovedprioriteringer. Vi var mer opptatt av det enn av å ha en skolefruktordning. Der var vi uenig med det rød-grønne flertallet, og det er det vel bare å konstatere, rett og slett.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:52:59]: Skulen er ei nasjonal ordning som famnar alle i utgangspunktet. Mitt spørsmål er av meir prinsipiell karakter. Vi er einige om at skulen er ein viktig folkehelsearena. Vi er einige om at skulen har ei rolle når det gjeld å fremme folkehelse for elevane. Men ein set ei eller anna form for skilje med mat, det skal ikkje vere innanfor den prinsipielle grensa. Ein har fysisk aktivitet, det er grunnleggjande med folkehelse – det er viktig å halde barn og unge i aktivitet, for det er bra for helsa. Ein har ein eigen skulehelseteneste som skal ta seg av barn og unge dersom dei får ulike problem med helsa eller treng oppfølging, vaksine osv. Skulen tar ansvar for folkehelse – men ikkje for mat. Der går eit guddommeleg skilje som ein ikkje har klart å finne i naboland som Finland, som er borgarleg styrt, eller Sverige, som lenge har vore borgarleg styrt. Spørsmålet mitt til statsråden er: Kva er det med skulemat som gjer at det er utanfor den prinsipielle grensa?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [13:54:14]: Det er i hvert fall ikke en teologisk begrunnelse. Dette er jo heller ikke manna fra himmelen, dette er jo ting det må betales for. Så jeg tror rett og slett begrunnelsen er mer praktisk. Av og til omtaler SV det at noe har en økonomisk begrunnelse, som om det var det aller verste i hele verden at man måtte prioritere i politikken. Vi så litt mindre av det etter at det var åtte år med rød-grønn regjering, hvor det for øvrig ikke var noen skattelettelser. Da kunne man tilsynelatende innført skolemat 13 ganger eller 26 ganger eller hva det nå skulle være, uten at det dermed kom skolemat av den grunn. Men begrunnelsen er rett og slett at jeg mener andre satsinger er viktigere i skolen. Så mener jeg at vi kan få både bedre folkehelse og bedre kosthold igjen med enklere og rimeligere virkemidler enn å ha et skattefinansiert måltid til alle.

Når det er sagt, mener jeg at den aller viktigste begrunnelsen for fysisk aktivitet i skolen ikke først og fremst er folkehelse, men at det er sunt for elevene å bevege seg i løpet av skoledagen, for da lærer de mer.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:55:17]: Ein kan jo ha fleire tankar i hovudet på ein gong – det er fullt mogleg – kanskje til og med tre–fire tankar. Kven veit kor mykje ein kan få til med hjernen sin med nok mat i kroppen.

Eg synest det var eit ganske ærleg svar: Regjeringa vil altså ikkje gjere dette. Ein ser at det kan vere lurt og bra for folkehelsa og læring, men ein vil ikkje prioritere det. Det er jo det som kanskje er det besynderlege med denne regjeringa, at ein gjennomfører omfattande kutt i formuesskatten, som det er ein autostrada av økonomar som seier at ein ikkje kan påvise positiv effekt av når det gjeld vekst og utvikling av dette samfunnet. Men dette tiltaket, som er uendeleg mykje billegare, som Helsedirektoratet og forskarar på rad og rekkje peikar på, og som andre land med vesentleg dårlegare økonomi og med eit mye trongare rom for å prioritere, har klart å få til. Men vi andre får berre vente på at det kjem ei guddommeleg erkjenning frå statsråden og andre, og så innfører ein skulemat til slutt.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [13:56:22]: Jeg er ikke så veldig god på det – som man kanskje hører – men jeg prøver så godt jeg kan ikke å snakke for mye om hva som foregikk i de foregående årene, under den forrige regjeringen. Det er litt paradoksalt når Sosialistisk Venstreparti kritiserer regjeringen for ikke å prioritere noe vi aldri lovet å prioritere. For øvrig mener jeg at reduksjonen av formuesskatten er fornuftig for norsk eierskap. Arbeidsplasser er også viktig for både folk som har barn i skolen, og andre.

I løpet av de foregående åtte årene var det ikke noe kutt i formuesskatten, for å si det forsiktig. Da var det snarere en skjerpning av beskatningen av norske eiere som eier norske arbeidsplasser og norske bedrifter. Hva kom ut av det? Da hadde man jo åtte år hvor man kunne prioritert dette, hvis det var så himla viktig. SV hadde gått til valg på å love et varmt måltid til alle barn i skolen. Det som kom ut av det, var en banan. Den var kanskje til og med kald i ste-

det for romtemperert, som er slik den skal være når den er aller best. Så at vi ikke prioriterer noe som vi ikke lovet å prioritere, synes jeg det er pussig å få kritikk for.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:57:26]: Siste spørsmål, slik at vi ikkje drar dette altfor mykje ut i tid: Kva fekk vi til, kva fekk vi som samfunn igjen for det, og kva var den store gevinsten av å fjerne frukt- og grøntordninga?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [13:57:45]: Den viktigste begrunnelsen for å fjerne frukt- og grøntordningen var at jeg mente at andre prioriteringer i skolen var viktigere. Det er ingenting som tyder på at det var en stor helsemessig gevinst av frukt- og grøntordningen. Den kostet ganske mye penger, og jeg mener at de pengene heller burde brukes – som vi har gjort – på lærere, skole, innhold og kunnskap. Det var det aller viktigste.

Vi har fortsatt virkemidler for å gi barna grønt, frukt og melk. Skoler og kommuner som mener at dette er viktig – og dette mener jeg at kommunene burde vurdere som en del av en helhetlig skolepolitikk – har mulighet til å prioritere det. Nettopp det at kommuner gjør det – jeg har selv besøkt mange skoler som har innført f.eks. et lite frokostmåltid noen ganger i uken – viser at det fungerer greit. Jeg mener vi kan gjøre enda mer ved å spre gode eksempler og tilrettelegge og bruke statens virkemidler godt nok, men å bruke 1,7 mrd. kr på brød til alle norske elever mener jeg er gal prioritering.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:58:49]: I prioriteringsverda til Høgre flagrar milliardane med ein gong ein snakkar om skattekkutt, men med ein gong ein snakkar om milliardar i skuleverket, er det plutselig altfor, altfor mykje. Det minner meg om George Orwell sin setning frå «Animal Farm» om at nokre dyr er likare enn andre. Born er i alle fall ikkje ein del av den øvste kategorien der.

Tala seier veldig klart: Det er blitt vesentleg færre elevar som får frukt og grønt i dag – vesentleg færre. Og det er avhengig av ein kommuneøkonomi som er – for å seie det veldig enkelt – utfordra i den situasjonen Noreg er i i dag. Det å fjerne frukt- og grøntordninga har altså gjort at færre elevar har fått tilbud om det. Vi snakkar her altså ikkje om noko initiativ. Ein snakkar om ei delvis utfasing av heile ordninga.

Det overraskar meg viss dette stemmer: Har det verkeleg ikkje blitt påvist nokon som helst positiv helseeffekt av frukt- og grøntordninga?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [13:59:53]: Det er klart at det er sunt å spise frukt. Det er ikke noen tvil om det, men hvis man er aller mest opptatt av hva elevene lærer på skolen og kunnskapen på skolen, mener jeg det finnes bedre bruk av 150 mill. kr eller noe sånt – jeg husker ikke det nøyaktige tallet – enn å bruke det på frukt.

Jeg mener også at en annen ting som setter denne diskusjonen litt i relieff, er situasjonen vi er inne i nå med flyktninger og asylsøkere. I lys av denne situasjonen, hvor vi vet at vi kommer til å måtte prioritere hver eneste krone på statsbudsjettet beinhardt – for vi skal ha velferd, vi

skal ha omstilling for nye arbeidsplasser, og vi skal klare å satse på utdanning og kunnskap – mener jeg i hvert fall at en ny, stor nasjonal satsing til flere milliarder kroner på dette, som har, for å si det forsiktig, en tvilsom direkte læringseffekt, er gal vei å gå.

Ingerd Schou hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Tove Karoline Knutsen (A) [14:01:07]: Temaet for denne debatten – tidlig innsats for sunt kosthold og god ernæring – har stor plass i Arbeiderpartiets folkehelsepolitikk. Derfor vil vi at alle elever skal ha tilbud om frukt og mat i skolen. Dersom vi lykkes med at både voksne og barn spiser mer frukt og grønt, vil det være en stor gevinst for folkehelsen.

Mat i skolen har både ernæringsmessige, sosiale og læringsmessige fordeler. Forskning om sosial ulikhet peker på at et sunt skolemåltid vil være et viktig bidrag til å hindre helseforskjeller knyttet opp mot nettopp sosiale forhold. Det er dette alle folkehelseforskerne peker på når de ber oss om å gjøre en innsats som duger. De skolene som har denne typen ordninger, har også erfart at det har god innvirkning på skolemiljø og trivsel å samle elevene rundt et skolemåltid. Arbeiderpartiet vil gjeninnføre ordninga med frukt og grønt og starte arbeidet med innføring av skolemat for alle elever i norsk skole – hvor det for øvrig er fullt mulig med lokale tilpasninger og lokale veivalg.

Regjeringa fjerner ordninga med gratis frukt og grønt da de kom til makta. Vi ser nå at antallet elever som spiser frukt og grønt daglig, synker ganske dramatisk. Regjeringa begrunner sin politikk med at det er foreldrenes ansvar å sørge for at ungene får god og sunn mat. Det kan jo de fleste være enig i, men familier er ulike. Noen barn kommer til skolen med sunne matpakker, mens andre i høyden har fått med seg noen kroner hjemmefra – som kanskje like ofte brukes på usunn kost. Som regel er det barn av foreldre med høy lønn eller høyere utdanning som har de gode og vellagde matpakkene med seg på skolen, og slik skapes ulikhet i helse på et tidlig tidspunkt i barns liv, noe som bare forsterker seg seinere i livet. Dette ser vi faktisk i alle kommuner. Arbeiderpartiet vil hindre en sånn utvikling og har derfor lagt inn en halv milliard i vårt alternative budsjett til ulike tiltak for forebygging og tidlig innsats blant barn og unge i kommunene, bl.a. innenfor psykisk helse og skolehelsetjenesten, som statsråden nevnte.

Regjeringspartiene gjentar til stadighet at de heller vil prioritere skolefagene og bedre lærere enn skolemat, men det er en slett forklaring på et heller dårlig begrunnet standpunkt. Arbeiderpartiet bevilger minst like mye til læring og faglig utvikling i skolen som det regjeringa gjør. Det er ikke skolebudsjettet som skal finansiere frukt, grønt og skolemat, men helsebudsjettet. Satsinga skal komme fra den potten vi har satt av til forebyggende og helsefremmende tiltak som lønner seg, og som er i tråd med de rådene vi som politikere får fra dem som har aller mest kunnskap

om dette – og som for øvrig er vanlig og absolutt praktisk overkommelig i våre naboland som har skolematordninger. Dette er råd som vi i Arbeiderpartiet kan tillate oss å følge fordi vi ikke skal bruke milliarder på skattelette til en håndfull mennesker som sitter veldig godt i det fra før. Det kalles å prioritere.

Marianne Aasen (A) [14:04:25]: Jeg har lyst til å rette oppmerksomheten mot tidsbruken, den tida barna bruker på å ta til seg næring, altså hvor mye tid det er satt av til å spise. Statsråd Røe Isaksen var litt inne på det selv, at retningslinjene sier 20 minutter. Situasjonen er den, som dokumentert forskning viser, at stadig færre barn får de anbefalte 20 minuttene til matpause. Det har vært en nedgang siden 2006. Noen har bare 10 minutters matpause. «Det er bekymringsfullt», sier professor i ernæring, Nanna Lien. Det som i tillegg kommer fram i denne forskningen, er at bare halvparten kjenner til retningslinjene, og så viser det seg at det er færre som kjenner til retningslinjene nå enn i 2006.

Jeg synes dette nesten er verre å konstatere enn at det er tilfeldig om de ulike skolene har skolemåltid eller ikke, og i hvilken grad de har noe tilbud om mat på skolen overhead. For skolemåltid er ikke bare ren føring, det er ikke bare å få i seg mat. Det handler om læring – det sier alle fagfolk som uttaler seg om dette – og det er en viktig pause for små barn.

Klinisk ernæringsfysiolog ved Rikshospitalet, Østberg Landaas, sier bl.a. at 10–15 minutter til spising er for lite. Det bør være 20–30 minutter, og det bør helst følges opp med 15 minutters fysisk aktivitet. Altså: Alle barn trenger egentlig 45 minutters pause midt på dagen.

Så jeg ønsker å utfordre statsråd Røe Isaksen på hva han synes om å tenke nytt rundt skoledagen når det gjelder akkurat dette – ikke nødvendigvis å ha en heldagsskole, som det er mye debatt om, men nå mener jeg akkurat det jeg nå snakker om: en lengre matpause midt på dagen, som kobles til det å være ute i friminutt rett etterpå, at det skal være 45 minutter.

Det jeg nemlig vil stille meg spørsmål om, er: Senere i høst skal vi vedta en formidabel satsing på forskning. Vi bruker masse penger på forskning i dette landet, men noen ganger – og ikke rent sjelden heller – bruker vi ikke den kunnskapen vi får. Og det lurar jeg på hvorfor vi ikke gjør, når alle forskere som jobber med mat og helse og folkehelse – og som Helsedirektoratet skriver i sine retningslinjer – ønsker å innføre skolemåltid fordi det bedrer folkehelsen kraftig. Det kommer rett og slett til å bli et kjempeproblem og en kjempekostnad for dette samfunnet. Så tør vi ikke gå inn i det, men bare lager det til en slags debatt om at det partiet er imot læring, og det partiet er for læring, når attpåtil mange av disse forskerne mener at barna kommer til å lære bedre. Det blir for meg et altfor enkelt spor – som Høyre går i bresjen for, og som statsråden argumenterer sterkt for – når det eneste virkemiddelet, som skal slå knockout på alt, er etter- og videreutdanning alene.

Benjamin Grønvdal (H) [14:07:35]: Politikk handler om å prioritere. Det handler om å sette mål, lage tiltak

for å nå de målene og så gjøre det som er viktigst først. Målet med skolepolitikken må jo være å få høyest mulig kunnskap.

I representanten Juliussens innlegg tidligere i dag påpekte han at han var noe usikker på om det var en direkte sammenheng mellom mat og kvalitet, eller om det var en del andre faktorer som spilte inn. Vi vet også at gratis skolemat – eller skattefinansiert skolemat, som det egentlig er – koster mellom 1,5 og 3,5 mrd. kr, hvis man ignorerer alle investeringskostnadene som også kommer på toppen. Det er en høy prislapp på noe som kanskje vil fungere, på noe som ikke tar høyde for lokale forskjeller, på noe som egentlig er foreldrenes ansvar – når vi vet at vi har ting som er viktigere.

For hva er de viktigste prioriteringene i skolen? For Høyre er det å satse på lærere og tidlig innsats, å ha et lærerløft, en lese- og regnestrategi, en bedre skole-hjemoppfølging og en god oppfølging generelt av elevene. Derfor er det viktig for oss å gjøre det viktigste først. Det handler ikke om å gi gratis skolemat til alle.

Kristin Vinje (H) [14:09:05]: Da vil jeg som saksordfører avrunde debatten, men jeg har også lyst til å svare Marianne Aasen, som var opptatt av tidsbruken for måltider. Jeg er helt enig i at det er en viktig sak, og i den sammenheng vil jeg vise til at helseministeren vår, Bent Høie, fremla nye faglige retningslinjer for skolemåltidet 1. oktober, hvor arbeidet som nå er igangsatt mellom Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet, skal bidra til å øke andelen skoler som faktisk følger disse retningslinjene.

For som representanten sa, avdekket en kartlegging fra 2013 at andelen skoler som hadde organisert skoledagen slik at elevene fikk minst 20 minutters spisepause, var bare 55 pst. for barnetrinnet og 40 pst. for mellomtrinnet. Sist denne veilederen for skolemåltider ble revidert, var i 2003. Og ut fra resultatet fra kartleggingen i 2013 er det tydelig at oppfølgingen av gode skolemåltider ikke har vært tilstrekkelig prioritert over mange år, men at arbeidet ut mot skolene nå endelig revitaliseres, og at regjeringen tar tak i det.

Høyre har store ambisjoner for folkehelsearbeidet, som bl.a. skal bidra til gode kostholdsvaner hos barn og unge. Det er ikke slik at vi ikke tar dette på alvor selv om vi ikke ønsker å prioritere å bruke store midler inn mot en statlig ordning hvor alle skal få et måltid. Vi finner mange gode eksempler fra skoler, som er nevnt her, som finner løsninger på denne utfordringen.

Politikk handler om å prioritere, og blant de fire partiene som nå prioriterer likt, har vi altså prioritert ikke bare videre- og etterutdanning av lærere, men en rekke forskjellige tiltak som skal bidra til læring, som vi også vet – fra forskning – er de mest effektive tiltakene for at barn og unge skal lære det de trenger å lære på skolen. Vi har diskutert tidlig innsats tidligere i dag. Vi skal diskutere frafall i skolen senere i dag. Vi har en rekke store utfordringer å løse, og det er ikke nødvendigvis slik at det å innføre en statlig ordning med skolemat er den mest effektive måten å løse de utfordringene vi står overfor i skolen i dag.

Marianne Aasen (A) [14:11:32]: For elevene i en klasse som har veldig gode mattelærere – har høyt utdannede og veldig kvalifiserte lærere – er kanskje det mest effektive tiltaket nettopp at de er mette hvis de ikke har spist. En ernæringsfysiolog ville sagt det. Så det kommer helt an på. Men i en annen klasse, hvor det kanskje er sånn at barna får med seg sunne måltider hjemmefra, er det kanskje etter- og videreutdanning av lærere som er svaret – det kommer helt an på. Men i norsk skole er det så store forskjeller at dette varierer kraftig.

Det som gjør det veldig bekymringsfullt, synes jeg, er den tida som er satt av til spising. Det viser seg jo at skolene i veldig stor grad kan bestemme dette selv. Da er det oppsiktsvekkende at vi har vedtatt en arbeidsmiljølov som sikrer at alle voksne har krav på en halvtime pause midt på dagen, men at barn ikke har det. Barn er helt overlatt til hvordan lærere og rektor organiserer dette.

Jeg synes ikke det er godt nok med retningslinjer. Jeg har sittet på Stortinget i flere år og har også sittet i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen i flere år, og jeg mener at dette burde vi ha gjort noe med for lengst. Det jeg har lyst til å utfordre alle partier på, er at vi rett og slett går sammen og nå bestemmer at det ikke holder med retningslinjer. Vi er nødt til å sette en standard for hvor lang tid barn skal få til å sitte og spise måltidet sitt. Enn så lenge er vi uenige om hvem som skal lage denne maten, og hvor den skal lages, men vi kan i hvert fall sikre at barn får samme tilgang på pauser som det voksne får, for sånn er det ikke nå.

Det hadde vært veldig interessant å høre hva statsråden mener om dette, om han kunne tenke seg å jobbe med akkurat denne problemstillingen, for jeg tror ikke det kommer til å skje noen endringer i dette. Det er prisverdig av helseminister Høie å jobbe videre med det, men dessverre tror jeg ikke det kommer til å hjelpe. Norsk skole er så presset på veldig mange områder at med mindre det blir gitt klar beskjed fra denne salen om at alle barn skal ha en halvtime, vil ikke det skje på alle norske skoler.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:13:52]: Berre ein liten kommentar til slutt til noko som også kom opp som ein del av replikkvekslinga – alle replikkane var etne opp, så eg fekk ikkje moglegheit til å kome inn på det.

Den flyktningkrisa som Noreg er inne i no, der det etter kvart kjem til å kome mange unge menneske, barn og unge, inn i norske skular som følgje av ho, er ikkje eit argument mot å styrkje innsatsen for å redusere sosiale forskjellar, det er ikkje eit argument mot tiltak som gjer at heimesituasjonen skal bety mindre, det er ikkje eit argument mot tiltak som styrkjer tilpassa opplæring – snarare tvert om. Viss ikkje denne flyktningkrisa om nokre år skal føre til store sosiale forskjellar, store klasseskilje, i dette landet, er nettopp skulen ein veldig viktig arena, både for helse og for moglegheiter til å lære seg språk og få seg ei utdanning, få like moglegheiter i samfunnet.

Å bruke flyktningkrisa som argument for at ein ikkje skal gjere noko i skuleverket, meiner eg er ein veldig defensiv – og kanskje det også avslørar ein kortsiktig – måte å tenkje skule på, kanskje ein kortsiktig måte å tenkje po-

litikk på, som eg meiner er alarmerande. Det er det kort-siktige versus det langsiktige som her kanskje krasjar med kvarandre. Der vi opplever skulemat som eit verktøy for rett og slett å oppnå store gevinstar for samfunnet og for den enkelte på sikt, gjennom store innsparingar for helse-systemet, for velferdssystemet generelt – store innsparingar for den enkelte ved at ein ikkje droppar ut, at ein kan fortsetje vidare – ser regjeringspartia ikkje den typen lange linjer, men held seg til budsjettet for dette året. Derimot har ein eit langt perspektiv på andre område, som ikkje handlar om barn og unge, men som handlar om heilt andre grupper i samfunnet.

Eg trur at når det kjem til stykket, er skule og elevar langt, langt nede på prioriteringslista til Høgre og Framstegspartiet. Det er jo denne debatten eit ganske sterkt bevis på.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [14:16:37]: Takk for debatten. Jeg skal prøve å si et par ord om de direkte utfordringene jeg har fått. Jeg vil bare først si at hvis det er sånn at kun de partiene som er for en nasjonal ordning med skolemåltid til alle, har elever høyt oppe på sin prioriteringsliste, er det vel nesten bare SV og Senterpartiet som har det, så jeg synes det er en litt merkelig test, for å si det forsiktig.

Mitt poeng er rett og slett at noen ordninger i Norge er det en styrke at er universelle og gjelder for alle. Når det gjelder andre ordninger, mener jeg det er mer fornuftig å tenke: Hvem er det som trenger det mest, og hvordan kan man innrette politikken slik at de får det? Med andre ord mener jeg det er en stor forskjell på – det er kanskje et litt kunstig skille, men allikevel – en skole i et ressurssterkt, hvis vi skal bruke det ordet, nabolag hvor man må kunne anta, og se i praksis, at foreldrene både er opp-tatt av sunt kosthold, barna har med seg matpakke, og de er godt opplyst om det – det er ikke noe mangel på helse-trender i mange nabolag, for å si det forsiktig, noen ganger kan det til og med ta litt overhånd – og en skole i et nabo-lag hvor man kanskje ikke kan anta at foreldrene har den samme kunnskapen, ikke kan anta at foreldrene har den samme tradisjonen for å sende med barna matpakke, etc. Da mener jeg at det er den sistnevnte skolen vi må adressere, det er der utfordringen ligger. Og den beste måten å gjøre det på er gjennom å ha et statlig virkemiddelapparat, som vi har, dele gode eksempler, som vi skal gjøre mer av, ha veiledninger, som vi også skal ha mer av, men samtidig la kommunene ta den prioriteringen.

Så har Marianne Aasen et veldig godt spørsmål. Jeg mener, i likhet med helseministeren, og regjeringen mener at barna skal ha 20 minutters matpause, minst. Det er et minstemål. Så er spørsmålet: Burde det være et absolutt krav, eller burde det være en veiledende retningslinje, som det er nå? Der mener jeg at i denne saken, som i alle andre, må vi huske på hva vi ofte diskuterer ellers, og det er: Er det slik at summen av gode intensjoner i skolen er blitt så stor at skolene, lærerne og ofte også kommunene ikke reelt sett har noe lokalt handlingsrom? Kan vi som storting med trygghet anta at også lokale skoler og rektorer og lærere på skolen er interessert i at barna skal ha god tid til å spise

maten sin, at vi kan oppmuntre til det, at vi kan være tydelige på hva som er anbefalte råd, men at vi ikke dermed behøver å forskriftsfeste det eller gjøre det til en absolutt regel for alle? Den avveiningen er i hvert fall for meg ganske tydelig. Jeg avviser på ingen måte diskusjonen, men vi må huske på at det da i realiteten er en avveining vi må gjøre mellom mer sentral kontroll og lokal tillit.

Presidenten: Da er debatten i sak nr. 4 avsluttet.

Sak nr. 5 [14:19:45]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Arild Grande, Marianne Aasen, Jonas Gahr Støre, Rig-mor Aasrud, Kari Henriksen, Ruth Grung og Tor Arne Bell Ljunggren om en systematisk og langsiktig nasjonal plan for freds- og menneskerettighetssentrene (Innst. 21 S (2015–2016), jf. Dokument 8:127 S (2014–2015))

Anders Tyvand (KrF) [14:20:16] (ordfører for saken): Denne saken handler om et representantforslag om at Stortinget ber regjeringen utarbeide en systematisk og langsiktig nasjonal plan for freds- og menneskerettighetssentrene i hele Norge.

Jeg vil som saksordfører få takke komiteen for et godt samarbeid i denne saken og også få takke forslagsstillerne for å sette et viktig tema på dagsordenen.

Så er jeg glad for at komiteen i denne saken har kommet fram til en felles enighet, og at vi fremmer en enstemmig innstilling overfor Stortinget. Det er etablert freds- og menneskerettighetssentre i flere deler av landet. I tillegg til sentre og museer som er drevet av offentlige myndigheter, er det etablert sentre som er eiet og drevet av private organisasjoner. Disse sentrene er organisert som private stiftelser og arbeider på ulike måter med dokumentasjon, forskning og formidling innenfor områdene demokrati, fred, menneskerettigheter, fangehistorier og folkemord. I dag mottar sju slike sentre støtte fra Kunnskapsdepartementet. Sentrene har ulike geografiske nedslagsfelt, og de har ulik profil. Men de har det til felles at de er viktige læringsarenaer og viktige aktører innenfor forskning, dokumentasjon og formidling av norsk krigshistorie.

Det er viktig at disse sentrene får forutsigbare og gode økonomiske rammevilkår rundt sin virksomhet. Samtidig er det viktig at stiftelsene får beholde sin autonomi, og at de også i framtiden får stå fritt til å velge arbeidsmetoder og arbeidsform ut fra egne særtrekk og lokale og regionale forhold der de er lokalisert. En langsiktig, nasjonal plan for disse sentrene vil kunne representere en sterkere grad av statlig styring som verken vil være ønskelig eller mulig å følge opp fordi staten ikke har styringsrett overfor private stiftelser. Men staten har likevel et overordnet ansvar for politikken knyttet til freds-, dokumentasjons- og formidlingsarbeidet, og komiteen peker i sin innstilling på at stiftelsene som i dag mottar støtte, naturlig bør inngå som en vesentlig del av dette arbeidet. Komiteen mener det kan være behov for en langsiktig strategi for statens innsats

på dette området og retningslinjer for statens finansielle bidrag til stiftelsene som arbeider innenfor dette feltet.

På denne bakgrunn fremmer en samlet komité et forslag om at Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for statens innsats hva gjelder freds-, dokumentasjons- og formidlingsarbeidet samt retningslinjer for statens finansielle bidrag til stiftelsene som arbeider med dette og mottar støtte.

Med dette anbefaler jeg komiteens innstilling.

Marianne Aasen (A) [14:23:41]: Oppmerksomheten rundt de sakene som vi behandler i denne salen i dag – også denne saken – kan ikke måle seg med det som skjer andre steder her i huset, det som handler om hvordan en håndterer den akutte flyktningssituasjonen. Det er ikke så rart, for den situasjonen som vi nå har, er av en sånn karakter at det er svært viktig å fatte gode vedtak her på huset. Men det påvirker også alle andre områder av samfunnet vårt, og det har selvfølgelig folk meninger om – det er en selvfølge. Debatten om hvordan en skal løse disse utfordringene, er helt legitim også. Likevel kan formen på det offentlige ordskiftet gi grunn til bekymring. Måten en del omtaler andre mennesker – flyktninger – på, er hva jeg vil kalle uakseptabel. Fremmedfrykt og rasisme, antisemittisme og hat mot mennesker som er annerledes – om det ikke er voksende, så er det holdninger som dessverre i høyeste grad er til stede i vårt samfunn.

Hva er så den beste vaksinen mot dette? Jeg tror opplysning og kunnskapsformidling er svært viktig i denne sammenheng, det å lære om hvor katastrofale følger et sånt menneskesyn kan ha, og hvor krevende det er, og hvor dramatisk det kan være hvis intoleranse og fremmedfrykt får spre seg. I dette arbeidet er freds- og menneskerettighetssentrene sentrale. Holocaustsenteret, Stiftelsen Arkivet, Falstadsenteret, Nansen Fredssenter – nå nevner jeg bare fire av dem – er sammen med de andre sentrene spredt rundt i hele landet, og de gjør daglig en solid innsats på dette området. Men de er ikke overalt, og de er ulikt organisert og ulikt finansiert, og konsekvensen av dette er at tilbudet er bra noen steder, mens andre steder er det ikke fullt så godt som det burde være. Det blir langt å reise for mange skoleelever hvis de skal besøke noen av sentrene, så langt at det i praksis ikke er mulig. Konsekvensen er at i deler av landet vil man ha liten tilgang, og andre steder vil man kunne ha god tilgang til denne type sentre. Det er uheldig etter Arbeiderpartiets syn.

Derfor er jeg godt fornøyd med at det er enighet om å utarbeide en strategi for disse sentrene. Så langt har de levd et slags ad hoc liv, hver og en, og ofte har de kommet til oss på høsten for å få ekstra penger. Det har sjelden vært en overordnet strategi for hvordan de skal jobbe, og hvordan de skal finansieres, men det har blitt til litt etter som man gikk.

En god fordeling av midler og oppgaver vil bedre effekten av sentrene og gi bedre tilgang for folk rundt omkring i hele Norge. Og selv om sentrene er stiftelser, mener jeg det er riktig av staten å ha synspunkter på hvordan man bruker såpass mye penger som vi gjør på disse sentrene. Derfor ser jeg fram til at departementet skal jobbe med en sånn

strategi, og at det også kommer med en overordnet skisse over hvordan det ser for seg den rollen de ulike sentrene skal ha. Så vidt jeg vet, har ikke det vært gjort noen gang, i hvert fall ikke på en måte som staker ut en kurs for hvilken rolle disse skal ha i samfunnet.

Jeg er ganske sikker på at statsråden, når han får ordet, vil understreke nettopp den friheten de ulike sentrene har til å utvikle seg etter egen kurs. Det vil jeg støtte ham i, og jeg mener den tilnærmingen komiteen har valgt, er riktig. Like fullt er det klokt av oss som skal bevilge penger, og så å si fullfinansiere mange av sentrene, å ha en mening om dette.

Bente Thorsen (FrP) [14:28:00]: Fremskrittspartiet mener at kunnskapsformidling er et av de viktigste verktøyene som finnes i arbeidet for økt toleranse, respekt og menneskerettigheter. Dette arbeidet tror vi blir viktigere og viktigere framover. Man må erkjenne at generasjonene av personer med egen erfaring fra krigsokkupasjonen i Norge fra 1940 til 1945 tynnes ut. Dette stiller både nasjonale myndigheter og sivilsamfunnet overfor et vesentlig ansvar for at kommende generasjoner får mulighet til å bli kjent med denne viktige delen av Norges historie.

Spesielt i disse dager er det viktig å satse på kunnskapsformidling om krigstiden, om rasisme og holocaust, om menneskerettighetsbrudd og om vår felles historie. Både i Norge og i Europa ser vi tendenser til økende antisemittisme og oppslutning om ekstreme bevegelser. Det å utbre kunnskap om de historiske erfaringene man har med totalitære ideologier og ekstremt tankegodt, er et av de viktigste verktøyene vi har i kampen mot intoleranse og antisemittisme. Her spiller de ulike nasjonale sentrene en nøkkelrolle. Vi i Fremskrittspartiet er derfor glade for at Arbeiderpartiet gjennom sitt forslag løfter disse sentrenes rolle.

Prinsipielt vil Fremskrittspartiet legge til grunn at sentrene det er snakk om, er frie og uavhengige. Samtidig deler vi forslaget ønske om å sikre mer forutsigbarhet og en klar arbeidsfordeling for freds- og menneskerettighetssentrene. Vi opplever at det er grunnlag for å vurdere hvordan ressursene fordeles mellom sentrene for å sikre både forutsigbarhet og likhet basert på definerte kriterier.

En systematisk og langsiktig nasjonal plan bør primært ha en målsetting om at folk, og da særlig barn og unge, i hele landet har tilgang til et profesjonelt opplærings- og formidlingstilbud som omhandler de temaene forslaget nevner. For eksempel kan formidlingen foregå på samme måte som Den kulturelle skolesekken formidles på. I tillegg bør både bekjempelse av antisemittisme og ikke minst krigsseilerhistorien være relevante tema. Til det siste kan nevnes at Stiftelsen Arkivet nå arbeider med å etablere Norsk senter for krigsseilerhistorie. Krigsseilerens historie har fortsatt en altfor beskjeden og nedprioritert plass innenfor forskning og formidling av annen verdenskrigs historie, og Fremskrittspartiet håper at dette kan løstes fram.

En nasjonal plan må etter Fremskrittspartiets mening bidra til å løfte fram kunnskap, sikre forutsigbarhet og utnytte de ulike sentrenes egenart. En nasjonal plan må ikke gripe inn i sentrenes selvstendige daglige virke, og den må

heller ikke ekskludere opprettelse av eventuelle nye sentre andre steder i landet.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [14:31:34]: Staten gir, som det har vært sagt i dag, støtte til syv uavhengige stiftelser som driver med dokumentasjon, forskning og formidling innenfor områdene demokrati, fred, menneskerettigheter, fangehistorie og folkemord. Det er dem vi med en fellesbetegnelse kaller freds- og menneskerettighetsentrene, og de befinner seg rundt om i landet og jobber med litt forskjellige problemstillinger, litt forskjellige områder og på litt forskjellige måter. Jeg skal ikke gå inn i beskrivelser av det.

Jeg er veldig enig i det som har blitt understreket av flere her, nemlig at vi må legge til grunn at disse sentrene er uavhengige stiftelser. Sentrene er også svært ulike. De er ulike i størrelse, i regional tilknytning, i organisering og når det gjelder arbeidsområder og arbeidsmetoder. Mange av dem arbeider f.eks. med utgangspunkt i annen verdenskrigshistorie og kanskje norsk krigs- og fangehistorie knyttet til dette. For eksempel formidler Narviksenteret ut fra nordnorsk krigs- og okkupasjonshistorie viktige fortellinger. I Kristiansand har vi Stiftelsen Arkivet, som holder til i et hus hvor Gestapo hadde hovedkvarter på Sørlandet, etc. Andre er freds- og menneskerettighetsentre.

Mange sentre jobber også med å dokumentere og ivareta arkiver og samlinger og driver med andre oppgaver som grenser opp mot museumsvirksomhet. Dette foregår ofte i samarbeid med organisasjoner og andre lokale og regionale museer og bidrar til å holde vesentlig informasjon tilgjengelig for allmennheten. Samtidig er det faste tilskuddet til sentrene i liten grad rettet inn mot det arbeidet sentrene gjør på dette området, og det ville krevd et mer omfattende byråkratisk apparat med nødvendig fagkunnskap som kunne gjort kvalitetsvurderinger av sentrenes museumsarbeid for å få det til.

Dagens tilskudd er i hovedsak knyttet til sentrenes formidling av demokratiske verdier og holdninger til barn og unge, i tillegg til innsatsen for å styrke fredsarbeid og mellommenneskelig forståelse. For at sentrene skal få beholde sin autonomi, og for at de skal kunne velge selv hvordan de vil arbeide, mener jeg det er klokt at vi holder fast ved dagens ubyråkratiske ordning. Det kan likevel være verdt å se nærmere på om sentrene i større grad enn før kan komme sammen, lære av hverandre og bli bevisst den felles rollen de har i arbeidet opp mot barn og unge.

Det statlige tilskuddet til stiftelsene har vært svært stabilt, og flere sentre har fått økning de siste årene. Komiteen ber om at vi utarbeider en strategi for statens innsats hva gjelder freds-, dokumentasjons- og formidlingsarbeidet disse sentrene gjør. Regjeringen er opptatt av å benytte de ressursene som er i frivillig sektor, og med bakgrunn i det gode samarbeidet vi gjennom mange år har hatt med disse sentrene, er det en oppgave jeg ser frem til – selvfølgelig da med utgangspunkt i at dette er selvstendige stiftelser, og at man må finne en god balansegang opp mot det.

Arild Grande (A) [14:34:44]: Bare noen korte betraktninger fra meg i denne saken. Jeg viser til innstillingen

og slutter meg til de kloke ord som er sagt fra denne talerstolen fra flere som har holdt innlegg, både om viktigheten av arbeidet som freds- og menneskerettighetsentrene gjør, og ikke minst om at staten utarbeider en strategi for sin innsats på dette området.

Jeg skal ikke gjenta alt det som er sagt, annet enn å understreke at arbeidet som gjøres ved disse sentrene, er av uvurderlig betydning, både for å forstå vår felles historie og ikke minst for hvordan vi skal håndtere viktige og vanskelige spørsmål i vår samtid – og i vår framtid.

Jeg vil også understreke at ambisjonen med forslaget ikke har vært å gripe inn i hverdagen og måten disse sentrene jobber på – de skal selvsagt beholde sin autonomi – men å understreke at dette er det et felles ansvar å sikre: både formidlingen av historien, som er grunnleggende for å forstå samtiden, og å jobbe aktivt opp mot dagens barn og unge for å sikre at flere får muligheten til å forstå ting som skjer rundt oss, og håndtere de mange vanskelige spørsmålene som kommer i vårt samfunn.

Derfor er jeg også veldig glad for at en samlet komité står bak innstillingen som i dag behandles, og at man på det viset understreker at vi har et felles ansvar for å løfte et område som i aller høyeste grad er viktig historisk, og ikke minst dagsaktuelt.

Jeg kunne bare tenke meg helt på tampen å utfordre statsråden til å si litt om tidsperspektivet når det gjelder en slik samlet plan. Det sies ikke noe om forventninger til det i forslaget til vedtak, men vi mener jo at dette arbeidet bør gjennomføres ganske raskt, da det både er dagsaktuelt og ikke minst viktig at vi får en samlet strategi for statens innsats for dette, som sikrer forutsigbarhet og langsiktighet for freds- og menneskerettighetsentrene i framtiden.

Presidenten: Da er debatten i sak nr. 5 avsluttet.

Sak nr. 6 [14:37:02]

Interpellasjon fra representanten Jan Bøhler til kunnskapsministeren:

«Siden Reform 94 har andelen elever som faller fra i videregående skole, ligget rundt 30 pst. Skiftende regjeringer har vektlagt tidlig innsats, at det avgjørende er gode barnehager for alle, kvalitet i grunnskolen osv. Men vi må også rette mer søkelys mot hva som faktisk gjøres når elever er i ferd med å droppe ut, eller har droppet ut. Hvis det da ikke er god nok oppfølging, kan dette bli en utsatt gruppe når det gjelder rus, kriminalitet, radikalisering, ledighet m.m. I Oslo og andre steder har det blitt tatt opp at det gis for sent beskjed om hvem som har droppet ut, at det er for mange kokker og for små ressurser, og at ungdommer i 16–17-årsalderen risikerer å bli gående i et tomrom i for lang tid. En ordning kalt praksisbrev, som skulle være et tilbud uten teori for skoletrøtte elever, brukes i svært liten grad.

Hva mener statsråden bør gjøres for å sikre en bedre samordnet innsats fra dag én når elever er i ferd med å droppe ut?»

Jan Bøhler (A) [14:38:27]: Siden Reform 94 ble innført for 21 år siden, har andelen drop-outs, eller de som ikke fullfører videregående skole innen fem år, hele tiden ligget rundt 30 pst. Bak dette gjennomsnittet skjuler det seg viktige forskjeller, som at frafallet på yrkesfag ligger over 40 pst., og at det i en by som Oslo er rundt tre ganger flere drop-outs i noen østlige bydeler enn i vestlige. Når frafallet her kan ligge på 40–50 pst., særlig blant gutta, står vi overfor et problem som kan få alvorlige konsekvenser både for den enkelte og for samfunnet. For å illustrere utfordringen sier f.eks. de som jobber med dette i Alna bydel, at de har 500–600 drop-outs fra de senere år som de prøver å følge opp på ulike måter.

Riktignok gjenopptar heldigvis en god del av dem som dropper ut, skolegangen på et senere tidspunkt, og noen kommer seg inn i et stabilt yrkesliv på andre måter. Så det er heldigvis ikke 30 pst. som forblir uten jobb og utdanning. Men det er uansett et stort antall mennesker som får en vanskelig start på voksenlivet, og som havner i en situasjon hvor de kan være ekstra utsatt for problemer med rus, psykisk helse, spillavhengighet, kriminalitet, radikalisering m.m.

Nesten alle regjeringer og kunnskapsministre har satt fokus på det høye frafallet fra videregående og lansert nye innsatser for å gjøre noe med det. Men ingen har kunnet slå seg på brystet og si at de har lyktes med å få ned tallene. De har alle fokusert på tidlig innsats, dvs. at frafall må forebygges fra barnehagen av og gjennom grunnskolen. Mye riktig og fornuftig er gjort her, og det er selvsagt all grunn til å fortsette med det gode arbeidet, slik det er tatt opp i debatten om et representantforslag tidligere i dag.

Men det er også på høy tid å se nærmere på hva som gjøres når det kommer dit hen at en elev likevel er i ferd med å droppe ut. Har vi et system som fungerer godt nok, eller blir oppfølgingen ofte for svak, passiv og varierende? Jeg har gjennom en årrekke snakket med elever som har droppet ut, rådgivere og lærere på skolene og de som jobber med oppfølgingstjenesten i bydelene i Oslo, om dette. Så jeg bruker erfaringene herfra til å ta opp et problem som jeg mener vil gjelde mange kommuner og fylkeskommuner rundt i landet.

Den beskrivelsen de berørte gir, er omtrent følgende: Hvis rådgiver og lærer merker at en elev er i fare for å droppe ut, kan de prøve å kontakte hjemmet, bydelen og andre samarbeidspartnere for å sette inn forebyggende tiltak. Men det vil være veldig forskjellig hva man faktisk får gjort – alt avhengig av ressurser, den enkeltes motivasjon, hvor stort antall mulige drop-outs man har å jobbe med på vedkommende skole, nettverk rundt eleven osv.

Når så en elev ikke dukker opp på skolen i det hele tatt lenger, skal skolen avklare situasjonen og overføre ansvaret for å følge opp til oppfølgingstjenesten i bydelen eller kommunen og Nav. Slik systemet er i Oslo og i mange andre fylkeskommuner, mister da også skolen den såkalte stykkprisfinansieringen for eleven. Den kan ligge fra rundt 75 000 kr til opp mot 450 000 kr per år, alt avhengig av hvilken linje det er snakk om.

Å skrive ut en drop-out-elev får dermed betydelige økonomisk konsekvenser for skolen. Det er satt to eller tre da-

toer per år for når skolene skal rapportere og avklare frafall. De samler da opp de som har droppet ut i mellomtiden. I Oslo er datoene 1. mai, 1. oktober og 1. februar. Det blir fort slik at hvis en elev egentlig er droppet ut i mars–april, så kan skolen velge å se det an lenger enn til 1. mai og vente med å rapportere om endelig frafall til 1. oktober. Deretter kan det ta noen uker å få rapportene gjennomgått og videre sendt via ulike ledd i etater og administrasjon. De som skal jobbe med oppfølging, kan dermed oppleve å få dem først godt ut i november. I noen bydeler med høyt frafall kan de da få en lang liste med f.eks. 100 navn dumpende inn, som skal følges opp.

Ofte har den som skal jobbe med dette, også andre viktige arbeidsoppgaver, slik at det kan ta sin tid å ta kontakt med drop-out-elevene. Den eleven som droppet ut i mars–april, kan da oppleve å høre noe først i desember, altså 7–8 måneder senere. I disse månedene vil mange kunne være i en vanskelig og utsatt situasjon. De kan føle at de lever i et tomrom hvor ingenting skjer. Det er uklart hvem som har ansvar for å følge dem opp i mellomtiden, og det kan også være at hjemmet ikke er så velfungerende at de får gjort noe. Noen av drop-out-elevene bor hos venner eller andre steder og holder ikke kontakt med familien, eller er i konflikt med dem. Noen kan havne i problemer og miljøer som gjør det vanskelig å komme tilbake til et godt samfunnsnivå igjen.

Det vil kanskje kunne svares at hvis det i noen tilfeller går flere måneder, er dette bare en glipp i et ellers godt system. Men da har i hvert fall drop-out-elever som har fortalt sine historier til meg, og de som jobber med dem i utsatte bydeler og kommuner, opplevd altfor mange slike glipper. Istedenfor å komme i forsvarsposisjon og benekte dette, tror jeg det er nødvendig å se kritisk på systemet og prøve ut andre måter å gjøre det på. Igjen vil jeg trekke fram noen erfaringer fra hovedstaden:

På to videregående skoler i Oslo har Nav-kontakten flyttet inn på skolen, slik at det der kan utvikles et nært samarbeid med rådgivere og lærere når en elev er i fare for å droppe ut. De kan da sette inn tiltak i tide og får et større register å spille på når Nav er med på laget. Det kan skreddersys tilbud utenfor selve skolen, som tiltaksplasser eller ordningen med praksisbrev, som er en slags yrkesfaglig opplæring uten teori. Den ble innført i 2007 som et lovende alternativ for teoritrotte, men i Oslo er det bare opprettet seks plasser på kokk- og service-linja, og i hele landet ligger tallet kun rundt 100.

Denne gode erfaringen med Nav-kontakter på skolene burde settes mer i system og utvikles videre. Vi bør samle de ressursene som skal jobbe for å forebygge frafall, i et fellesskap på skolene. Hvis vi gjør det til regelen at elevene skal følges opp fra skolens side til de er 18 år, uansett om tiltakene foregår utenfor skolen, blir ansvaret klart plassert hele veien. Faren for at elever som dropper ut vil oppleve å bli gående i et slags tomrom, uten at noen tar kontakt, vil bli mye mindre. Selv om elever er i aktivitet andre steder enn i klasserommet og arbeider f.eks. i butikk, bør de følges opp kontinuerlig med tilbud om kurs og annet, slik at det ikke ender opp med bare noen ukers jobb og deretter ingenting i lange perioder.

Arbeiderpartiets landsmøte har vedtatt at vi bør prøve ut en slik ordning. Det vil da også være naturlig at skolene ikke mister hele stykkprisfinansieringen for en frafallen elev. De bør få beholde en viss andel av den, slik at de får ressurser til å koordinere en langsiktig innsats rundt eleven i samarbeid med Nav, bydelens eller kommunens tjenester, frivillige organisasjoner, helsetjenester, psykisk helse og andre. Når skolen hele tiden holder i dette og har elevene i sine ruller, vil det være større håp og sjanse for at skolegangen en dag, om ikke så lenge, kan gjenopptas. Det er altfor tidlig i vårt utdannings-samfunn å skrive ut en 16–17-åring fra skolen for godt.

Jeg mener at det, etter 21 år uten noen nedgang i frafallet, er på høy tid å ta skjeen i en annen hånd og tenke nytt. Det var oppmuntrende da kunnskapsminister Røe Isaksen i en debatt med meg i Dagsnytt 18 i sommer tok problemstillingen ordentlig på alvor og sa: Vi må prøve ut den typen tiltak Bøhler skisserer.

Det var en lovende oppvarming før dagens debatt, og jeg ser fram til å høre statsrådets innlegg.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [14:46:43]: Takk til representanten Bøhler for nesten konsekvent gode spørsmål og interessante interpellasjoner.

Det er veldig mye som kan gjøres – og må gjøres – for å forhindre frafall. Jeg skal i mitt svar konsentrere meg mest om det som handler om koordinering av systemet. Det er – for å si det veldig enkelt – kanskje den minst tabloide delen av vår politiske virksomhet, men kanskje den som er aller, aller viktigst. Så må jeg også skynde meg å legge til at en del av det som representanten Bøhler beskriver, vil være veldig forskjellig fra fylke til fylke, både måten man finansierer videregående skole på, og hvordan man har lagt opp systemet for telling av elever, f.eks.

Men det er et problem at det offentlige systemet ikke er samordnet nok. Når det rapporteres om at ulike tjenester og etater ikke snakker sammen, når det ikke formidles beskjed videre når en elev dropper ut av skolen, eller når barn og unge blir kasteballer i systemet, er det et problem. Vi vet at det er slik. Man kan godt kalle det en glipp, men det er i så fall en glipp som gjentas år etter år for veldig mange. Barnevern, politi, skole, Nav og helse-tjenester skal i utgangspunktet alle ha samme mål, nemlig å hjelpe ungdommene på best mulig måte når det er nødvendig.

Når interpellanten spør om hva som «bør gjøres for å sikre en bedre samordnet innsats fra dag én når elever er i ferd med å droppe ut», peker han med andre ord på noe helt sentralt. Han peker på samordningsutfordringer som har eksistert i lang tid, under skiftende regjeringer, og selv om vi kan bli bedre, tror jeg at vi hele tiden i et stort offentlig system som vårt kommer til å slite med dette, og må adressere det.

Norsk forvaltning preges jo på mange måter av en sektororganisering, at vi tenker silo. For eksempel arbeider utdannings-, barneverns- eller helsetjenestene hver for seg, med full oppmerksomhet om sine sektormål. Det er kanskje en naturlig konsekvens av hvordan de ulike fagsektorene er rigget, med styringslinjer fra fagdepartement via

fagdirektorater og ut til den enkelte kommunale fagetat, for å si det litt enkelt.

Problemet oppstår når den ene hånden ikke vet hva den andre hånden gjør, når alle gode hjelpere der ute ikke snakker sammen, ikke er på samme møte og ikke samler seg rundt brukeren eller den som trenger hjelp – enn si når ledelsesnivået i ulike etater og på ulike forvaltningsnivåer ikke har innsett at tiltak og tjenester må organiseres slik at de virker sammen og gjensidig genererer et totalt sett bedre resultat både for den enkelte og for samfunnet, i dette tilfellet for ungdom som er i ferd med å droppe ut, eller som har droppet ut.

Det har ofte vært pekt på som et stort problem å få til bedre informasjon og samhandling på tvers av sektorer og fagetater, men vi har ikke gjort nok. Kunnskapsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet har nå tatt et nytt grep overfor sine direktorater for å få dette bedre til. Ambisjonen er bedre samordning av sektorenes virkemidler, både på statlig og på lokalt nivå. Det overordnede målet er å legge til rette for bedre samhandling mellom tjenestene lokalt i kommunene, slik at flere utsatte barn og unge hjelpes tidligere, mer koordinert og mer treffsikkert. Det innebærer bl.a. litt prosaiske styringsting, som at alle de 18 fylkesmannsembetene har fått koordinerte og likelydende oppdrag i arbeidet fra de fire departementene. Fylkesmennenes rolle er bl.a. å bistå og støtte opp under kommunenes arbeid med å utvikle gode, tverrfaglige måter å samarbeide på.

Dette innebærer at både stat og kommune må utvikle sin praksis på flere områder. På nasjonalt nivå må vi sørge for at politikk og tiltak som utvikles innenfor et fagdepartement, i større grad tilpasses tilgrensende departementers fagområder, f.eks. at politikktutforming av arbeidsmarkedstiltak overfor ungdom som har rett til videregående opplæring, koordineres med tiltak rettet mot den samme målgruppen på det utdanningspolitiske området.

I flere av dokumentene som har kommet til Stortinget, i meldinger og i strategier vi har levert, omtales dette som 0–24-samarbeidet. I dette samarbeidet skal direktoratene i første omgang:

1. vurdere ulike regelverk og virkemidler for å nå målgruppen opp mot hverandre for å foreta tilpasninger som styrker samhandlingen
2. utvikle bedre prosedyrer for å samarbeide, altså måten det arbeides på i direktoratene for å styrke samarbeidet og utforme mer helhetlige løsninger for arbeidet med målgruppen lokalt
3. prøve ut modeller for tverrfaglig samarbeid gjennom prosjekter lokalt eller nasjonalt, som eksempelvis Program for bedre gjennomføring, Et lag rundt eleven og et styrket samarbeid mellom Nav og de videregående skolene i alle fylkeskommuner.

Jeg skal kort nevne noen av disse:

Program for bedre gjennomføring er en av endringene som denne regjeringen har stått for. Vi vet at det ikke har vært mangel på tiltak eller penger for å få ned frafallstallet, men det har delvis vært mangel på resultater på overordnet nivå og kunnskap om hva som fungerer. Det vi

skal gjøre gjennom Program for bedre gjennomføring, er å bruke rundt 80 mill. kr i 2016, i samarbeid med fylkeskommunene, for å teste og prøve ut og dele erfaringen med forskjellige tiltak for å følge opp unge som faller ut.

Vi skal fra høsten 2016 også iverksette en omfattende forskningsinnsats for å finne frem til tiltak som har dokumentert effekt i arbeidet med å redusere frafallet. Dette innebærer en skrittvis reform, hvor vi prøver ut ulike metoder og modeller, hvor vi effektevaluerer disse og deretter vurderer hvordan det som virker, kan implementeres i større skala. Det sier seg selv at det er mindre fengende at man skal gå mer skrittvis til verks, men når vi vet at vi har brukt milliarder av kroner på frafallsarbeidet uten at resultatene alt i alt har blitt bedre, mener jeg dette er en fornuftig innfallsvinkel.

I tillegg har regjeringen innført forsøk med Nav-veiledere utplassert på utvalgte videregående skoler i alle fylkeskommuner. Dette tilbudet gis ved skoler som sliter med lav gjennomføring og høyt frafall, og er et samarbeid mellom Kunnskapsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet.

For å styrke forebygging av frafall og utvikle et godt psykososialt læringsmiljø har vi også forsøkt ut en tverrfaglig modell, som vi har kalt Et lag rundt eleven, på grunnskolenivå i noen kommuner. Her handler det om at flere yrkesgrupper med helsefaglig og sosialfaglig bakgrunn skal arbeide sammen i skolen med utsatte elever. Nå foreligger det et solid kunnskapsgrunnlag og skisser til modeller som kan prøves ut. Arbeidet med neste fase fortsetter i 2016. Dette er noen av de sentrale initiativene.

Nøkkelen er jo – som representanten Bøhler også var innom – at dette også må gjenspeiles lokalt. Men jeg mener at gjennom gode nasjonale programmer, men også gjennom god nasjonal koordinering, f.eks. mellom direktoratene, er det større sjanse for at man kan få god oppfølging også lokalt.

Så etterlyser representanten mer bruk av praksisbrev for skoletrøtte elever, og der er jeg hjertens enig. Forsøkene med praksisbrevordningen startet i 2007, og allerede i 2009 forelå det en devaluering av ordningen. Her konkluderte NIFU med at ordningen så ut til å være svært vellykket. De konkluderte bl.a. med at forsøket med å ansette har bidratt til langt lavere frafall og til bedre gjennomføring for dem som deltok, enn det man ville forventet dersom disse ungdommene hadde fulgt ordinært løp i videregående opplæring.

Nå er det på tide at praksisbrevordningen blir en permanent del av den videregående opplæringen, ikke for alle, men som et permanent tilbud i alle fylker. Vi har derfor nylig sendt på høring et forslag med de nødvendige lovendringer. Vi vil våren 2016 komme tilbake til Stortinget med lovendringsforslag som tar sikte på at alle kommuner skal ha praksisbrevordningen – og forhåpentligvis bygge den ut. Jeg må også nevne at vi styrker tilskuddet til lærlinger og lærlingkandidater som har særskilte behov, et tilskudd som vi har økt til 58 mill. kr i 2016. Alt dette kan være tiltak som vil få effekt.

Det aller viktigste er at vi jobber systematisk, og at tiltakene også prøves ut og brukes lokalt. Vi må bruke fel-

lesskapets penger på innsats som faktisk kan gjøre en forskjell. Det er – som representanten Bøhler sa – både samfunnsøkonomisk nyttig og, ikke minst, helt avgjørende for den enkelte.

Jan Bøhler (A) [14:56:05]: Jeg vil takke statsråden for et godt og operativt innlegg. Det er veldig positivt at statsråden vil foreslå at praksisbrev blir en permanent ordning, og at det blir etablert i skoleverket. Da jeg fikk Stortingets utredningsseksjon til å gå igjennom hvor mange fylker som hadde det nå, og hvor mange plasser det var, tror jeg det egentlig bare var i fem fylker ordningen fungerte, og det var et lite antall der også. Jeg nevnte seks plasser i hovedstaden, der det åpenbart kunne vært behov for veldig mange flere. Jeg synes det er veldig fint at regjeringen skal fremme det, og at vi kan få etablert det innenfor skoleverket på en annen og mer stabil måte.

Jeg tror at det i det hele tatt å ha flere tiltak å spille på overfor denne gruppen er det avgjørende. Jeg kan bare nevne noe så konkret som at i en bydel jeg kjenner godt, er det ca. 50 ungdommer som er i en slags krisesituasjon, i en livssituasjon som er veldig vanskelig på grunn av konflikter, de har droppet ut av skolen, og de bor ikke hjemme. Det kan være forskjellige ting å ta tak i for forskjellige grupper, men for deres del gjelder det å få et stabilt bosted og et mer stabilt liv for å kunne konsentrere seg om skolen. Der må man lete etter systemer når det gjelder kriseleiligheter eller annet for ungdom, for å kunne komme inn og gjøre noe.

Det som statsråden nevnte om at det er veldig forskjellig fra fylkeskommune til fylkeskommune – og fra bydel til bydel, for den saks skyld – hvordan dette praktiseres, og hvor godt det jobbes med dette, er åpenbart riktig, men noe er felles. Jeg har sett på en rapport som fortalte om dette med oppsamlingsdatoer, altså at man rapporterer inn på to–tre tidspunkter i året. Det hadde vel alle fylkene. Noen hadde to datoer i året, og noen hadde tre, og det blir jo da lett en impuls til å vente med å melde inn til den datoen kommer. Selvsagt er det viktig å jobbe best mulig med elevene, men når ikke noe skjer, er det jo ikke et godt alternativ å vente. Og når det er koblet opp mot at det er en stykkprisfinansiering – jeg tror det var enten 12 eller 14 fylkeskommuner som hadde en stykkprisfinansiering av elevene – så ligger det jo der, jeg skal ikke si en impuls til å vente, men når skolen venter til neste dato med å melde inn, så beholder den også stykkprisfinansieringen i den perioden.

Så det er noe felles ved det som kan bremse en god oppfølging, bremse tett kontakt, som jeg mener det er viktig å se på og løse opp i for å få systemet til å gå mer på skinner, som statsråden var inne på.

Det er jo ikke normalt eller nødvendig at frafallet skal være så høyt som det er hos oss og i en del andre land. Irland er vel stjerneeksemplet, der ni av ti gjennomfører, og én av ti faller fra. Så vi har noe å strekke oss etter og bør kunne komme lengre med en bedre innsats.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [14:59:24]: Irland er et godt eksempel, men jeg synes ofte at et enda mer il-

lustrerende eksempel er USA. Alle har hørt fra filmer om sånne «high school drop-outs» og ser for seg at det er et stort problem. I USA er det også omtrent ni av ti som gjennomfører high school, som er tilsvarende vår videregående skole. Og når vi har en gjennomføring på rundt 70 pst., er det all grunn til bekymring.

Når det gjelder dette med meldedatoer og stykkpris: Disse meldedatoene er der først og fremst som et styringsvirkemiddel for det offentlige rett og slett for å finne ut hvor mange elever man har. Så kan det fungere begge veier når det gjelder stykkpris, for det er klart at hvis man ikke har noen stykkpriselementer, vil det være sånn at man får den samme pengesummen, uavhengig av hvor mange elever man har, altså kan det svekke oppmuntringen til å jobbe med å få ned frafallet. Hvis man har en veldig sterk stykkpris kombinert med meldedatoer, kan det kanskje svekke incentivet til å melde fra. Jeg sa i en debatt med representanten Bøhler tidligere at det var verdt å se på dette. Det synes jeg fortsatt at vi skal gjøre. Nå tror jeg ikke problemet er meldedatoen som sådan. Problemet er eventuelt et annet regelverk som gjør at i det øyeblikket du slutter på skolen, så skjer det ikke noe med en gang, og det er da ikke et godt nok system for at skolen enten melder fra til andre deler av kommunen eller at man har et system for raskt å følge opp den eleven som melder fra.

Igen tror jeg det er verdt også å si her at den enkleste måten å gjøre dette på, er at kommunene jobber bedre med det. Mange kommuner har veldig gode erfaringer med å etablere tverrfaglige team rundt den enkelte bruker, hvor de samler f.eks. barnevern, primærhelsetjenesten, skole og Nav og lager pakker for den enkelte. Jeg har stor tro på det, også fordi jeg tror at for en person som dropper ut av videregående skole, er det langt fra gitt, snarere tvert imot, at et Nav-tiltak er det beste. Det beste er at den personen får støtte til å komme seg tilbake på skolen, og så eventuelt annen type støtte som vedkommende trenger.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Marianne Aasen (A) [15:02:02]: Frafall har vært diskutert i denne salen mange ganger, det har vært omtalt i mediene mange ganger, og vi skolepolitikere er alle opp-tatt av det. Det er ikke uten grunn, for vi snakker om det mest sentrale suksesskriteriet for norsk skole. Det er det vi egentlig diskuterer, for dette betyr jo noe i den reelle virkeligheten – særlig for den enkelte elev som faller fra, men også for hvordan vi som samfunn skal lykkes med å ha en produktiv voksenbefolkning og folk som har jobb og klarer å tjene sine egne penger – i motsetning til f.eks. PISA-rangeringer, som ikke er en slik type suksesskriterium.

Jeg har lyst til å berømme interpellanten, som tar opp et sentralt tema og som har satt seg veldig grundig inn i det. Det er lett å forstå når man hører innlegget til representanten Jan Bøhler.

Men hvorfor er dette så vanskelig? Jeg tror i hvert fall én åpenbar grunn er at det er så forskjellige årsaker til hvorfor den enkelte faller fra. Av det følger at tiltakene også må være forskjellige, for det går ikke an å gjøre én

konkret ting og tro at da synker frafallet. Det er muligens der vi kan ha gjort en feil og trodd at dette er lettere sagt enn gjort. Det er det ikke.

Det er skrevet side opp og side ned om dette. Jeg er også litt i tvil om det går an å si at vi trenger mer kunnskap for å finne ut hva som fører til frafall, for det har vært dokumentert lenge hva dette handler om, etter min mening. Det handler for noen om at de er skoleleie, at skolen ikke tilfredsstiller det tilbudet ungdommen ønsker seg. Det gjelder også særlig mange av dem som går på yrkesfag, som opplever et svært – mange vil kalle det – teoretisk eller skolebasert opplegg med veldig lite praksis. De får ikke lærlingplass, og dermed er det blitt et frafall. Det kan være sosiale problemer som ikke har noe med skolen å gjøre i det hele tatt – problemer på hjemmebane, bolig, barnevern, den typen forhold. Det kan være psykiske problemer som den enkelte sliter med, og det kan være at man bare føler at nå ikke er det riktige tidspunkt å gå på skolen, at man ikke har noe motivasjon igjen, osv.

Det enkelttiltaket som man i hvert fall fram til nå har ment har vært det som fungerer best, er å ha de grunnleggende ferdighetene på plass, for da er man satt opp og rustet til å gå inn i den videregående skolen. Da behersker man fagene, og da opplever man ikke nederlag i klasserommet. Det andre er mye tettere oppfølging generelt, særlig gjennom overgangene mellom barneskole og ungdomsskole og ungdomsskole og videregående skole. Vi må ha en bedre fagopplæring – det vil antageligvis hjelpe til med å bedre gjennomføringen – og det gjøres det masse med: Både forrige regjering og den nåværende regjeringen gjør mye med det.

Skolehelsetjenesten er også viktig. Det er altfor få ansatt i skolehelsetjenesten i Norge. Har man psykiske problemer, er det vanskelig å få lavterskelhjelp. Det er vi alle klar over, men dessverre vil ikke denne regjeringen øremerke stillinger til skolehelsetjenesten, noe vi gjorde i 2013.

Det er klart at det er vanskelig for skolen å løse problemer som handler om noe annet enn det som er skolerelatert. Da blir problemet vanskelig å løse, for da får man koordineringsproblematikk med en gang.

Flere har i denne debatten vært inne på – og det har vel stått i mediene også – at det man har gjort mot frafall, nærmest er mislykket. Jeg tror det er å ta munnen litt full. Jeg tror at uten de tiltakene man har gjort, ville nok tallene vært større, for det er mange som får hjelp, og som holder på å droppe ut. Men det viktigste, tror jeg – uansett hvilken etat som har ansvaret, om det er skolen selv, eller om det er Nav, som ser ut til å være et godt virkemiddel – er at det som slår en når en snakker med ungdom som har kommet tilbake, eller som har vært på nippet til å falle ut, er at de peker på de voksne som var der, som passet på og hjalp dem med de utfordringene de hadde. De hadde nærhet til noen voksne i skolesystemet, eller systemet rundt, som gjorde at de klarer seg gjennom en vanskelig tid. De som ikke har det, som ikke har noen nære personlige relasjoner til folk rundt seg i skolesystemet, eller andre som hjelper til, er ofte de som faller fra.

Jeg er optimist, for dette er en tverrpolitisk utfordring

som vi alle sammen er opptatt av, og som jeg tror vi vil klare å løse. Men vi må ha tålmodighet, og vi må gjøre mye forskjellig på en gang.

Bente Thorsen (FrP) [15:07:14]: Interpellasjonen som representanten Bøhler har tatt opp om tiltak til å sikre tidlig og bedre samordnet innsats når elevene er i ferd med å droppe ut av videregående skole, er en svært viktig sak. Gruppen som dropper ut av videregående skole, har høyere sannsynlighet for å møte på problemer senere i livet, bl.a. med å forsørge seg selv og ivareta seg selv på andre måter, enn dem som fullfører vanlig videregående skole.

Det aller viktigste for å forebygge frafall i videregående skole er å sørge for at elevene får tilegnet seg grunnleggende kunnskaper i lesing, skriving og matte i grunnskolen. God og tydelig skoleledelse og den enkelte lærer er de viktigste ressursene for elevens læring, og Fremskrittspartiet har forventninger til at regjeringens formidable satsing på videreutdanning av lærere og innen skoleledelse vil gjøre elevene bedre rustet til å fullføre videregående skole.

Vi har også forventninger til at prosjektet «Et lag rundt eleven» og det tverrdepartementale prosjektet som kunnskapsministeren beskrev i sitt innlegg, som omtales som «0–24-samarbeidet», vil være med på å gi en samordnet og styrket innsats overfor elever som sliter i skolen.

Tidlig innsats med tilpasset opplæring, god tilbakemeldingskultur i skolen og god kontakt mellom lærer og foreldre er viktig i hele skoleløpet og er spesielt viktig i faser der elevene står i fare for å droppe ut. Med god dialog mellom elev, lærer og foreldre kan man lettere finne løsninger som passer eleven. Det er ikke alle som passer til å gå på skolen så lenge som vi gjør i Norge, og det er derfor behov for fleksible løsninger på området for dem som ikke er typisk A4-elever. Fremskrittspartiet mener at gjennom å tillate flere alternative opplæringsløp vil man få ned det ordinære frafallet og samtidig få bedre mulighet til å gi dem som faller fra, mulighet til å lykkes.

Regjeringen har tre hovedmål for Yrkesfagløftet: tette samarbeid mellom skole og arbeidsliv, mer fleksible løp i fag- og yrkesopplæringen og bedre kvalitet og relevans i opplæringen. Arbeidslivet vil dermed få den fagkompetansen de har behov for, og ungdommen får realisert sine evner gjennom fag- og yrkesopplæringen.

Bøhler nevner bl.a. praksisbrev i sin interpellasjon. Det er for øvrig en ordning som Fremskrittspartiet alltid har vært en stor tilhenger av, og som vi mener bør brukes mer. Evalueringen av forsøksordningen med praksisbrev viser også at ordningen har hatt en klar effekt på gjennomføring og tilgang til læreplan i bedrift for de kandidatene som deltok. Fremskrittspartiet er derfor positive til et forslag om at praksisbrevordningen skal være et tilbud som skal gis i alle fylker.

Når det gjelder fylkeskommunenes oppfølgingstjeneste, så er det mulig at den varierer fra fylke til fylke, men min erfaring fra Rogaland er at den fungerer veldig godt, og at elevene blir fanget opp på et tidlig tidspunkt, og at de da får tilbud gjennom oppfølgingstjenesten og andre aktuelle etater som er involvert. Og gjennom Ny GIV har vi nå fått langt bedre oversikt over målgruppen ungdom mel-

lom 15 og 21 år utenfor utdanning og arbeid, og dette gir både skoler og aktuelle instanser en helt unik mulighet til å fange opp ungdom i risikosonen. Videre ser vi at forsøk med Nav-veiledere i videregående skole, der Stovner og Hellerud videregående i Oslo er blant pilotene, har veldig god effekt.

Vi i Fremskrittspartiet har forventninger til at regjeringens tydelige initiativer gjennom oppfølging av elevene, Yrkesfagløftet, sammen med de andre tiltakene, som «Et lag rundt eleven» og det omtalte 0–24-samarbeidet, vil sørge for at flere elever vil fullføre sin utdanning i videregående skole. Men dette forutsetter jo at eleven vil ta imot de tilbudene som gis. Det er en forutsetning for å lykkes.

Ivar Odnes (Sp) [15:12:22]: Det høye fråfallet i videregående opplæring har ridd både nasjonale skulestyresmakter, skulane og arbeidslivet som ei mare over mange år. Trass i mykje merksemd om temaet og tiltak i alle ledd syner statistikken at fråfallet held seg urovekkjande høgt. Difor er det bra at Stortinget held fram med å retta merksemda mot fråfallet og søkjer å finna løysingar på problemet.

Eg vil difor òg få takka representanten Bøhler for at vi i dag òg kan få høve til å setta temaet på dagsordenen og nok ein gong be om at regjeringa tilsiverer arbeidet mot fråfall.

Det manglar så visst ikkje på analyser om kva som er årsaka – eller snarare årsakene – til problemet. I samband med evalueringa av Kunnskapsløftet og behandlinga av stortingsmeldinga i juni 2013 fremma òg den raud-grøne regjeringa fleire tiltak for å snu den negative trenden, spesielt retta mot yrkesfagopplæringa. Dessverre har ikkje dagens regjering synt tilstrekkeleg gjennomføringskraft og vilje til å setja dette ut i livet.

Tidlegare i dag har vi debattert behovet for tidleg innsats i skulen. Betre skuleresultat, slik at fleire faktisk er fagleg kvalifiserte for å kunna gjennomføra vidaregåande skule, er ei av løysingane. Men òg innhaldet og strukturen i sjølve yrkesopplæringa er det behov for å endra. Her slutta Stortinget seg samrøystes om fleire tiltak som den førre regjeringa lyfta fram i den nemnte stortingsmeldinga for to år sidan.

Behovet for meir fleksible opplæringsløp, der praksisbrev er eit av fleire tiltak, er umåteleg viktig for å få eit betre system. Altfor mange elevar som i utgangspunktet stiller med svake skuleresultat frå grunnskulen, vert i dag ikkje gjeve moglegheit til å koma med i ordninga – dels fordi ordninga framleis er eit forsøksprosjekt i avgrensa omfang, men òg fordi ikkje alle skulane har erfaring og system for å rettleia elevane inn i eit løp som dei kan klara. Difor er eg glad for dei signala statsråden kom med i dag angående vidareføringa av praksisbrevet og å få det inn i betre former.

Eg er einig med interpellanten i at systemet ofte sviktar på grunn av manglande samarbeid mellom ulike instansar når ein elev har droppa ut eller er i ferd med å droppa ut av opplæringa. Igjen er problemet samansett. Ei utfordring er at skulen og fylkeskommunen slepper eleven når vedkommande går ut i lære i bedrift. For mange er det ein stor over-

gang å kome ut i bedrift, og ikkje alle er like heldige med læretida. Både lærlingen og opplæringsbedrifta kunne hatt behov for oppfølging i denne perioden.

Eg trur òg at vekslingsmodellen, som vi håpar snart får meir fotfeste i alle yrkesfagprogram og i alle fylke, vil tvinge igjennom eit betre og meir saumlaust system og samarbeid.

Alle er bekymra for rekruttering til yrkesfaga. Bortsett frå auka lærlingtilskott, som eg vil gje ros til regjeringa for å ha fått på plass i fleire omgangar, har den blå-blå regjeringa vore meir ivrige til å prata om styrking av yrkesfaga enn faktisk å utføra løftet. Så langt har dei akademiske utdanningane og forskningssida fått størst prioritet. Forsking er viktig, men det gjev også meir kreditt frå meiningsberarane i samfunnet. Det er ikkje snekkaren eller helsefagarbeidaren som er meiningsberarane her til lands.

I juni 2013 vedtok altså Stortinget ei rekkje endringar for yrkesfaga. Oppfølging av desse endringane lar venta på seg. Senterpartiet er skuffa over at det heller ikkje i årets budsjettframlegg var noko reelt yrkesfagløft. I Senterpartiet er vi utålmodige, mest på vegner av alle dei tusenar av elevar som ikkje får vist potensialet sitt og står i fare for å detta ut av skulen. Fråfallet er ei sløsing av unge menneskes potensial og samfunnets ressursar. Som samfunn må vi ta oss råd til nødvendige tiltak no. Vi har faktisk ikkje råd til å la vera.

Kristin Vinje (H) [15:16:56]: Det er urovekkende mange som ikke fullfører videregående skole, og det er bekymringsfullt fordi vi vet at mange av dem som ikke fullfører, havner utenfor arbeidslivet i ung alder, med alle de negative konsekvensene det har, både for den enkelte og for samfunnet som helhet. Derfor er arbeidet med å sørge for at flere fullfører og består, en av hovedutfordringene vi har i norsk skole.

Siden interpellanten trekker frem Oslo, har jeg lyst til å si flere ting som kjennetegner Oslo-skolen. I Oslo har man i mange år jobbet systematisk for å øke gjennomføringsgraden blant elevene. Ifølge statistikk fra Utdanningsdirektoratet var det av de som begynte på videregående opplæring i 1994, 65 pst. som hadde gjennomført etter fem år. Av de som begynte i 2009, hadde denne gjennomføringsgraden økt med ti prosentpoeng, opp til 75 pst., og det er ganske imponerende.

Oslo-skolen har altså størst gjennomføring i hele landet, sammen med Sogn og Fjordane. I disse fylkene fullfører nå over 75 pst. av elevene, mens landsgjennomsnittet er 70 pst. Mens Oslo har klart å redusere frafallet, har altså landsgjennomsnittet dessverre stått på stedet hvil, til tross for utallige forsøk på å få bukt med problemet og til tross for at staten har brukt minst 3,3 mrd. kr på dette siden 1994, ifølge en artikkel i Aftenposten i sommer.

I Oslo har det over lang tid vært en hovedprioritet å redusere frafallet. Det innebærer f.eks. at man i Oslo har satset særlig på elevenes leseferdigheter, helt fra før de begynner på skolen. Å kunne lese er nøkkelen til å tilegne seg kunnskap på andre områder. Også matematikk har vært spesielt prioritert i Oslo-skolen, i tillegg til tett kartlegging og oppfølging. Bøygen for veldig mange som faller fra,

er nemlig matematikk. Det å satse systematisk på grunnleggende ferdigheter for å forhindre frafall burde egentlig ikke overraske noen. Det er noen av de tingene vi har gjort i Oslo gjennom mange år med et Høyre-ledet byråd.

I Oslo har vi også gjort veldig mange andre ting enn å satse på grunnleggende ferdigheter og kartlegging. Vi har også satset på skoleledelse og målrettede tiltak internt i Oslo der vi ser det er størst behov. Det brukes mer penger i de områdene av byen hvor vi ser at utfordringene er størst. Det settes også i verk en rekke tiltak, som f.eks. «Teach First», hvor vi sammen med Utdanningsetaten bruker unge masterkandidater med realfag som har svært god kompetanse, til å undervise der hvor det er elever med de største ressursproblemene. Interpellanten nevnte også det med Nav-kontorer på skolen, som jeg også synes er et spennende tiltak man må se nærmere på.

Som interpellanten tar opp, er det viktig å styrke arbeidet med å redusere frafallet og ikke minst sørge for at man samordner de tiltakene man iverksetter, sånn at det skal ha bedre effekt enn det vi har sett hittil. Derfor har regjeringen satt i gang flere tiltak for å styrke samordningen, og i 2016-budsjettet foreslås det å bruke 80 mill. kr på et program i samarbeid med alle fylkeskommunene for å styrke gjennomføringen.

Det er også fint at regjeringen vil skaffe et bedre kunnskapsgrunnlag gjennom et forskningsprosjekt for å kunne jobbe mer kunnskapsbasert og systematisk med de tiltakene som vi ser har dokumentert positiv effekt. Fremover vil det bli mer bruk av praksisbrev, som også ser ut til å være en god vei å gå sammen med flere andre tiltak. Til våren kommer regjeringen med en stortingsmelding om livslang læring og utenforskap som jeg tror også vil adressere noen av disse problemstillingene.

En av hovedprioriteringene til regjeringen er kunnskap, kunnskap på bred front, og det har regjeringen prioritert i både ord, tall og handling. En av de utfordringene skolen står overfor, er svært stor, nemlig frafall, og jeg tror igjen vi kan møte det med kunnskap.

Anders Tyvand (KrF) [15:22:04]: Takk til interpellanten. Jeg er helt enig i det som har blitt sagt tidligere i debatten om at vi er nødt til å tenke helhetlig for å bli kvitt problemet med frafall, og vi må se på mange ulike tiltak. Det er mange grunner til at altfor mange ikke fullfører, og da må vi se på ulike løsninger for å hjelpe elevene gjennom skoleløpet.

Vi har tidligere i dag debattert tidlig innsats i skolen. Vi vet mye om hvilke elever som faller fra. Vi vet også at mange av elevene som opplever problemer under videregående opplæring, ofte har hatt problemer gjennom hele skoleløpet. Det er ikke sånn at problemene oppstår idet de begynner i videregående opplæring. Derfor er tidlig innsats i skolen veldig viktig: det å kunne hjelpe elevene tidlig, legge et godt grunnlag de første skoleårene til å kunne lære, utvikle seg videre og være i stand til å stå løpet ut.

Dette er grunnen til at Kristelig Folkeparti er opptatt av tidlig innsats, ikke minst gjennom å øke lærertettheten i grunnskolen – gi lærerne mer tid til hver enkelt elev, spesielt når det gjelder de minste barna. Vi vet at gutter

er overrepresentert i frafallstatistikken. Det er også barn av foreldre med lav sosioøkonomisk status og barn med utenlandsk bakgrunn. Om vi øker lærertettheten og reduserer gruppestørrelsen i skolen noe, får akkurat de samme gruppene spesielt mye igjen for det.

Dette er en veldig langsiktig satsing, og resultatene vil vi ikke se før om en del år. Det er også viktig at vi hjelper dem som nå er i faresonen for å droppe ut. En del av dem som dropper ut, gjør det fordi de ikke får lærlingplass. Det må vi gjøre noe med. Dette er en utfordring som vi har diskutert mange ganger tidligere i denne sal. Vi har gjort noe ved å øke lærlingtilskuddet. Jeg mener det bør økes ytterligere, fordi dette er utrolig viktig for å få flere bedrifter til å velge å ansette lærlinger.

Vi må bli flinkere til å dele «best practice» innenfor dette feltet, tror jeg. Her er det store forskjeller også fra fylke til fylke i hvilken grad man lykkes. I Rogaland har de vært veldig flinke. Der gjøres ting litt annerledes enn i mitt fylke, Vestfold, hvor man ikke har oppnådd like gode resultater. Jeg tror vi kan lære av dem som er flinke. I Rogaland har næringslivet hatt et stort behov for lærlinger. Det kan jo godt hende at man også der vil oppleve litt større utfordringer framover, med den økonomiske situasjonen de står overfor.

Når det gjelder å dele «best practice», vil jeg peke på en skole jeg har nevnt flere ganger tidligere: Re videregående skole i Vestfold. Der har man tatt noen grep ved å følge opp elevene bedre, både ved å ta kontakt med dem før de begynner på skolen og bli kjent med dem, sånn at de skal føle seg trygge når de begynner på skolen, og ved tettere oppfølging av elevene etter at de har gått ut i lære. De har også tatt grep for å skolere de yrkesfaglige lærerne til å undervise i fellesfagene, fordi man ser at det er fellesfagene som ofte er bøygen for mange av elevene. Når læreren som skal undervise deg i engelsk eller matematikk, er den samme som du har snekret sammen med tidligere på dagen, har kanskje denne læreren en mulighet til å skape en veldig verdifull relasjon med elevene. Jeg vet at Utdanningsdirektoratet har vært på besøk på Re videregående skole for å få mer informasjon om dette. Det mener jeg er bra.

Jeg vil nevne at Kristelig Folkeparti ønsker at vi oppretter en frafallspott som skoler, kommuner og skoleeiere lokalt kan søke om midler fra, til lokale tiltak mot frafall. Det vil både hjelpe på situasjonen der og gi oss forslag til satsinger som vi kan innføre nasjonalt.

Svein Abrahamsen (V) [15:27:22]: Jeg vil også takke interpellanten for å ta opp frafall i videregående opplæring, som er et stort samfunnsproblem. Ungdom som ikke fullfører videregående opplæring, klarer seg generelt mye dårligere på arbeidsmarkedet enn de som har fullført, og de er overrepresentert blant brukerne av trygde- og stønadsordninger.

Innenfor kunnskapspolitikken har det lenge vært et av hovedmålene at flest mulig skal fullføre videregående opplæring. Skiftende regjeringer har hatt sine tiltak for å få ned frafallet. Men til tross for dette har andelen som fullfører videregående opplæring, vært stabil over tid.

Som interpellanten viser til, er satsing på tidlig innsats, tilpasset opplæring og grunnleggende ferdigheter det viktigste for å få ned frafallet. Det er velkjent at det er en sammenheng mellom frafall og et svakt faglig grunnlag fra grunnskolen. Mange nok kvalifiserte lærere med høy faglig og pedagogisk kompetanse er derfor det aller viktigste tiltaket for å få ned frafallet.

Jeg vil også vise spesielt til behovet for å styrke skolehelsetjenesten. Elevene bør ha en kompetent voksen å snakke med før problemene blir for store og gjør at elevene dropper ut av skolen. Det er dessverre ikke slik at alle elever har det tilbudet per i dag.

Samtidig er det viktig, som interpellanten etterlyser, med en god oppfølging når elever er i ferd med å droppe ut eller har droppet ut mens skolene fortsatt har kontakt med dem. Her kan vi lære av erfaringene fra oppfølgingsprosjektet i Ny GIV, som nettopp skulle styrke innsatsen overfor ungdom i denne situasjonen.

Novas evaluering av oppfølgingsprosjektet fra 2015 viste klare tegn på en bedre oppfølging av ungdom som har falt ut, og bedre samarbeid mellom ulike involverte aktører. Samtidig viste evalueringen at en i mindre grad har greid å treffe de mest risikoutsatte gruppene, ungdom som har vært lenge ute av arbeid og skole. I evalueringen blir det også etterlyst større bruk av alternative opplæringstiltak, med stort innslag av arbeidspraksis. Dette er forhold som bør følges opp.

Interpellanten viser spesielt til at ordningen med praksisbrev i liten grad blir brukt. Som statsråden viste til, har departementet nå sendt på høring et forslag om at denne ordningen skal bli et tilbud i alle landets fylker, som et supplement til den ordinære yrkesfaglige opplæringen.

Mitt hjemfylke, Rogaland, er et av fylkene som har vært med på forsøksordningen med praksisbrev. NIFUs evaluering av denne ordningen viste en overraskende god gjennomføring blant elevene som var med i den, tatt i betraktning at mange av de som deltok, hadde et svakt karaktergrunnlag fra grunnskolen og høyt fravær, og dermed sto i fare for å falle ut av videregående opplæring.

Venstre har for vår del programfestet at vi vil øke bruken både av praksisbrev og lære kandidatordningen for å få en mer skreddersydd videregående opplæring. Det er positivt å ha ordninger innenfor fag- og yrkesopplæringen som gir fleksibilitet, slik at de kan tilpasses den enkelte elev og dermed bidra til redusert frafall.

Jan Bøhler (A) [15:31:18]: Jeg vil takke for en interessant debatt og mange gode innlegg som har gått konkret inn på hva som faktisk gjøres når en elev er kommet dit at han eller hun faller fra.

Jeg vil nevne et blogginnlegg som en som heter André Askeland, nylig skrev. Det ble slått opp i media at det var utrolig mange som leste det, og det fikk utrolig mange «likes». Jeg tror det var minst 200 000 lesere. Han skrev noe som vi også bør tenke over: Selv om mange kommer tilbake etter noen år, altså at de har droppet utdanning og kommet tilbake kanskje 5–10 år senere og greid å gjenoppta noen fag, beskriver han hvor tungt det er, hvor forferdelig dumt og håpløst det var at han falt fra, hvor vondt det

har gjort i de årene, og hvor mange muligheter han har kunnet gå glipp av. Derfor må vi også tenke på de tapte årene når vi kanskje trøster oss med at frafallet til syvende og sist ikke blir 30 pst. Det er mange som sliter unødvendig i mange år.

En av de videregående skolene som jeg har besøkt for å snakke om dette, er en skole som må ta imot alle uansett karakterer, fordi karaktersnittet er slik ved skolen. Det vil si at man også tar opp elever som har rett til å gå på videregående, men som ikke har karakterer fra ungdomsskolen osv., og som er svake, f.eks. i norsk. Det denne videregående skolen sier, er at de ønsker å etablere et mye tettere samarbeid med ungdomsskolene som disse elevene kommer fra, for å kunne sette inn tiltak der. De etterspør også muligheten for å kunne ha et år ekstra, slik at elevene kan bli i stand til å begynne på videregående skole, for de er rett og slett ikke i stand til det. Det er nødt til å ende med frafall. Så et større handlingsrom mellom ungdomsskole og videregående skole peker seg ut.

En av de skolene jeg vet om som er mest i ildlinjen og mest utsatt for frafall og dette problemet, har nå valgt å la være å melde frafall på 70–80 elever som egentlig er drop-out-elever, men fordi de har fått Nav-kontakt og har bygd opp et apparat, har de valgt å jobbe med disse elevene ut ifra skolen. De sier at det er veldig ressurskrevende, men de tror at det er større håp om at de da vil kunne komme tilbake, at de hele tiden vil ha muligheten til å få nye sjanser, at det kan sys bedre pakker, og at man er sikret et bedre samarbeid rundt elevene.

Så jeg tror det er fint at vi skal få et arbeid fra statsråden, med en gjennomføringsplan eller -strategi. Jeg husker ikke nå akkurat hva statsråden kalte det.

Alt som er sagt her om at det må bygges opp særlige innsatser rundt den enkelte elev, er veldig nyttig, fordi de vil ha forskjellige behov.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:34:30]: Først takk igjen til representanten Bøhler som tar opp et viktig tema.

Så vil jeg nevne at i Larvik er det en videregående skole – som for øvrig vant Dronning Sonjas skolepris – som har gjort nettopp det, som så at de fikk veldig mange elever fra ungdomsskolen som reelt sett ikke hadde fått med seg noe av det som skjedde på ungdomsskolen. Det var veldig ofte fordi de ikke var der, fordi de kom fra et annet land under ungdomsskoleløpet. Man har uansett rett til videregående skole når man har gjennomført ungdomsskole eller grunnskole i Norge, uansett hvor lenge man har gått der. De ga ungdomsskoleundervisning i samarbeid med fylket og kommunen på denne videregående skolen.

Det var et forsøk, og de måtte søke Utdanningsdirektoratet nærmest hvert eneste år om å få det videreført. Utdanningsdirektoratet var skeptisk fordi dette var mot lover og regler. Hva gjør vi da? Jo, vi endrer lover og regler. Dette blir nå lov, og ikke bare lov, det blir også oppmuntret til det. Det kan godt hende dette også er relevant for skolen som Bøhler snakker om. Send gjerne et skriftlig spørsmål om det, hvis det er interessant å utforske nærmere.

Så vet vi at det aller viktigste for å gjøre noe med fra-

fallet i videregående skole egentlig er to store ting. Det ene er det faglige grunnlaget man har fra ungdomsskolen – det er helt avgjørende. Vi vet også at en annen stor frafallsdriver er psykiske helseproblemer i kombinasjon med at man ikke får f.eks. lærlingplass. Det er disse knekkpunktene i utdanningsløpet som er det største problemet. Derfor er f.eks. helsesøstertjenesten viktig, helsestasjonen er viktig, og det er selvfølgelig også viktig med kunnskapsnivået i skolen.

Jeg skal avslutte debatten. Med fare for å dra opp temperaturen en gang til er det bare én ting, som jeg ikke vil si jeg ble irritert over, men som jeg har behov for å understreke. Det er at Senterpartiet flere ganger i denne salen sier at regjeringen ikke følger opp yrkesfagløftet. Så er man aldri konkret. Da lurer jeg for det første på – dette kan også gjerne sendes som et spørsmål: Hvilken del av yrkesfagløftet er det de savner oppfølging på? For ikke bare følger vi opp alt, vi forsterker det. Vi har akkurat nå lansert et yrkesfaglærerløft, en stipendordning for å rekruttere flere yrkesfaglærere. I fjor lanserte flertallspartiene stipendordning for å få kvalifisere ikke-lærerqualifiserte i skolen, ved mer tilrettelegging for lærlinger som har dårlig utgangspunkt, ved å innføre en forsterket lærlingklausul. Vi innfører en full gjennomgang av alle programmer og linjer på videregående skoler for yrkesfag for å sikre at de er tilpasset arbeidslivets behov, vi har endret timetallsreglene sånn at det skal være enkelt for alle fylker å ha vekslingsmodell og bruke det, vi har økt lærlingtilskuddet som sto stille år etter år, nå er det økt i budsjett etter budsjett, og vi har varslet at vi skal kutte hullet mellom ungdomsrett og voksenrett – for å nevne noe.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 6 avsluttet.

Sak nr. 7 [15:37:37]

Innstilling frå arbeids- og sosialkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Kirsti Bergstø om bedre muligheter for Nav til å bruke skjønn og løse feil som oppstår i enkle saker som ikke omhandler trygdesvindler (Innst. 31 S (2015–2016), jf. Dokument 8:93 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Sveinung Rotevatn (V) [15:38:20]: Eg vil takke stortingsrepresentantane Karin Andersen og Kirsti Bergstø for å løfte ein viktig debatt inn i Stortinget, og eg vil takke komiteen for eit godt samarbeid i saka.

Det er viktig at reglane til Nav er forståelege og blir oppfatta som rimelege av brukarane. Dersom avstanden mellom byråkratiet og den enkelte borgaren blir for stor, vil det svekkje grunnlaget for vår felles velferd og skape unødvendig forvirring og unødvendig konflikt.

Samtidig som Nav bør ha eit vidt rom for skjøn og ikkje minst rom for å finne rimelege løysingar i det enkelte tilfellet, er det viktig med tydelege reglar. Det skapar rettsvise for den enkelte borgaren, det sørgjer for at vurderingane i Nav ikkje blir for mange og ressurskrevjande, og det hindrar urimeleg forskjellsbehandling.

I den typen saker som forslagsstillarane peikar på, nemleg saker som ikkje handlar om trygdesvindel, men om mindre feil, må det vere rimeleg proporsjonalitet mellom feil og sanksjonar.

Så til dei konkrete forslaga som blir sette fram i Dokument 8-forslaget og også her i salen i dag.

Når det gjeld forslag nr. 1, blir det etterlyst større rom for Nav til å ta skjønsmessige vurderingar i saker som openbert ikkje er trygdesvindel. I eksemplet som det blir vist til i representantforslaget, har ein Nav-brukar bikka over friinntekstsgrensa for uførepensjon på grunn av ikkje oppgjeven skattefordel frå forsikring. Det er tale om småsummar. Samtidig har ikkje Nav moglegheit til å sjå vekk frå pensjonsgjevande inntekt som skriv seg frå skattefordelar, og ein kan spørje seg kor denne grensa eventuelt skulle ha gått. Komiteen understrekar at det er trygdemottakaren sitt ansvar å føre opp rett pensjonsgjevande inntekt.

Når ein kombinerer arbeid og trygd, noko som det definitivt er eit mål at flest mogleg skal klare, er det ikkje til å unngå at ein i enkelte periodar vil kunne få høgare inntekt enn forventa.

Etter folketrygdlova § 22-16 kan for høgt utbetalte beløp då reknast mot framtidige utbetalningar. For personar som kombinerer arbeid og trygd, kan inntektsavhengige ytingar difor sjåast som ei slags førebels yting fram til etteroppgeret er gjennomført. Målet med ordninga er å stille ein stønadsmottakar som ikkje har gjeve nødvendig melding om inntektsauke, likt med ein som faktisk har overhalde meldeplikta. Reduksjonen i yting bør vere den same, om ein vil hindre urimeleg forskjellsbehandling.

Ei feilaktig utbetaling kan også krevjast tilbake etter folketrygdlova § 22-15, der ein – avhengig av graden av aktløyse – kan krevje tilbake heile eller delar av beløpet. Her har Nav moglegheit til å unnlate heilt å krevje tilbake betaling dersom beløpet er mindre enn fire gongar rettsgebyret, for tida 3 440 kr.

Fleirtalet i komiteen har ikkje kunna gje si tilslutning til forslaget og meiner at Nav har tilstrekkelege rammer for å ta sine vurderingar i dag.

Når det kjem til forslag nr. 2, ber forslagsstillarane i praksis om at saker med mindre feil for inntektsåret 2014, skal kunne fråfallast. Sjølv om intensjonen nok er god, er det fleire problematiske sider ved det. For det første vil det med ei slik endring ikkje vere mogleg å tilpasse seg det nye regelverket, sidan det etter uførereforma i praksis berre vil gjelde for fjoråret. For det andre er det rimeleg å tolke forslaget slik at det primært gjeld dei som av ulike årsaker har overstige friinntekta. Å gje ei form for amnesti i slike tilfel-

le, kan fort føre til urimeleg forskjellsbehandling i forhold til dei som har halde seg innanfor regelverket.

Kva såkalla mindre feil som skal vere omfatta, er ikkje spesifiserte i forslaget, men dersom ein eksempelvis gjev eit slingringsmonn på 200 kr, vil i praksis fribeløpet bli utvida med det same beløpet, og ei overskriding på 201 kr kan opplevast like urimeleg.

Komiteens fleirtal har forståing for at den enkelte kan oppleve det som vanskeleg å måtte betale tilbake beløp på grunn av mindre feil, og vi er glade for at ein med ny uføretrygd frå 1. januar i år har eit regelverk som gjer at mindre overskridingar ikkje får dei same alvorlege konsekvensane, med tanke på nedsett uføregrad. Det er ei av mange gode sider ved uførereforma som gjer det enklare å kombinere arbeid og trygd.

Dag Terje Andersen (A) [15:43:07]: Saksordføreren har redegjort greit for saken, men jeg føler likevel at det er behov for å knytte noen kommentarer til at Arbeiderpartiet her har valgt å følge flertallet.

Vi deler forslagsstillerens syn på at det regelverket Nav opererer innenfor, ikke alltid er like enkelt å forstå for alle, og at konsekvensene av å ha oppgitt utilstrekkelige opplysninger om egne inntektsforhold mv. kan oppleves som urimelige. Det gjelder særlig tilfeller der brukerne har henvendt seg til Nav for å få hjelp til å fylle ut vanskelige skjemaer og har fått svar de ikke fullt ut har forstått, eller rett og slett har fått ufullstendige eller gale svar. Det kan skje, selv om ansatte i førstelinja bestreber seg på å gjøre en god jobb på vegne av brukerne.

I brukerdelen av Innbyggerundersøkelsen 2015 fra Difi-rapport 2015:6, ble brukerne av ulike offentlige tjenester stilt tre spørsmål som berører akkurat det temaet: For det første om brukerne synes at ansatte gir nødvendig informasjon, for det andre om ansatte gjør det de kan for å sikre det brukerne har rett til, og for det tredje om de ansatte evner å informere brukerne om deres muligheter. Navs brukere var delvis fornøyd, men Nav kom dårligere ut på de tre spørsmålene enn de andre tjenestene som er med i undersøkelsen. Svarene var de samme i 2013-undersøkelsen.

Brukernes opplevelse bør så absolutt tas på alvor. Det kan være mange årsaker som ligger til grunn, både når det gjelder drift og regelverk. Vi er imidlertid i tvil om det er enda større ramme for skjønn når det gjelder feilutbetalinger av ytelser, eller det å sette nye beløpsgrenser, som er svaret på de utfordringene. Feil vil likevel oppstå. Det vil alltid være grensetilfeller.

Det må være bedre å stille klare forventninger til regjeringen og Nav om at tilbakemeldinger om manglende eller feil informasjon til brukerne tas på alvor, og at forbedringer av de ansattes muligheter til å gi god veiledning og rett informasjon må være et prioritert område i den løpende driften av Nav.

Vi er glad for at en samlet komité har stilt seg bak en felles merknad om viktigheten av Navs veiledningsplikt etter folketrygdlovens § 21 og forvaltningslovens § 11. Der står det ikke bare at en har plikt til å svare på spørsmål, det står også at brukerne skal få den veiledningen de har bruk for,

om nødvendig etter Navs eget tiltak. Sivilombudsmannen har tidligere slått fast at det ikke alltid har vært tilfellet.

Til slutt vil jeg kort kommentere det eksempelet som er brukt i representantforslaget. En person som får mangelfull informasjon fra Nav, overskrider fribeløpet for inntekt i tillegg til uførepensjon. Det får store konsekvenser både når det gjelder tilbakebetaling, og når det gjelder framtidig inntekt. Det fins flere slike tilfeller, også etter feil fra arbeidsgivers side. Hadde det fortsatt vært regelen, måtte vi ha gjort noe med det. Men med ny uføretrygd vil ikke sånne situasjoner oppstå med så store konsekvenser.

Forslag nr. 2 fra SV foreslår å rette opp sånne feil fra tida før ny uføretrygd ble innført. Det er bare mulig å gjøre for året 2014. Det ville også bli opplevd som urettferdig. Arbeiderpartiet støtter derfor at forslagene vedlegges protokollen, men forventer også at statsråden merker seg at en enstemmig komité legger stor vekt på at forvaltningens veiledningsplikt oppfylles på den måten loven krever.

Bengt Morten Wenstøb (H) [15:47:08]: Denne saken omhandler Nav og hvorvidt Nav skal ha mulighet til å ta faglige og skjønnsmessige vurderinger i saker der det har skjedd mindre feil som åpenbart ikke er trygdesvindel. I denne saken er det altså en prinsipiell side, skjønnsutøvelse, og en praktisk side opp mot dem som berøres av dette, og deres økonomi.

Nav forvalter betydelige pengebeløp i løpet av et år, og det er svært viktig at de utbetalingene som skjer, er riktige, basert på likebehandling, og at de utbetales i rett tid. Samtidig har hver og en et selvstendig ansvar for at beløp som utbetales, er riktige, og at nye opplysninger som kan få konsekvenser for beløp som utbetales, så raskt som mulig kommer til Navs kunnskap.

Nav foretar daglig skjønnsmessige vurderinger basert på lover og forskrifter. Disse vurderingene er basert på delegasjon, men også klare grenser for hva som kan delegeres.

Forslagsstillerne har en god intensjon med det forslag som legges fram for Stortinget, men samtidig er det viktig å sette grenser for skjønnsutøvelse. Hver og en skal behandles likt innenfor rimelighetens grenser og saksbehandlers skjønn. Samtidig har de som søker ytelse, informasjons- og opplysningsplikt om sin aktuelle situasjon, slik at ikke feilutbetalinger oppstår på grunn av manglende opplysninger om søker.

Det er derfor nødvendig å understreke at universelle ordninger må ta spesielt hensyn til likebehandling, noe skjønnsmessige vurderinger ikke alltid tar høyde for.

Ingebjørg Amanda Godskesen (FrP) [15:48:48]: Vi har alle hørt om tilfeller der enkeltmennesker stanger hodet i en byråkratisk vegg – ja, mange av oss kjenner folk som har stanget hodet i den byråkratiske veggen. Noen av oss har også selv stanget hodet i samme vegg.

Det er uheldigvis ofte slik at enkeltmennesker opplever at regler for utbetaling av støtte er så kompliserte at de selv gjør feil uten å ville det. Noen ganger skjønner man ikke hva som egentlig kreves, noen ganger skjønner man ikke hvordan man skal informere om egen situasjon, og noen

ganger har man kanskje prøvd å få hjelp og fått veiledning, men så har veiledningen blitt til villedning, og man har gjort feil. Saken vi behandler i dag, er egentlig en klassisk sak om hvordan vi bør gjøre det enklest mulig for enkeltmennesker som blir rammet. Faktisk blir noen også straffet for at de ikke har forstått kompliserte regler.

Jeg ser at representantforslagets bærende idé kunne ha kommet fra Fremskrittspartiet. At det er kommet fra et annet parti, og at en samlet stortingskomité stiller seg bak mye av innholdet, forteller at vi alle har et hjerte for enkeltmennesker. Vi skjønner at det er urimelig å måtte betale tilbake penger når det hele skyldes hendelige feil eller misforståelser som er av den art at man ikke har kunnet forstå at det var feil.

Heldigvis finnes det allerede i dag hjemler for Nav til å vise skjønn i de fleste slike tilfeller, og da er det kanskje mest et spørsmål om Nav er flinke nok til å bruke disse hjemlene. Mye tyder vel på at de kunne brukt dem oftere eller tørre å gjøre det oftere. De ansatte burde kanskje stole på sin egen fornuftige innstilling. Det bør oftere bli slik at folk møtes med en positiv og åpen holdning uten mistanke om at de har gjort feil med vilje når noe slikt har skjedd. Vi vet jo at man er uskyldig inntil det motsatte er bevist.

Når det er sagt, er det dessverre også tilfeller der det er berettiget mistanke om forsøk på svindel. I noen tilfeller er det tydelig at den enkelte burde ha forstått det selv og stilt spørsmål om hva som skjer om f.eks. utbetalinger er for store. Det er i slike tilfeller feil fortsatt må og skal føre til sanksjoner. Egentlig burde Nav bli flinkere til å sette inn ressurser mot dem som faktisk forsøker å svindle systemene, mens de som uforvarende gjør feil, må slippe unødvendige sanksjoner. Å utvise godt skjønn i begge disse tilfellene vil gjøre livet lettere både for de ansatte og for de enkeltpersonene saken gjelder.

Til slutt: Fremskrittspartiet kan ikke bli med på SVs forslag om ytterligere hjemmel for skjønn i slike saker. SVs forslag er åpenbart populistisk, all den tid det allerede er tilstrekkelig hjemmel i lov og forskrift for å utvise skjønn.

Kirsti Bergstø (SV) [15:52:00]: Jeg vil starte med å takke for debatten så langt, og for at komiteen deler SVs problembeskrivelse, om vi ikke nødvendigvis deler syn på løsningene. Jeg vil også ta opp SVs forslag i saken.

Vi får alle henvendelser fra enkeltpersoner, som flere har referert til, og jeg opplever at mange av de henvendelsene man får, kommer etter møte med et system som forvalter regelverk, ofte Nav. Gjennomgangstonen er at enkeltmennesker gjerne har forståelse for regelverket, men likevel vanskelig for å forstå anvendelsen av dem i sin spesielle situasjon fordi man opplever at det får urimelige utslag.

Det representantforslaget som vi behandler i dag, har sin bakgrunn i en person som tapte stort økonomisk, og som opplevde seg stemplet som trygdesnylter uten å ha hatt til hensikt å være det. Historien er på ingen måte unik, og den forteller noe om den rigiditeten et lovverk kan møte mennesker med. Derfor har vi valgt å løfte saken gjennom forslaget.

Nav har i dag en praksis som gjør at små feil som åpenbart ikke er trygdejuks eller forsøk på det, kan gi brukere av Nav store økonomiske tap og skape unødvendig arbeid for både Nav, klageinstanser og Trygderetten. Forslaget vi diskuterer i dag, har som mål å få en politisk presisering av at Nav i disse tilfellene skal ha rammer for å kunne bruke skjønn som er til det beste for brukere av etaten. Det mener vi er viktig for tilliten til Nav. Målet er også at Nav frafaller krav av denne typen saker for dem som er omfattet av det tidligere regelverket for uførepensjon før innføringen av ny uføretrygd i 2015. Vi mener fra SVs side at det er mer rimelig at noen får rettferdig behandling enn at alle opplever å få urettferdig behandling i lignende situasjoner.

Så ser jeg at komiteens flertall ikke ser det samme behovet for mer skjønn for enkelt å kunne rydde opp i saker som åpenbart ikke er trygdesvindler, men feil, feilberegninger eller mangel på informasjon eller veiledning. Det er leit, fordi etter SVs syn er det fremdeles behov for en opprydning.

I Navs rundskriv til § 12-12 Revurdering av uføregården, som sist ble endret 20. mai 2014 av Arbeids- og velferdsdirektoratet, vises det til to ulike rettsavgjørelser om lignende saker. Det ulike utfallet av sakene viser at det ikke nødvendigvis er en entydig juridisk oppfatning av hvordan slike saker skal behandles. Nav velger å forholde seg til en rettsavgjørelse som ikke gir rom for å bruke muligheten som ligger i begrepet revurdering.

Vi mener at rommet for skjønn burde vært større. Vi mener at det ville sikret en bedre ressursbruk, en mer effektiv forvaltning og bedret mange menneskers møte med Nav.

Presidenten: Representanten Kirsti Bergstø har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Statsråd Robert Eriksson [15:55:57]: La meg først få lov til å si at jeg i utgangspunktet er enig med forslagstillerne i at det er viktig at Nav utviser skjønn og fleksibilitet, men da spesielt innenfor de arbeidsrettede tiltakene, innenfor sosialhjelpen. Det er viktig når man skal hjelpe folk over i arbeid, at man bruker de verktøyene som er i verktøykassen på en god, riktig og fleksibel måte. Men det dette forslaget dreier seg om, er inntektssikringsystemene nedfelt i folketrygden. Da tror jeg et viktig prinsipp som man skal legge til grunn, er at like saker behandles likt. Jeg registrerer at representanten Bergstø sier at vi med mer skjønnsvurdering ville oppnådd større rettferdighet. Jeg tror dessverre at det motsatte ville skjedd, at man kunne fått like saker som hadde blitt behandlet ulikt, og at man hadde sett ulike konklusjoner rundt omkring i landet. Derfor er det viktig at man har et godt regelverk, et solid regelverk, som lar seg praktisere på en god måte, og derfor er jeg glad for at flertallet i komiteen har landet på det man har landet på.

Så er det også viktig, synes jeg, det som flere har vært inne på, bl.a. representanten Dag Terje Andersen, at Nav er gode og tydelige når det gjelder veiledningsplikten. Det er viktig at man lærer av brukeropplevelser. Derfor har vi

også iverksatt at man fremover skal ha en brukermelding for å se utviklingen på brukertilfredsheten, lære av det som kommer inn fra brukerne, for nettopp hele tiden å gjøre tjenestene bedre i Nav. Derfor er vi også i gang med å foreta en helhetlig gjennomgang av Vågeg-utvalgets rapport. Det er tre ting som jeg er veldig opptatt av der, for det første: Hvordan skal vi sikre at vi bedre kan hjelpe folk inn i arbeidslivet? Det andre er: Hvordan skal vi gå fra byråkrattireform over til en brukerreform? Og: Hvordan skal vi få mer myndige Nav-kontorer lokalt, som kan ta de gode veiledningsoppgavene og gi rett hjelp til rett tid i større grad enn det man har klart til nå? Det er oppgaver som vi er i full gang med, og som vi har høyt fokus på, og vi legger frem en melding for Stortinget i løpet av våren neste år.

Så har jeg bare lyst til å si at jeg har stor forståelse for mennesker som mener man har levert opplysninger i god tro, mennesker som mener man ikke har fått den veiledning og hjelp som man skulle ønske man hadde fått for å gjøre ting riktig. Da vil jeg minne om at nettopp derfor er det viktig at vi både fra min side, og også fra etatens side, holder trykket på at veiledningsplikten blir gjort på en god måte.

Samtidig – som også saksordføreren var inne på – er det rom i dag for et visst skjønn i de sakene der det har blitt gjort feilutbetalinger, der vedkommende ikke i det hele tatt har hatt skyld i feilutbetalingen, men har gitt korrekte opplysninger, og der det har blitt gjort feil i saksbehandlingen. Her kan da beløp under fire rettsgebyr – det skulle vel tilsi ca. 3 440 kr – ettergis eller ikke innkreves. Så den type skjønn har man i de typer saker, og det blir også håndtert av Nav. Nav har fokus på det og ønsker å gjøre mest mulig riktige vedtak for de enkelte. Men jeg har forståelse for at mange mennesker føler en viss frustrasjon.

Til sjuende og sist er jeg veldig glad for den innstillingen flertallet i komiteen har avgitt. Jeg tror det er svært avgjørende når det gjelder inntektssikringsordningen, at man har klare grenser, at like saker blir behandlet likt, og at man har et godt regelverk på det. I så henseende har også ny uføretrygd ført til at mange av de gamle problemstillingene som var oppe, har blitt mindre, og at det nå har blitt mye mer smidige ordninger, der man kan kombinere arbeid og pensjon eller uføretrygd på en mye mer fleksibel og bedre måte.

Presidenten: Ingen har bedt om ordet til replikk. Dermed er debatten i sak nr. 7 avsluttet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da ser det ut til at Stortinget er klar til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten foreslår at redegjørelsen om viktige EU- og EØS-saker av ministeren ved Statsministerens kontor for samordning av EØS-saker og forholdet til EU vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

L o v
om konsortium for europeisk forskingsinfrastruktur
(ERIC-lova)

§ 1 *ERIC-forordninga*

EØS-avtalen protokoll 31 artikkel 1 nr. 12 (forordning (EF) nr. 723/2009 og forordning (EU) nr. 1261/2013) om Fellesskapets rettslige ramme for et konsortium for en europeisk forskningsinfrastruktur (ERIC) gjeld som lov med dei tilpassingar som følgjer av protokoll 31 og avtalen elles.

§ 2 *Verkeområde*

Lova gjeld ikkje for Svalbard.

§ 3 *Registrering*

Eit konsortium for ein europeisk forskingsinfrastruktur skal meldast til Foretaksregisteret seinast tre månader etter kunngjering av stiftingsvedtaket, jf. forordninga artikkel 6 nr. 2.

§ 4 *Avvikling*

Vedtak etter forordninga artikkel 16 nr. 2 om å avvikle eit konsortium for ein europeisk forskingsinfrastruktur skal meldast til Foretaksregisteret innan 10 dagar. Foretaksregisteret skal registrere meldinga og deretter kunngjere vedtaket i Brønnøysundregistra sin elektroniske kunngjeringspublikasjon. I kunngjeringa skal kreditorane til konsortiet varslast om at dei må melde krava sine til konsortiet innan seks veker frå kunngjeringa. Adressa til konsortiet skal gå fram av kunngjeringa.

Alle kreditorar med kjend adresse skal så vidt mogleg varslast særskilt av konsortiet.

Når eit konsortium under avvikling gir melding til Kommissjonen etter forordninga artikkel 16 nr. 3, skal det samtidig gi melding til Foretaksregisteret.

§ 5 *Forskrifter*

Departementet kan i forskrift gi nærare reglar for gjennomføring av EØS-avtalen protokoll 31 artikkel 1 nr. 12 (forordning (EF) nr. 723/2009 og forordning (EU) nr. 1261/2013) om Fellesskapets rettslige ramme for et konsortium for en europeisk forskningsinfrastruktur (ERIC) og om tilhøvet til anna lovgiving.

§ 6 *Ikraftsetjing*

Lova gjeld frå den tid Kongen fastset.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det satt fram to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Christian Tynning Bjørnø på vegne av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 2, fra Christian Tynning Bjørnø på vegne av Arbeiderpartiet

Det voteres over forslag nr. 2, fra Arbeiderpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at elever som har behov for det, raskt får tilbud om ekstra tilrettelagt opplæring, slik at alle som har forutsetning for det, har tilfredsstillende grunnleggende ferdigheter i lesing, skriving og regning innen utgangen av 2. trinn.»

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet ble med 68 mot 36 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.10.42)

Presidenten: Det voteres så over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en sak om tidlig innsats i skolen, med særlig vekt på lese-, skrive- og regneferdigheter. Saken må inneholde forslag til hvordan man kan sikre at nødvendig hjelp og ressurser blir satt inn tidlig i opplæringsløpet, jf. opplæringslova § 3-1.»

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 65 mot 39 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.11.03)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:99 S (2014–2015) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Trond Giske, Christian Tynning Bjørnø, Marianne Aasen, Tone Merete Sønsterud og Sigmund Steinnes om tidlig innsats i skolen – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten er det satt fram to forslag.

Det er

- forslag nr. 1, fra Lasse Juliussen på vegne av Arbeiderpartiet
- forslag nr. 2, fra Torgeir Knag Fylkesnes på vegne av Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti

Det votes over forslag nr. 2, fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen innen utgangen av våren 2016 legge fram en plan med sikte på en gradvis innføring av et skolemåltid i grunnskolen. Ordningen med skolemat skal finansieres over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett, som en del av folkehelsearbeidet.»

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 95 mot 9 stemmer ikke bifalt
(Voteringsutskrift kl. 16.11.49)

Presidenten: Det votes så over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en sak om hvordan innføre et tilbud om et skolemåltid i grunnskolen, finansiert og begrunnet som et folkehelseiltak. Saken må peke på ulike alternativer for finansiering, organisering og innretning av skolemåltidet.»

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet ble med 68 mot 35 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 16.12.06)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:100 S (2014–2015) – representantforslag fra stortingsrepresentant Audun Lysbakken om innføring av et gratis skolemåltid i grunnskolen – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstilt:

I

Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for statens innsats hva gjelder freds-, dokumentasjons- og formidlingsarbeidet, samt retningslinjer for statens finansielle bidrag til stiftelsene som arbeider med dette og mottar støtte.

Votering:

Komiteens innstilling til I ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

II

Dokument 8:127 S (2014–2015) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Arild Grande, Marianne Aasen, Jonas Gahr Støre, Rigmor Aasrud, Kari Henriksen, Ruth Grung og Tor Arne Bell Ljunggren om en systematisk og langsiktig nasjonal plan for freds- og menneskerettighetssentrene – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling til II ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sak nr. 6 foreligger det ikke noe votingstema.

Votering i sak nr. 7

Presidenten: Under debatten er det satt fram to forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Kirsti Bergstø på vegne av Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre og eventuelt legge fram nødvendig forslag slik at Nav har rammer til å ta faglige og skjønnsmessige vurderinger til brukernes beste i saker der det har skjedd mindre feil som åpenbart ikke er trygdesvindel.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Nav frafaller saker med mindre feil, som ikke er trygdesvindel, for dem som er omfattet av det tidligere regelverket for uførepensjon før innføringen av ny uføretrygd i 2015.»

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble med 99 mot 4 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.13.14)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:93 S (2014–2015) – om representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Kirsti Bergstø om bedre muligheter for Nav til å bruke skjønn og løse feil som oppstår i enkle saker som ikke omhandler trygdesvindel – vert lagt ved protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Sak nr. 8 [16:13:48]

Referat

1. (52) Endringer i folketrygdloven og enkelte andre lover (økning i grunnpensjon til gifte og samboende pensjonister og andre endringer) (Prop. 11 L (20152016))
Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen.
2. (53) Endringer i pengespilloven (andel av Norsk Tippings overskudd til helse- og rehabiliteringsformål) (Prop. 13 L (20152016))
Enst.: Sendes familie- og kulturkomiteen.
3. (54) Prop. 1 S Tillegg 2 (20152016)) Endring av Prop. 1 S (20152016) Statsbudsjettet 2016 under Samferdselsdepartementet mv. (noen saker om veg og jernbane og saldering)
Enst.: Sendes finanskomiteen.

4. Budsjettkapitlene i Prop. 1 S Tillegg 2 (2015-2016) foreslås fordelt på rammeområder og sendt de respektive komiteer i samsvar med Stortingets vedtak om fordeling til komiteene i Innst. 1 S (20152016). Nytt kapittel og nye romertall som ikke ble fordelt i Innst. 1 S (20152016), fordeles til komiteene slik: (54) Prop. 1 S Tillegg 2 (20152016) Nytt kap. 1356 og romertallene II–VII
Enst.: Sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.
5. (55) Endringer i lov om trdomssamfunn og ymist anna og lov om tilskott til livssynssamfunn (endring i tilskottsreglane ved avviklinga av buplikta for prestane i Den norske kyrkja) (Prop. 12 L (20152016))
Enst.: Sendes kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.
6. (56) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Sigbjørn Toskedal, Olaug V. Bollestad og Kjell Ingolf Ropstad om tiltak for å forbedre omsorgssituasjonen for enslige mindreårige asylsøkere (Dokument 8:13 S (20152016))
Enst.: Sendes kommunal- og forvaltningskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for familie- og kulturkomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
7. (57) Særskilt melding fra Sivilombudsmannen – Kommunal- og moderniseringsdepartementet følger ikke Sivilombudsmannens uttalelser (Dokument 4:2 (2015-2016))
Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 16.14.
